

Rapport
2025:13

Spørsmål til Skole-Norge

Analyser og resultater fra Utdanningsdirektoratets
spørreundersøkelse til skoler og skoleeiere våren 2025

Ørjan Arnevig Samuelsen, Ann Cecilie Bergene, Maria Njølstad
Vonen, Christina Vogsted Drange, Nora Sønstelie, Torstein de Besche
og Cathrine Pedersen

NIFU

Rapport
2025:13

Spørsmål til Skole-Norge

Analyser og resultater fra Utdanningsdirektoratets
spørreundersøkelse til skoler og skoleeiere våren 2025

Ørjan Arnevig Samuelsen, Ann Cecilie Bergene, Maria Njølstad
Vonen, Christina Vogsted Drange, Nora Sønsteli, Torstein de Besche
og Cathrine Pedersen

Rapport	2025:13
Utgitt av Adresse	Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) Postboks 2815 Tøyen, 0608 Oslo. Besøksadresse: Økernveien 9, 0653 Oslo.
Prosjektnr.	21206
Oppdragsgiver Adresse	Utdanningsdirektoratet Postboks 9359, Grønland, 0135 Oslo
Fotomontasje	NIFU
ISBN	978-82-327-0721-8
ISBN	978-82-327-0722-5 (online)
ISSN	1892-2597 (online)

Copyright NIFU: CC BY 4.0

www.nifu.no

Forord

Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) har en rammeavtale for 2021–2025 med Utdanningsdirektoratet om å gjennomføre halv-årlige spørreundersøkelser rettet mot skoler og skoleeiere. Undersøkelsene er kjent som Utdanningsdirektoratets spørringer.

Temaene for de enkelte undersøkelsene avtales fra gang til gang, og skal dekke Utdanningsdirektoratets og skolenes kunnskapsbehov til enhver tid. Resultatene fra undersøkelsene offentliggjøres i NIFUs ordinære rapportserie, og foreligger nedlastbart i PDF-format på Utdanningsdirektoratets og NIFUs hjemmesider.

I spørringen gjennomført våren 2025 inngår fire respondentgrupper som er spurt om i alt 8 ulike temaer. Rapporten er i første rekke en tabellrapport, hvor det i liten grad gjøres mer inngående analyser. Det er ikke skrevet noe samlet sammendrag for denne rapporten, men leseren henvises til oppsummeringene ved slutten av hvert kapittel.

Prosjektleder for Utdanningsdirektoratets spørringer til Skole-Norge er Ørjan Arnevig Samuelsen. Ann Cecilie Bergene har skrevet kapittel 5 og 9, Maria Njølstad Vonen kapittel 6 og 8, Christina Vogsted Drange kapittel 4, Nora Sønstelie kapittel 7, Torstein de Besche kapittel 10 og Cathrine Pedersen kapittel 3. Jens Brandi Grøgaard har kvalitetssikret rapporten.

Vi takker 237 grunnskoler, 76 videregående skoler, 61 kommuner og åtte fylkeskommuner som har tatt seg tid til å besvare undersøkelsen, og bidratt med viktig kunnskap om skolefeltet i Norge.

Oslo, 5. juni 2025

Vibeke Opheim
Direktør

Cay Gjerustad
Forskningsleder

Innhold

1	Innledning.....	7
2	Beskrivelse av utvalg og gjennomføring.....	9
2.1	Utvalgstrekking.....	9
2.2	Overordnet om bakgrunnsvariabler.....	10
2.3	Overordnet om antall respondenter og svarprosent.....	12
2.4	Grunnskoleutvalget: 32,9 prosent deltakelse.....	13
2.5	Videregåendeutvalget: 45,1 prosent deltakelse	17
2.6	Kommuneutvalget: 39,2 prosent deltakelse.....	21
2.7	Representativitet og gjennomføring.....	23
2.8	Hvem svarer på undersøkelsen?	24
3	Det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring i LK20/LK20S	25
3.1	Behov for støtte til arbeidet med det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring i enkeltfag eller på tvers av fag	25
3.2	Områder hvor det er behov for støtte.....	29
3.3	Fag der det er behov for støtte i arbeidet med folkehelse og livsmestring.....	33
3.4	Behov for støtte til skolens øvrige arbeid med elevenes psykiske helse.....	34
3.4.1	Skoleledere i grunnskole	36
3.4.2	Skoleeier i kommune.....	38
3.4.3	Skoleeier i fylke.....	39
4	Demokrati og medvirkning	41
4.1	Ytringsrom i klasseromdiskusjoner.....	41
4.2	Utfordringer med språk og ytringer	44
4.3	Temaer som unngås.....	46
4.4	Behov for støtte i arbeidet med demokrati og medvirkning.....	47
4.5	Mest nyttige hjelpemidler i arbeidet med demokrati og medvirkning.....	49

4.6	Kjennskap til og bruk av Dembra.....	50
5	Kompetanseutvikling og kapasitetsbygging	54
5.1	Skoleeieres arbeid med kompetanseutvikling.....	54
5.2	Formell lederutdanning blant skoleledere	60
5.3	Skolelederes syn på skoleeiers tilnærming til kompetanseutvikling.....	63
5.4	Skolelederes lokale kompetanseutviklingstilbud i regi av skoleeier.....	65
5.5	Skolelederes deltakelse i faglige nettverk.....	67
5.6	Skolelederes behov for mer kompetanse	70
6	Underveisvurdering.....	74
6.1	Underveisvurdering som tema i utviklingsarbeidet.....	74
6.2	Skoleledernes oppfatninger av vurderingspraksis, læring og regelverk.....	75
6.2.1	Forskjeller mellom ulike skoletyper.....	77
6.2.2	Samsvar med forskriftenes intensjoner - forskjeller mellom ulike typer videregående skoler	78
7	Kvalitet i SFO.....	81
7.1	Veiledende bemanningsnorm i SFO – en vanlig, men ikke universell praksis.....	81
7.2	Femten barn per voksen – den vanligste normen i et sprikende bemanningslandskap	82
7.3	Formell kompetanse i ledelse: Pedagoger i byene, fagarbeidere i distriktene.....	83
7.4	SFO-ledelse med eller uten lokale kompetansekrav – forskjeller i kommunenes forventninger.....	86
7.5	Overganger som hovedområde i samarbeidet mellom skole og SFO	87
7.6	Tilrettelegging i SFO	88
7.7	Begrenset tilgang til skyss til og fra SFO – særlig ved små og mindre sentrale skoler.....	90
7.8	Ferie-SFO tilbys i de fleste kommuner – få endringer etter innføring av gratis 12 timers plass på SFO	92
8	Søkere uten læreplass og tilbudet de får	94
8.1	Rutiner for oppstart av opplæringen	95
8.2	Informasjon om vg3 i skole til elever uten læreplass.....	96
9	Tilgang til læreplasser.....	98

9.1	Vurdering av tilgang på læreplasser.....	98
9.2	Utfordringer med læreplasser i særskilte fag.....	100
9.3	Lokale eller regionale tiltak.....	101
10	Treffsikkerhet ved tilsyn.....	102
10.1	Tilsyn fra statsforvalteren de siste tre årene.....	102
10.2	Treffsikkerhet ved tilsyn i regelverket som ikke har blitt oppfylt.....	103
10.3	Konkrete endringer som følge av tilsynsrapporter.....	104
10.4	Informasjon fra andre tilsynsrapporter i endringsarbeid på skolen/skolene.....	105
10.5	Endringer ved øvrige skoler i (fylkes)kommunen basert på tidligere tilsyn.....	105
	Tabelloversikt.....	108
	Figuroversikt.....	110

1 Innledning

Hvert halvår kartlegges aktuelle tema knyttet til Skole-Norge. Dette gjøres gjennom en spørreundersøkelse til et utvalg skoleledere og skoleeiere. På oppdrag fra Utdanningsdirektoratet har NIFU siden 2009 hatt ansvar for gjennomføringen av undersøkelsene. Denne undersøkelsen er nummer 34 i rekken. Undersøkelsen har fire målgrupper: skoleledere ved grunnskoler og videregående skoler, og kommuner og fylkeskommuner som skoleeiere. Hver spørring er dokumentert gjennom en egen rapport med tittelen «Spørsmål til Skole-Norge». Undersøkelsen våren 2025 ble gjennomført i perioden 10. mars til 3. april. Antall tema som inngår i undersøkelsene varierer fra gang til gang, og noen tema gjentas med jevne mellomrom. I alt inngikk 8 tema i denne undersøkelsen. En oversikt over temaene, og hvilke av gruppene de har gått til, vises i tabell 1.1. Temaene presenteres i hvert sitt kapittel i rapporten.

Tabell 1.1. Tema og målgrupper i Utdanningsdirektoratets spørringer denne runden

Tema	Skoleleder grunnskole	Skoleleder videregående	Skoleeier kommune	Skoleeier fylkeskommune
Kompetansepakke om folkehelse og livsmestring	x	x	X	x
Demokrati og medvirkning	x	x		
Kompetanseutvikling og kapasitetsbygging	x	x	X	x
Underveisvurdering	x	x		
Kvalitet i SFO	x		X	
Søkere uten læreplass og tilbudet de får				x
Tilgang til læreplasser				x
Treffsikkerhet ved tilsyn	x	x	x	x

Dette er i stor grad en deskriptiv rapport, med mange tabeller og figurer. Siden vi ikke oppgir desimaler i tabeller og figurer, vil ikke prosentandeler summere seg nøyaktig til 100. Vær oppmerksom på at i enkelte analyser er gruppene små. Vi rapporterer primært på observerte forskjeller som er statistisk signifikante

ifølge Pearsons kji-kvadrattest (5-prosentnivå), og vi har valgt å omtale slike forskjeller som «betydelige».

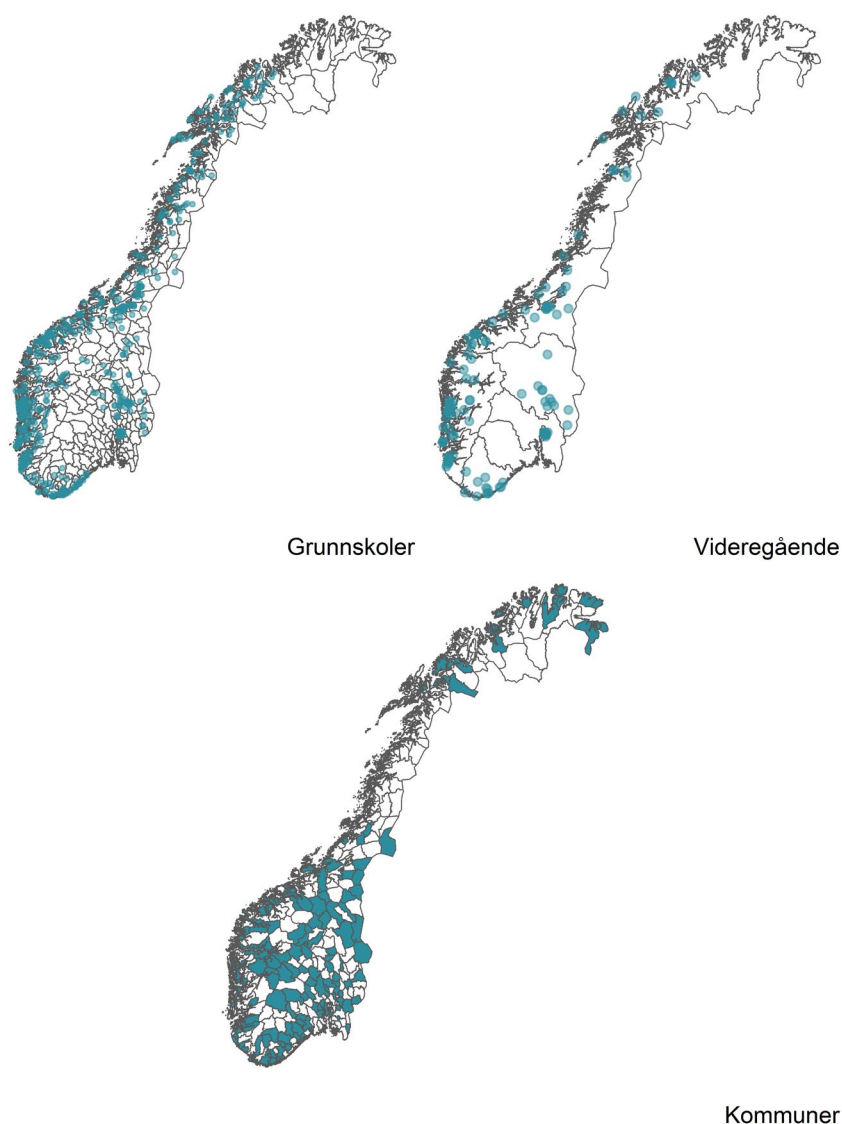
2 Beskrivelse av utvalg og gjennomføring

2.1 Utvalgstrekking

Utdanningsdirektoratets spørringer gjennomføres som regel to ganger hvert år. For å redusere belastningen på skolesektoren er undersøkelsen organisert som en utvalsundersøkelse. Siden det har skjedd endringer i kommunestrukturen og skoler slås sammen, legges ned og opprettes, ble utvalgene trukket på nytt i 2023. Grunnskolen er delt inn i tre utvalg, mens videregående skoler og kommuner er fordelt på to. Skoleledere i grunnskolen mottar normalt ikke undersøkelsen oftere enn hvert halvannet år, mens skoleledere i videregående og skoleeier kommune får undersøkelsen en gang i året. Fylkeskommunene, og Oslo som skoleeier for grunnskolen deltar i undersøkelsen hver gang.

Utvalgene er trukket for å sikre geografisk representativitet og at alle skoletyper skal med i alle utvalg. Grunnskoleutvalgene er trukket tilfeldig til de tre utvalgene, stratifisert etter fylke og skoleslag (rene barneskoler, 1.-10.-skoler og rene ungdomsskoler). Videregående skoler og kommuner er trukket tilfeldig til to utvalg stratifisert etter fylke. Merk at noen typer skoler på forhånd er tatt ut av populasjonen, og dermed også av utvalget. Dette gjelder 1) skoler for elever med spesielle behov 2) skoler med læreplaner og organisering som skiller seg sterkt fra ordinære skoler, som for eksempel internasjonale skoler, og 3) skoler med svært få elever, det vil si fem eller færre. Det er ved tidligere anledninger forsøkt å invitere slike skoler, men tilbakemeldingene har i de fleste tilfellene vært at spørsmålene i undersøkelsen ikke er relevante.

Figur 2.1 viser den geografiske beliggenheten og spredningen til henholdsvis grunnskoler, videregående skoler og kommuner som ble invitert til å besvare undersøkelsen våren 2025.

Figur 2.1. Den geografiske beliggenheten til inviterte grunnskoler, videregående skoler og kommuner.

Når det gjelder fylkeskommunene besvarte ni av femten denne undersøkelsen, to åpnet undersøkelsen, men hadde for få svar til å bli godkjent, fire åpnet ikke undersøkelsen.

2.2 Overordnet om bakgrunnsvariabler

Som nevnt er dette hovedsakelig en deskriptiv rapport hvor vi undersøker forskjeller mellom respondenter basert på ulike bakgrunnsvariabler eller kjennetegn. Alle spørsmålene krysses med respondentgruppene, som består av skoleleder grunnskole, skoleleder videregående, skoleeier kommune og skoleeier fylke.

Videre undersøkes svarfordelingen til hver respondentgruppe på ulike bakgrunnsvariabler, som vist i tabell 2.1.

Firedelt skoletype er svarfordelingen fordelt på barneskoler, ungdomsskoler, 1.-10.-skoler og videregående skoler. *Femdelt skoletype* skiller i tillegg ut barneskoler som kun har 1.-4. trinn, men denne bakgrunnsvariabelen rapporteres det sjeldent på fordi gruppen er så liten. Videre har vi *grunnskolestørrelse*, som deler grunnskolenes inn i tre størrelser: under 100 elever, mellom 100 og 299 elever, og over 300 elever. Vi har to bakgrunnsvariabler som gjelder bare for videregående. *Type videregående* er svarene fordelt på skoler som kun har studieforbereende utdanningsprogram, har både studieforbereende- og yrkesfaglige utdanningsprogram, og skoler som bare har yrkesfaglige utdanningsprogram. Den andre variabelen er *videregående størrelse*, som skiller mellom skoler med under 250 elever, mellom 250 og 599 elever, og over 600 elever. Den siste skolerelaterte variabelen er *skolestørrelse*. Her deles skolene inn i de minste, de mellomstore og de største, basert på de respektive skolestørrelsesvariablene for grunnskoler og videregående. Altså vil gruppen av de minste skolene bestå av grunnskoler med mindre enn 100 elever og videregående skoler med mindre enn 250 elever.

Når det gjelder geografiske kjennetegn har vi for det første *landsdel*. For å beholde historikken, og unngå for store geografiske områder, har vi valgt å fortsatt ta utgangspunkt i fylkene før regionreformen i 2020. De ulike landsdelene består av følgende tidligere fylker: *Oslo-området*: Oslo og Akershus, *Øst-Norge*: Østfold, Hedmark, Oppland, Buskerud, Vestfold og Telemark, *Sør- og Vest-Norge*: Aust-Agder, Vest-Agder, Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal, *Midt- og Nord-Norge*: Trøndelag, Nordland, Troms og Finnmark.

For det andre undersøkes variasjoner fordelt på fylkene etter regionreformen. For grunnskoler, videregående skoler og kommuner ser vi også på forskjeller mellom kommuner, og skoler i kommuner av ulik størrelse. Kommunene deles inn i tre kategorier: mindre enn 5 000 innbyggere, mellom 5 000 og 19 999 innbyggere, og 20 000 eller flere innbyggere.

Til slutt ser vi på forskjeller mellom kommuner av ulik *sentralitet*, og på skoler som ligger i kommuner med ulik sentralitet. Sentralitetsindeksen er hentet fra Statistisk sentralbyrå (SSB). Dette er en indeks som klassifiserer kommuner etter tilgangen på arbeidsplasser og servicefunksjoner, hvor høyere verdier indikerer høyere sentralitet. SSB har i utgangspunktet delt kommunene inn i seks intervaller, hvor intervallene ble laget slik at det ikke skulle bli for få innbyggere i en enkelt gruppe. For å presentere mer oversiktlige tabeller og figurer har vi slått sammen intervallene til tre kategorier: mest sentrale, mellomsentrale og minst sentrale.

Tabell 2.1. Bakgrunnsvariabler for respondentgruppene

Tema	Grunnskole	Videregående	Kommune	Fylkeskommune
Respondenttype	X	X	X	X
Skoletype 4-delt	X	X		
Skoletype 5-delt	X	X		
Størrelse grunnskole	X			
Type videregående		X		
Størrelse videregående		X		
Skolestørrelse	X	X		
Landsdel	X	X	X	X
Fylke	X	X	X	
Kommunestørrelse	X	X	X	
Sentralitetsindeks	X	X	X	

2.3 Overordnet om antall respondenter og svarprosent

Tabell 2.2 viser bruttoutvalg og status fordelt på respondentgruppene skoleleder grunnskole, skoleleder videregående, skoleeier kommune og skoleeier fylke. Kategorien *godkjent* henviser her til de respondentene som har gjennomført hele undersøkelsen. *Godkjent – noen svar* henviser til respondenter som ikke har fullført, men svart på minst 30 prosent av spørsmålene i sin gruppe. *Ikke godkjent – noen svar* er dermed de respondentene som har svart på mindre enn 30 prosent. Disse tas ut av datamaterialet for å unngå at eksempelvis respondenter som kun klikker seg gjennom de første sidene uten å besvare undersøkelsen inkluderes, og for å unngå en kunstig høy svarprosent. Den nest siste kategorien består av dem som *ikke har svart*. Kategorien *frafalt* henviser til de respondentene som aktivt har gitt beskjed om at de ikke ønsker eller har anledning til å svare.

Tabell 2.2. Bruttoutvalg og status etter respondentgruppe, antall

Respondenttype	Frafalt	Gjennomført	Ikke svart	Noen svar - godkjent	Noen svar - ikke godkjent	Total
Skoleleder grunnskole	1	237	502	38	58	836
Skoleleder videregående	1	76	95	12	11	195
Skoleeier kommune	1	61	104	10	5	181
Skoleeier fylke	0	8	4	1	2	15
Total	3	382	705	61	76	1227

For å gi et bilde av gruppen *ikke godkjent – noen svar* viser tabell 2.3 maksimalt antall svar for hver respondentgruppe, samt gjennomsnitt og median for både ekskluderte og inkluderte respondenter.

Tabell 2.3. Sammenlikning, godkjente og ikke godkjente svar

Respondenttype	Godkjent	Gjennomsnitt	Median	Maks
Skoleleder grunnskole	Ikke godkjent	4,3	0	60
Skoleleder grunnskole	Godkjent	169,6	174	203
Skoleleder videregående	Ikke godkjent	4,1	0	54
Skoleleder videregående	Godkjent	154,5	171	183
Skoleeier kommune	Ikke godkjent	1,2	0	29
Skoleeier kommune	Godkjent	133,6	146	150
Skoleeier fylke	Ikke godkjent	11,5	0	38
Skoleeier fylke	Godkjent	126,1	145	149

Tabellen viser at respondentene som ikke ble godkjent har avgitt svært få svar sammenliknet med gjennomsnittet for de som ble godkjent i sin gruppe. Videre viser analyser at det ikke er noe systematikk i hvor disse avslutter undersøkelsen. Det er rimelig å anta at resultatene ikke ville blitt endret ved en eventuell inklusjon.

Endelig svarprosent relatert til bruttoutvalg og populasjon er vist i tabell 2.4. Populasjonstallene for grunnskoler, videregående skoler og kommuner er hentet fra Nasjonalt skoleregister (NSR).

Tabell 2.4. Bruttoutvalg, populasjon (antall) og svarprosent

	Skoleleder grunnskole	Skoleleder videregående	Skoleeier kommune	Skoleeier fylke
Bruttoutvalg	836,0	195,0	181,0	15
Maks populasjon	2555,0	384,0	358,0	15
Godkjente svar	275,0	88,0	71,0	9
Svarprosent bruttoutvalg	32,9	45,1	39,2	60
Andel populasjon deltatt	10,8	22,9	19,8	60

2.4 Grunnskoleutvalget: 32,9 prosent deltakelse

Fra en populasjon på 2555 ordinære grunnskoler ble 836 invitert til å besvare undersøkelsen. Av disse gjennomførte 237 hele undersøkelsen, mens 96 besvarte deler av den. Av de som delvis besvarte undersøkelsen hadde 38 nok svar til å bli inkludert. Dermed blir det totale antallet grunnskoler i undersøkelsen 275. Det er 502 som ikke har åpnet eller svart på undersøkelsen, mens en skoleledere aktivt ga beskjed om at de ikke ønsket å delta.

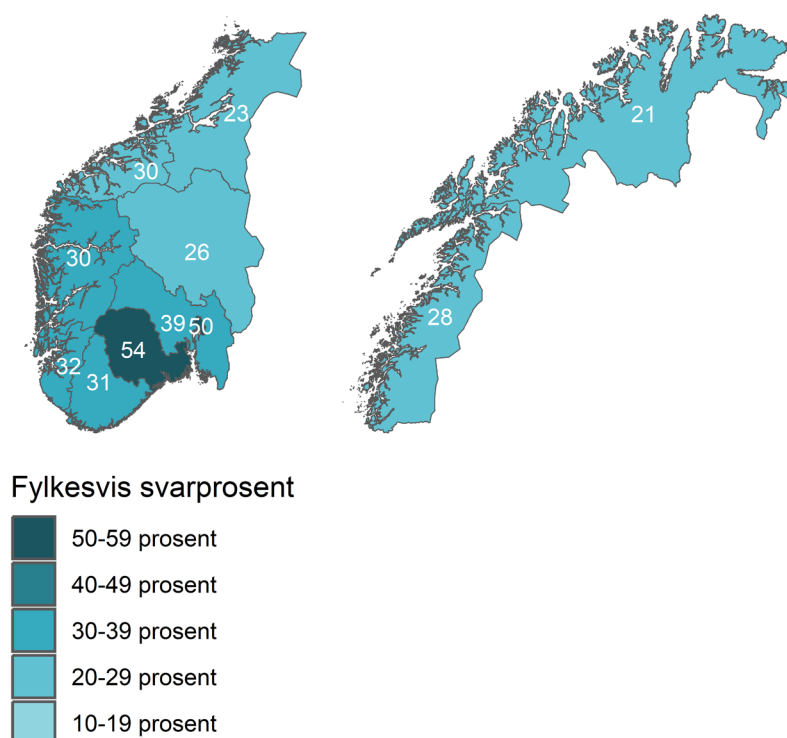
Svarprosenten for denne gruppen har vært varierende de siste årene. Før pandemien deltok rundt 55 prosent av grunnskolene. Undersøkelsene gjennomført under pandemien må ses på som unntak, hvor vi både hadde gjennomføringer med

unormalt høy og lav deltakelse. Etter pandemien har deltakelsen blant grunnskoler stabilisert seg på under 45 prosent. Denne gjennomføringen har en noe lavere deltakelse (32,9 prosent) sammenliknet med de foregående, vi skulle gjerne sett at flere grunnskoler deltar. Det ville gjort funnene i denne rapporten sikrere.

Tabell 2.5 viser hvordan utvalget var sammensatt etter fylke, populasjon, bruttoutvalg og hvilken svarprosent som ble oppnådd. Svarprosenten varierer noe mellom fylkene (se også figur 2.2). Den høyeste svarprosenten finner vi i Buskerud (44,7), Oslo (50) og Vestfold (54,1). Lavest svarprosent finner vi i Finnmark (13,3) og Troms (20,5).

Tabell 2.5. Populasjon, bruttoutvalg (antall) og svarprosent grunnskoler etter fylke

Fylke	Populasjon	Utvalg	Antall svar	Svarprosent
Agder	169	55	17	30,9
Akershus	268	92	37	40,2
Buskerud	116	38	17	44,7
Finnmark	47	15	2	13,3
Innlandet	189	65	17	26,2
Møre og Romsdal	169	54	16	29,6
Nordland - Nordlândia	174	57	16	28,1
Oslo	148	48	24	50,0
Rogaland	232	76	24	31,6
Telemark	93	27	10	37,0
Troms	114	39	8	20,5
Trøndelag	243	79	18	22,8
Vestfold	104	37	20	54,1
Vestland	373	123	37	30,1
Østfold	116	31	12	38,7
Totalt	2555	836	275	32,9

Figur 2.2. Svarprosent grunnskoler etter fylke, antall i utvalget vist per fylke

I tabell 2.6 og tabell 2.7 vises svarprosent for grunnskolene sortert på henholdsvis landsdel og skoletype, og landsdel og skolestørrelse. Tabell 2.6 viser at svarprosenten totalt sett er relativ lik mellom barneskoler, 1.-10.-skoler og ungdomsskoler. Når det gjelder landsdel totalt er svarprosenten høyest blant Oslo-området på 43,6 prosent. Svarprosenten er lavest blant Midt- og Nord-Norge på 23,2 prosent.

Tabell 2.6. Svarprosent grunnskole etter landsdel og skoletype

Landsdel	Barneskole	Ungdomsskole	1-10 skole	Totalt
Midt- og Nord-Norge	20,2	18,2	27,4	23,2
Oslo-området	42,4	37,1	60,0	43,6
Sør- og Vest-Norge	32,8	30,8	24,7	30,5
Øst-Norge	38,5	40,5	35,3	38,4
Totalt	33,8	33,1	30,8	32,9

Tabell 2.7 viser videre at deltakelsen for skoler i Midt- og Nord-Norge er noe lavere blant de største skolene i denne gjennomføringen, sammenliknet med de minste og mellomste skolene. Øst-Norge og Oslo-området skiller seg dermed ut med lavest svarprosent for skoler med under 100 elever, og høyest svarprosent for skoler med 300 eller flere elever.

Tabell 2.7. Svarprosent grunnskole etter landsdel og skolestørrelse

Landsdel	Under 100	100-299	300 og over	Totalt
Midt- og Nord-Norge	23,3	24,7	18,8	23,2
Oslo-området	33,3	37,8	46,7	43,6
Sør- og Vest-Norge	29,9	28,6	34,1	30,5
Øst-Norge	31,6	32,3	52,5	38,4
Totalt	27,7	29,8	40,6	32,9

Tabell 2.8 og tabell 2.9 viser hvordan nettoutvalget, altså de grunnskolene som har deltatt i undersøkelsen, er sammensatt etter landsdel, skoletype og skolestørrelse, sammenliknet med populasjonen av grunnskoler.

Tabell 2.8. Sammensetning av nettoutvalg grunnskoler etter landsdel og skoletype sammenliknet med populasjonen

Landsdel	Barneskole		Ungdomsskole		1-10 skole		Totalt	
	Utvalg %	Pop. %	Utvalg %	Pop. %	Utvalg %	Pop. %	Utvalg %	Pop. %
Midt- og Nord-Norge	9,6	10,0	2,6	2,7	9,7	9,9	22,0	22,6
Oslo-området	10,1	9,8	4,1	4,1	2,7	2,4	16,9	16,4
Sør- og Vest-Norge	21,7	21,7	6,4	6,4	8,6	8,8	36,6	36,9
Øst-Norge	14,9	14,6	5,2	5,1	4,5	4,4	24,5	24,1
Totalt	56,3	56,2	18,4	18,3	25,4	25,5	100,0	100,0

Tabell 2.8 viser at det generelt er små forskjeller mellom nettoutvalget og populasjonen når vi ser på totalen for den enkelte skoletype. Forskjellen er på mindre enn ett prosentpoeng for alle skoletyper. Ser vi på landsdel er også forskjellene generelt små. Det er en liten overrepresentasjon av grunnskoler fra Oslo-området på 0,5 prosentpoeng. Det er en liten underrepresentasjon av grunnskoler fra Midt- og Nord-Norge på 0,6 prosentpoeng. Alt i alt er det svært små forskjeller innad i hver landsdel mellom utvalg og populasjon.

Tabell 2.9. Sammensetning av nettoutvalg grunnskoler etter landsdel og skolestørrelse sammenliknet med populasjonen

Landsdel	Under 100		100-299		300 og over		Totalt	
	Utvalg %	Pop. %	Utvalg %	Pop. %	Utvalg %	Pop. %	Utvalg %	Pop. %
Midt- og Nord-Norge	8,9	9,1	8,4	8,9	4,6	4,6	22,0	22,6
Oslo-området	0,7	0,6	4,8	4,8	11,4	11,0	16,9	16,4
Sør- og Vest-Norge	9,7	9,7	15,9	16,2	11,0	10,9	36,6	36,9
Øst-Norge	4,8	4,8	11,8	11,9	7,9	7,4	24,5	24,1
Totalt	24,1	24,2	41,0	41,8	34,9	33,9	100,0	100,0

Når det gjelder skolestørrelse viser tabell 2.9 at deltakelsen er svært nær det vi finner i populasjonen, uten store avvik anses representativiteten å være god på variablene vist i tabell 2.8 og tabell 2.9.

Tabell 2.10 indikerer at fordelingen i nettoutvalget mellom offentlig og privat eierskap og målform korresponderer godt med fordelingen i populasjonen.

Tabell 2.10. Sammensetning av nettoutvalg grunnskoler etter eierskap og målform

Type	Populasjon %	Nettoutvalg %
Offentlig	90,8	91,3
Privat	9,2	8,7
Bokmål	83,6	87,3
Nynorsk	16,4	12,7

2.5 Videregåendeutvalget: 45,1 prosent deltakelse

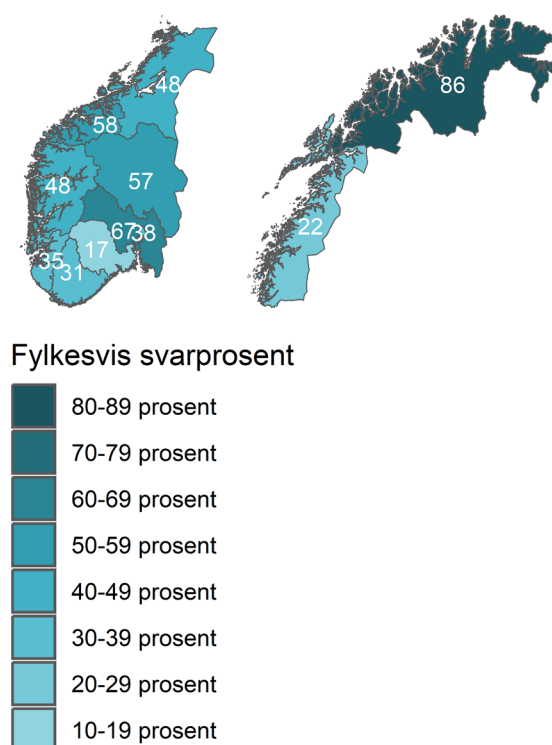
I utgangspunktet ble 195 videregående skoler invitert til undersøkelsen. Utvalget er hentet fra en populasjon bestående av 384 skoler. Totalt 88 besvarelser ble godkjent, 106 skoler svarte ikke på undersøkelsen eller hadde for få svar, og ingen oppga at de ikke ønsket å delta. Dette gir en svarprosent på 45,1. Med noen få unntak under pandemien har svarprosenten variert mellom 60 og 65 prosent siden 2018. Svarprosenten ved denne gjennomføringen er altså litt lavere enn det vi vanligvis oppnår.

Tabell 2.11 oppsummerer populasjonen og utvalget sortert på fylke samt hvilken svarprosent som ble oppnådd.

Tabell 2.11. Populasjon, bruttoutvalg (antall) og svarprosent videregående skoler etter fylke

Fylke	Populasjon	Utvalg	Antall svar	Svarprosent
Agder	25	13	4	30,8
Akershus	39	20	8	40,0
Buskerud	17	9	4	44,4
Finnmark	11	5	1	20,0
Innlandet	27	14	8	57,1
Møre og Romsdal	23	12	7	58,3
Nordland - Nordlånnda	20	9	2	22,2
Oslo	34	16	6	37,5
Rogaland	37	20	7	35,0
Telemark	13	7	5	71,4
Troms	14	7	6	85,7
Trøndelag	39	21	10	47,6
Vestfold	13	6	1	16,7
Vestland	52	27	13	48,1
Østfold	20	9	6	66,7
Totalt	384	195	88	45,1

Svarprosenten for de videregående skolene varierer betydelig mellom fylkene (se også figur 2.3). Samtlige fylker, med unntak av Vestfold, har en deltakelse på over 16,7 prosent. Dette er lavere enn tidligere gjennomføringer, men fylkene i år er også mindre som følge av oppløsningen av samtlige fylker i 2024. Lavest svarprosent fant vi i Finnmark (20), Nordland - Nordlånnda (22,2) og Vestfold (16,7), mens den var høyest i Telemark (71,4), Troms (85,7) og Østfold (66,7).

Figur 2.3. Svarprosent videregående skoler etter fylke samt antall i utvalget per fylke

Tabell 2.12 viser at forskjellene mellom populasjon og utvalg for de tre ulike typene videregående skoler er liten. Det samme gjelder landsdel der forskjellene kun er innenfor ett prosentpoeng. Sør- og Vest-Norge er litt underrepresentert, mens Øst-Norge er litt overrepresentert. Yrkesfag er litt overrepresentert. Nettoutvalget stemmer altså godt med fordelingen i populasjonen når det kommer til type videregående og landsdel.

Tabell 2.12. Sammensetning av nettoutvalg videregående skole etter landsdel og skoletype sammenliknet med populasjonen

Landsdel	Studie- spesialiserende		Kombinert		Yrkesfag		Totalt	
	Utvalg %	Pop. %	Utvalg %	Pop. %	Utvalg %	Pop. %	Utvalg %	Pop. %
Midt- og Nord-Norge	3,2	3,1	17,6	17,8	1,1	0,9	21,8	21,8
Oslo-området	7,2	7,4	11,0	11,2	0,2	0,2	18,4	18,8
Sør- og Vest-Norge	8,9	9,3	24,6	24,5	2,1	2,2	35,6	36,1
Øst-Norge	4,9	4,5	18,0	17,8	1,3	1,0	24,2	23,3
Totalt	24,2	24,4	71,2	71,3	4,7	4,3	100,0	100,0

Tabell 2.13 viser at det er små avvik mellom utvalg og populasjon når det gjelder skolestørrelse. Skolene med 250–599 elever er noe overrepresentert, mens skolene med mer enn 600 elever er noe underrepresentert. Ser vi innad i landsdelene er imidlertid ikke avvikene særlig store.

Tabell 2.13. Sammensetning av nettoutvalg videregående etter landsdel og skolestørrelse sammenliknet med populasjonen

Landsdel	Under 250		250-599		600 og over		Totalt	
	Utvalg %	Pop. %	Utvalg %	Pop. %	Utvalg %	Pop. %	Utvalg %	Pop. %
Midt- og Nord-Norge	9,5	9,7	7,4	7,3	4,9	4,8	21,8	21,8
Oslo-området	2,1	2,2	7,2	7,3	9,1	9,3	18,4	18,8
Sør- og Vest-Norge	11,9	13,1	14,2	13,3	9,5	9,7	35,6	36,1
Øst-Norge	9,1	8,3	7,0	6,6	8,1	8,5	24,2	23,3
Totalt	32,6	33,3	35,8	34,4	31,6	32,3	100,0	100,0

Tabell 2.14 indikerer at fordelingen i nettoutvalget når det gjelder offentlig og privat eierskap korresponderer ganske godt med fordelingen i populasjonen. Vi finner relativt små forskjeller i representativitet mellom offentlige og private, og mellom bokmålskoler og nynorskskoler.

Tabell 2.14. Sammensetning av nettoutvalg videregående skoler etter organisering og målform

Type	Populasjon %	Nettutvalg %
Offentlig	80,2	80,7
Privat	19,8	19,3
Bokmål	83,3	80,7
Nynorsk	16,7	19,3

2.6 Kommuneutvalget: 39,2 prosent deltakelse

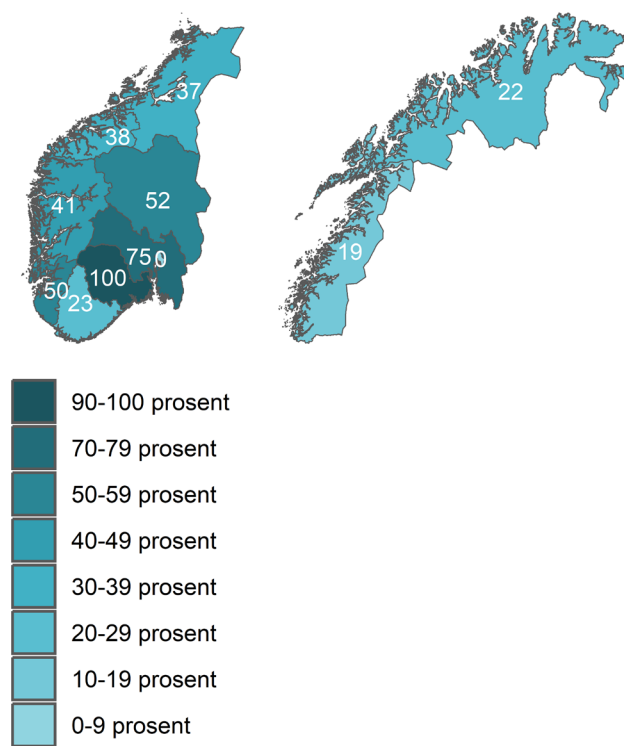
Det var totalt 181 inviterte kommuner i vårens spørring, hvorav 71 besvarte undersøkelsen helt eller delvis. Dette gir en deltakelse på 39,2 prosent. Tidligere år har svarprosent vært på rundt 60, med unntak av ekstraspørringen om koronasituasjonen. Dette er med andre ord mindre deltakelse enn hva vi normalt oppnår. Totalt femten kommuner besvarte deler av undersøkelsen, men fem av disse svarte på for få spørsmål til å inkluderes. På grunn av en teknisk feil ble ikke Oslo kommune invitert som skoleeier for grunnskolene denne gangen.

Tabell 2.15. Populasjon, bruttutvalg (antall) og svarprosent kommuner etter fylke

Fylke	Populasjon	Utvalg	Antall svar	Svarprosent
Agder	25	13	3	23,1
Akershus	21	12	6	50,0
Buskerud	18	10	4	40,0
Finnmark	18	11	4	36,4
Innlandet	46	23	12	52,2
Møre og Romsdal	27	13	5	38,5
Nordland - Nordlândia	41	21	4	19,0
Oslo	1	0	0	0,0
Rogaland	23	12	6	50,0
Telemark	17	10	4	40,0
Troms	22	9	2	22,2
Trøndelag	38	19	7	36,8
Vestfold	6	2	2	100,0
Vestland	43	22	9	40,9
Østfold	12	4	3	75,0
Totalt	358	181	71	39,2

Tabell 2.15 viser hvordan utvalget var sammensatt etter fylke, populasjon, bruttutvalg og hvilken svarprosent som ble oppnådd. I nesten samtlige fylker har over 40 prosent av de inviterte kommunene svart. Unntakene er blant annet Nordland, Troms og Agder som ligger rundt 20 prosent (se også figur 2.4). I tillegg har Oslo

kommune ikke svart på denne gjennomføringen, grunnet den tekniske feilen nevnt over, og ikke på grunn av manglende deltakelse fra deres side.

Figur 2.4. Svarprosent kommuner etter fylke, antall i utvalget vist per fylke

Tabell 2.16 viser at svarprosenten varierer noe etter kommunestørrelse og landsdel, med unntak av Oslo-området og Øst-Norge som har en klart høyere deltakelse. Innad i landsdelen er det særlig de minste kommunene i Midt- og Nord-Norge og i Sør- og Vest-Norge som peker seg ut med særlig lav deltakelse.

Tabell 2.16. Svarprosent kommuner etter landsdel og innbyggertall

Landsdel	Under 5000	5000 til 19 999	Mer enn 20 000	Totalt
Midt- og Nord-Norge	23,8	37,5	50,0	28,3
Oslo-området	0,0	33,3	80,0	50,0
Sør- og Vest-Norge	26,1	35,7	77,8	38,3
Øst-Norge	44,0	61,5	54,5	51,0
Totalt	29,7	41,3	66,7	39,2

Tabell 2.17 viser landsdel og innbyggertall for kommunene som deltok i undersøkelsen (nettoutvalget) sammenliknet med alle kommuner i Norge (populasjonen). Fordelingen av kommunene som har besvart undersøkelsen avviker lite fra det vi finner i populasjonen. Ser vi på totalen for landsdelene, er forskjellene små. Det største avviket er en underrepresentasjon av kommuner i Midt- og Nord-Norge på

0,5 prosentpoeng, og en overrepresentasjon av kommuner i Øst-Norge og Oslo-området på 1,4 prosentpoeng.

Tabell 2.17. Sammensetning av nettoutvalg kommuner etter landsdel og innbyggertall sammenliknet med populasjonen

Landsdel	Under 5000		5000 til 19 999		Mer enn 20 000		Totalt	
	Utvalg %	Populasjon %	Utvalg %	Populasjon %	Utvalg %	Populasjon %	Utvalg %	Populasjon %
Midt- og Nord-Norge	20,5	22,3	8,6	8,7	2,6	2,2	31,7	33,2
Oslo-området	0,2	0,4	2,3	2,6	4,0	3,3	6,5	6,3
Sør- og Vest-Norge	13,1	13,5	13,8	14,3	6,1	5,2	32,9	33,0
Øst-Norge	13,5	13,4	8,4	7,6	7,0	6,5	28,9	27,5
Totalt	47,3	49,5	33,1	33,2	19,6	17,3	100,0	100,0

2.7 Representativitet og gjennomføring

Spørringene ble gjennomført i perioden 10. mars til 3. april. Undersøkelsen ble distribuert elektronisk til alle de fire målgruppene, og det ble gitt i alt fire purringer, omtrent én per uke. Vi fikk noen henvendelser om tekniske problemer i forbindelse med gjennomføringen, men dette ble løst underveis i kommunikasjon med respondenten.

Spørreskjemaet ble utarbeidet i et samarbeid mellom Utdanningsdirektoratet og NIFU. Utdanningsdirektoratet utarbeidet førsteutkast. NIFU kom med forslag til endringer knyttet til *utformingen* av spørsmålene, men lot det i hovedsak være opp til oppdragsgiver selv bestemme *innholdet* i disse. Spørsmålene ble også pilotert og gjennomgått av en referansegruppe bestående av representanter fra målgruppene.

Svarprosentene er også ved denne gjennomføringen noe lavere blant skoleledere i grunnskolen, enn det som har blitt oppnådd i tidligere gjennomføringer før pandemien. For videregående skoler og kommuner er det noe variasjon i svarprosent mellom grupper. Her er imidlertid en viktig faktor at enkelte grupper, særlig når det brytes ned på fylkesnivå, er relativt små, slik at deltakelsen til den enkelte kommune og videregående skole kan påvirke svarprosenten mye. Sammenlikninger mellom utvalg og populasjon på de nevnte variabler avslørte samlet sett ingen alvorlige avvik. Vi vurderer derfor representativiteten som tilstrekkelig god.

Det er også viktig å påpeke at vi ikke kan vite årsakene til at enkelte velger å ikke besvare undersøkelsen, selv om vi gjør analyser av representativitet på utvalgte variabler (som skoletype og kommunestørrelse). I tillegg er det viktig å påpeke at vi bare kan si noe om representativiteten for variabler vi har observert.

Dette gjelder utvalgsundersøkelser generelt. Som alltid bør resultatene tolkes med en viss varsomhet.

2.8 Hvem svarer på undersøkelsen?

For å få mer kunnskap om hvem som besvarte undersøkelsen, ba vi skolelederne og skoleeierne oppgi dette. Fordelingen vises i tabell 2.18. Ved nesten alle grunnskolene og de videregående skolene var rektor involvert i besvarelsen, men en noe større andel av disse delegerer oppgaven med å besvare undersøkelsen ved 1.-10.-skoler, og særlig på videregående skoler. Ved svært få skoler var inspektør, assisterende rektor og avdelingsleder også med, enten i tillegg til eller i stedet for, rektor. Ved de videregående skoler og ungdomsskoler spiller også assisterende rektor en noe større rolle i utfyllingen enn ved barneskoler og 1.-10.-skoler. Det at skolene kunne krysse av for mer enn ett alternativ gjør at summen overstiger 100 prosent.

Tabell 2.18. Hvem svarer på vegne av skolen? Flere kryss mulig

Hvem svarer?	Barneskole %	Ungdomsskole %	1-10 skole %	Videregående %	Total %
Rektor	95,0	100	98,5	94,3	78,8
Assisterende rektor	2,5	2	1,5	3,4	2,0
Inspektør	1,2	2	1,5	0,0	0,9
Avdelingsleder	2,5	2	0,0	1,1	1,4
Annen funksjon:	0,6	0	0,0	1,1	0,5

Liknende spørsmål ble stilt til skoleeierne. I tabell 2.19 vises hvem som svarer på undersøkelsen på vegne av skoleeierne i (fylkes)kommunen. I kommunene er det først og fremst skolefaglig ansvarlige som har besvart undersøkelsen, mens oppgaven i større grad har blitt utført av flere nivåer i fylkeskommunene. Vi ser at summen av de som har svart overstiger antallet skoleeiere som er med, noe som betyr at mer enn én person er involvert.

Tabell 2.19. Hvem svarer på undersøkelsen på vegne av (fylkes)kommunen?, flere kryss mulig

Hvem svarer?	Skoleeier kommune %	Skoleeier fylkeskommune
Direktør, assisterende direktør eller lignende	7	2
Skolefaglig ansvarlig	93	6

3 Det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring i LK20/LK20S

Folkehelse og livsmestring er ett av tre tverrfaglige temaer i læreplanverket LK20/LK20S. De tverrfaglige temaene tar utgangspunkt i aktuelle samfunnsutfordringer som krever engasjement og innsats fra enkeltmennesker og fellesskapet både lokalt, nasjonalt og globalt. Kunnskapsgrunnlaget som er nødvendig for å forstå og å løse samfunnsutfordringene finnes i mange fag. De tverrfaglige temaene skal bidra til at elevene oppnår forståelse og ser sammenhenger på tvers av fag.

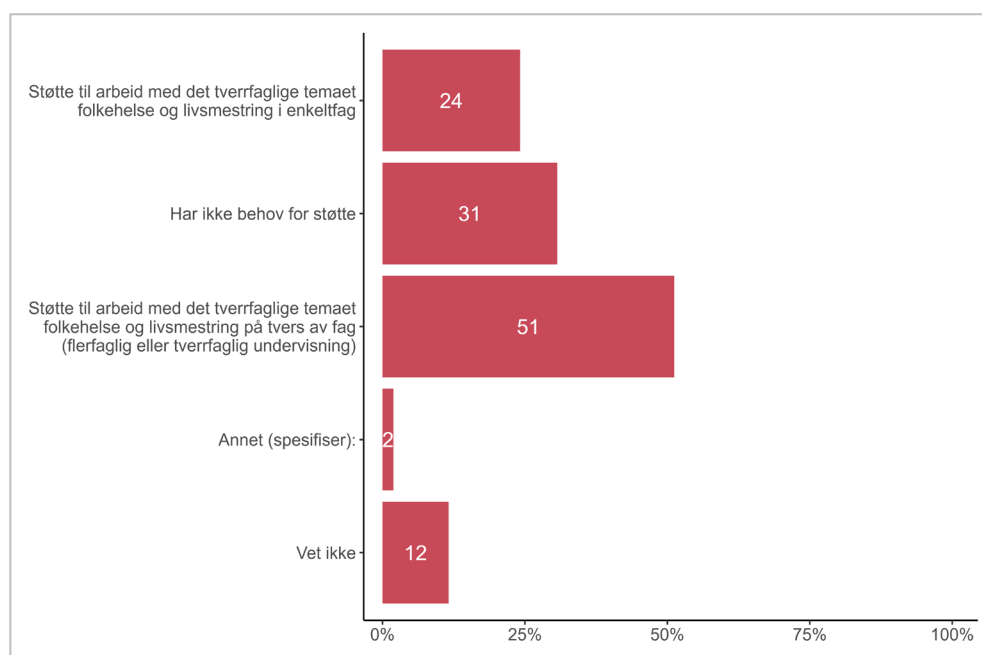
Folkehelse og livsmestring som tverrfaglig tema i skolen er i overordnet del av læreplanverket beskrevet som å skulle gi elevene kompetanse som fremmer psykisk og fysisk helse, og som gir muligheter til å ta ansvarlig livsvalg. Utvikling av et positivt selvbilde og en trygg identitet er bl.a. pekt på som viktig i barne- og ungdomsårene. Betydningen av å ha samfunn som legger til rette for at den enkelte kan ta gode helsevalg, og at man kan forstå og påvirke faktorer som har betydning for mestring av eget liv, blir også trukket fram. Hva elevene skal lære innenfor de tverrfaglige temaene, er uttrykket i kompetansemål for fag, både konkret og implisitt, og skal arbeides med enten i enkeltfag eller på tvers av fag. Dette kapittelet tar for seg hvilke behov skolene har for støtte til dette arbeidet. Spørsmålene ble stilt til både skoleledere og skoleeiere i kommune samt skoleledere i videregående opplæring og skoleeiere i fylke. Svarene fra skoleeiere i fylke er oppgitt i tall da de utgjør ni respondenter til sammen.

3.1 Behov for støtte til arbeidet med det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring i enkeltfag eller på tvers av fag

Elevene kan arbeide med kunnskaper og ferdigheter tilknyttet det tverrfaglige temaet både som en del av opplæringen i enkeltfag og gjennom undervisning på tvers av flere fag. Undervisning på tvers av fag kan enten foregå som flerfaglig eller

tverrfaglig arbeid. Det kan være en fordel å arbeide på tvers av fag med tverrfaglige temaer da det kan synliggjøre sammenhenger mellom innhold i fagene og bidra til dybdelæring. Det er imidlertid ingen krav om at skolene må legge til rette for undervisning på tvers på fag. Evalueringen av fagfornyelsen fant at forståelsen for de tverrfaglige temaene varierte, både innad på en skole og mellom skolene (Furberg mfl., 2023). Dette gjaldt også hvordan skolene oppfattet forventningene til tverrfaglig arbeid og hvordan de erfarte at rammene la til rette for dette arbeidet.

Det kan også være mer krevende å planlegge for opplæring i tverrfaglige tema på tvers av fag da dette fordrer et tettere samarbeid mellom ulike faglærere, sammenliknet med opplæring i enkeltfag. Respondentene som besvarte spørreundersøkelsen fikk derfor først et spørsmål om hvilke deler av arbeidet med det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring de hadde behov for støtte til. Figur 3.1 viser svarfordeling for utvalget som helhet hvilket inkluderer skoleledere og skoleeiere i kommune samt skoleledere i videregående opplæring. Det var anledning til å krysse av for flere svaralternativer.

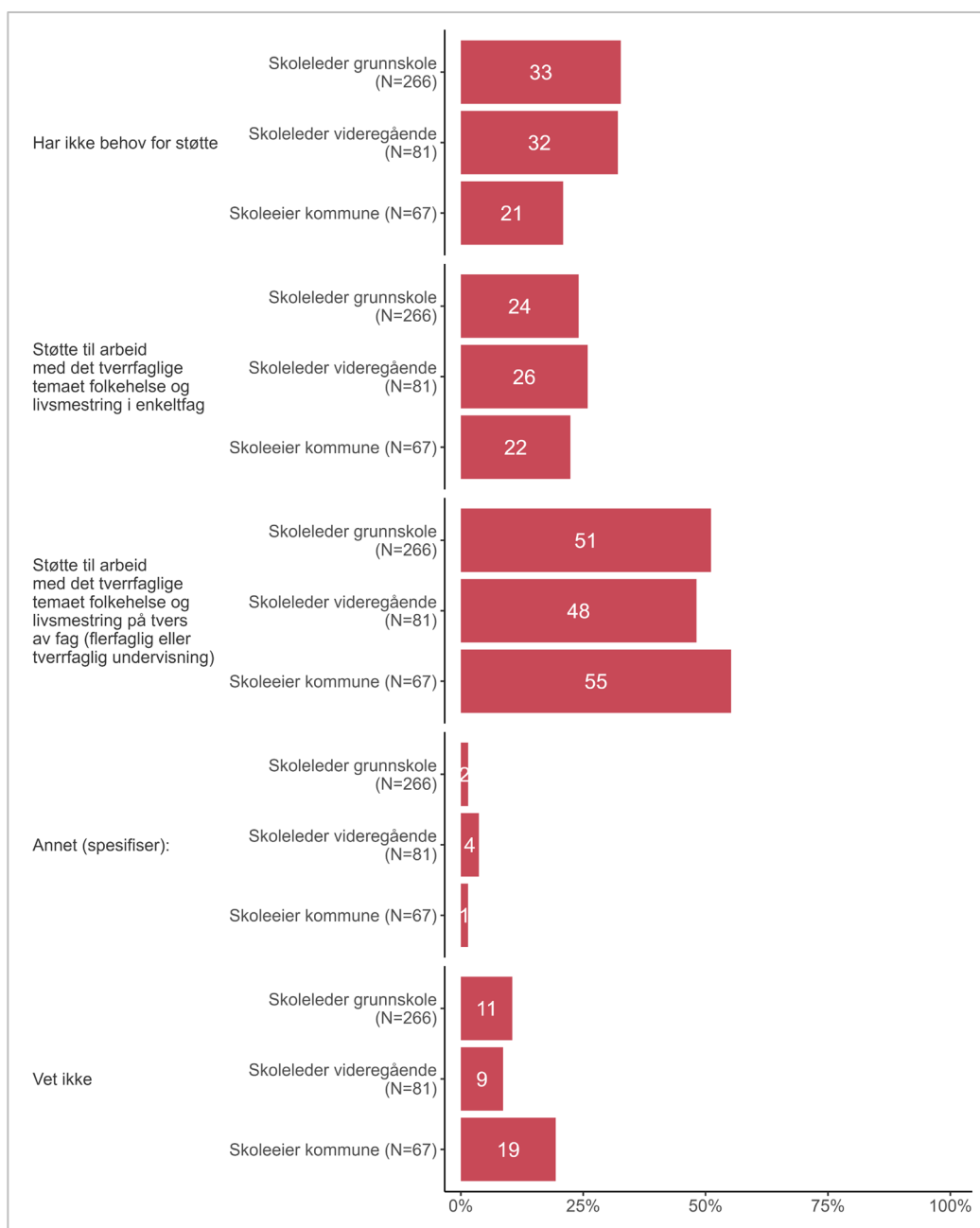
Figur 3.1. Til hvilke deler av arbeidet med det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring har dere behov for støtte? Hele utvalget. N = 414.

Det er om lag halvparten, 51 prosent, som oppgir at de trenger støtte til arbeid med det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring på tvers av fag (flerfaglige eller tverrfaglige undervisning). Om lag en firedel, 24 prosent, oppgir at de har behov for støtte til arbeidet med det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring i enkeltfag. Det er om lag en tredel, 31 prosent, som oppgir at de ikke har behov for støtte til arbeidet. Blant respondentene er det dessuten 12 prosent som oppgir at

de ikke vet hvilke deler av arbeidet de har behov for støtte til. Det er også to prosent av respondentene som oppgir at de enten bare, eller i tillegg, har behov for annen støtte.

Respondentene som valgte svaralternativ *Annet* fikk anledning til å spesifisere sitt svar i et åpent tekstfelt. Det var 8 respondenter som la inn en kommentar. En av dem kommenterer: «*Gode dømme kan gje inspirasjon. Elles nyttar vi dei verktøya som er tilgjengelege på Udir*». Flere nevner ulike tema de ønsker støtte til. En respondent skriver: «*Skape robuste elever. Samarbeid mellom skole og hjem. Hva og hvordan?*». En annen respondent kommenterer: «*Psykisk helse og håndtering av følelser*». Det siste eksempelet er en respondent som skriver: «*Arbeid med levekårsutfordringer i elevmassen*».

Figur 3.2 viser svarfordeling per respondenttype.

Figur 3.2. Til hvilke deler av arbeidet med det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring har dere behov for støtte? etter respondenttype. N = [67–266].

Når vi sammenligner ulike respondenttyper, viser tallene at respondentene svarer relativt likt når det gjelder behovet for støtte til arbeid i enkeltfag og til arbeid på tvers av fag. Det er 24 prosent blant skoleledere i grunnskole, 26 prosent av skoleledere i videregående opplæring og 22 prosent av skoleeiere i kommunen som oppgir at de har behov for støtte til arbeidet med det tverrfaglige temaet i enkeltfag. Når det gjelder behov for støtte til arbeid med det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring på tvers av fag, er det 51 prosent av skoleledere i grunnskole,

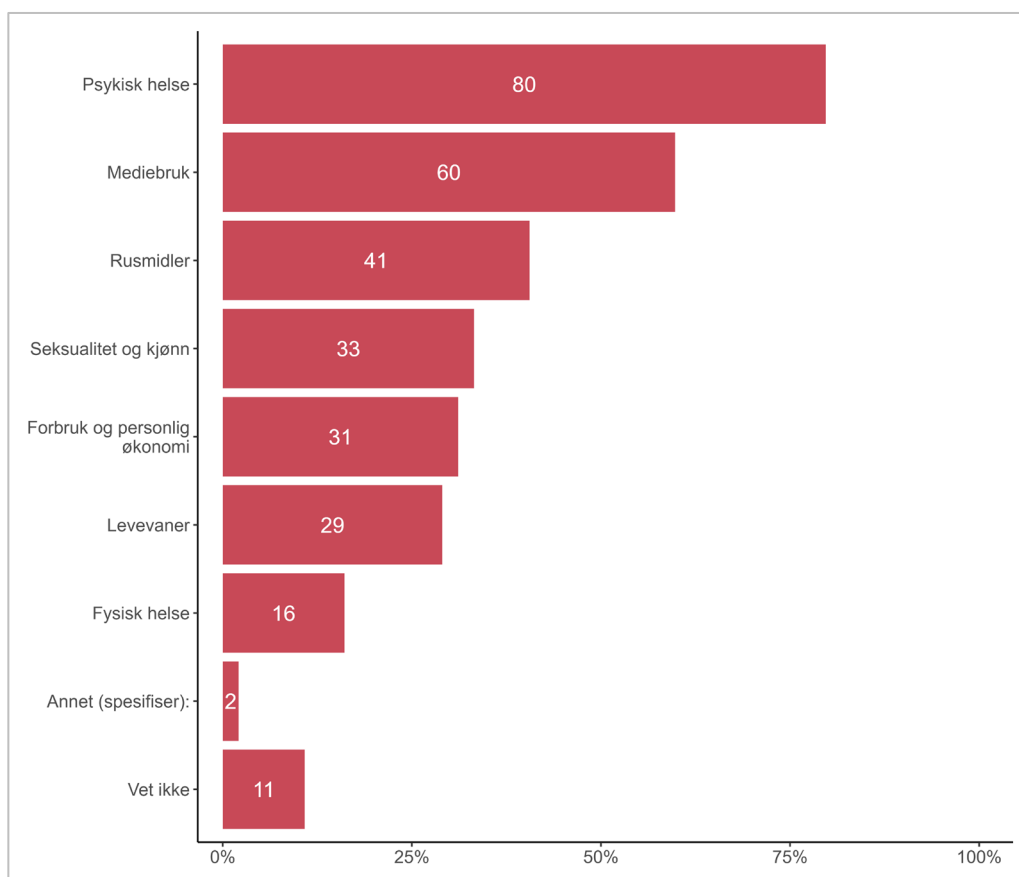
48 prosent av skoleledere i videregående opplæring og 55 prosent av skoleeiere i kommune som svarer at de har behov for slik støtte.

Blant de totalt ni respondentene fra skoleeier i fylke er det tre som oppgir at de har behov for støtte til arbeidet med det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring på tvers av fag, altså flerfaglig eller tverrfaglig, mens to oppgir at de har behov for støtte til arbeidet i enkeltfag. Skoleledere i både grunnskole og videregående opplæring oppgir i noe større grad at de ikke ser behovet for støtte, sammenliknet med skoleeiere i kommune. For skoleeiere fylke er det to som oppgir at de ikke har behov for støtte, og to som oppgir at de ikke vet. Det er altså en majoritet av skoleeiere i fylke som opplever et behov for støtte, og dette er i samsvar med skoleeiere i kommune.

Vi har også sett nærmere på hvorvidt skoler som ligger i sentrale kommuner skiller seg fra de som ligger i mellomsentrale eller minst sentrale kommuner. Her finner vi at skoleledere ved grunnskoler i de mest sentrale kommunene i størst grad oppgir at de ikke har behov for støtte, 42 prosent. Tilsvarende andel for skoleledere i mellomsentrale og minst sentrale kommuner er henholdsvis 27 og 26 prosent. Skoleledere ved grunnskoler i de mest sentrale kommunene oppgir også i minst grad at de har behov for støtte til arbeidet med folkehelse og livsmestring i enkeltfag. Det er kun 11 prosent som oppgir at dette er noe de har behov for. Til sammenlikning er andelen 36 prosent blant skoleledere i grunnskole i mellomsentrale kommuner og 27 prosent i minst sentrale kommuner. Når det gjelder støtte til det flerfaglige eller tverrfaglige arbeidet med folkehelse og livsmestring, er det imidlertid ingen signifikante forskjeller relatert til sentralitet.

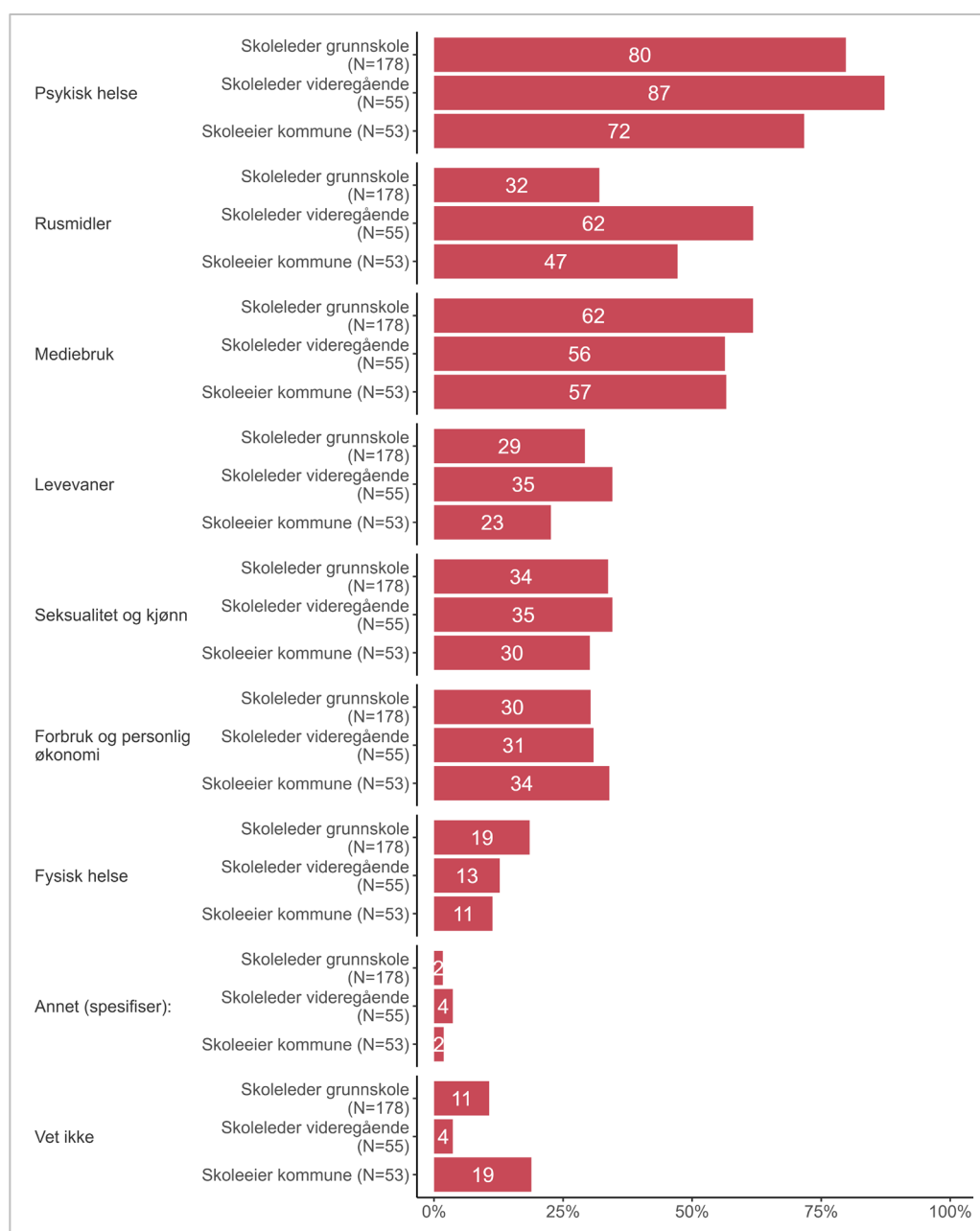
3.2 Områder hvor det er behov for støtte

Respondentene som i det første spørsmålet (figur 3.1) oppga at de har behov for støtte til arbeidet med folkehelse og livsmestring som tverrfaglig tema (i enkeltfag eller på tvers av fag), ble videre spurt om behovet for støtte innen syv tematiske områder. Områdene er alle relatert til folkehelse og livsmestring som tverrfaglig tema og er å finne igjen i flere fag. Respondentene kunne også spesifisere om de hadde behov for støtte på andre tematiske områder enn disse syv. Figur 3.3 viser svarfordeling for utvalget totalt. Dette inkluderer skoleledere i grunnskole og videregående opplæring samt skoleeiere i kommune.

Figur 3.3. Innen hvilke områder som er aktuelle innenfor det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring har dere behov for støtte? N = 286.

Tallene viser at *psykisk helse* er det området i tilknytning til undervisning i det tverrfaglige teamet, i eller på tvers av fag, som flest oppgir at de har behov for støtte innen, hele 80 prosent. Dette etterfølges av området *mediebruk* som 60 prosent oppgir at de har behov for støtte innen og området *rusmidler*, der tilsvarende andel er 41 prosent. Til sammenlikning er det kun 16 prosent som svarer området *fysisk helse*. Det er i underkant av en tredel av respondentene som oppgir at de har behov for støtte innen områdene *seksualitet og kjønn* (33 prosent), *forbruk og personlig økonomi* (31 prosent) og *levevaner* (29 prosent). Vi skal videre se på forskjeller mellom respondentgrupper på dette spørsmålet, som vist i figur 3.4.

Figur 3.4. Innen hvilke områder som er aktuelle innenfor det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring har dere behov for støtte? etter respondenttype. N = [53–178].

Det er en noe høyere andel skoleledere i videregående opplæring (87 prosent), som oppgir at de har behov for støtte innen området *psykisk helse* sammenliknet med skoleledere i grunnskolen (80 prosent). Blant skoleeier i kommune er det 72 prosent som oppgir at de har behov for støtte innen dette området. Det er også flere skoleledere i videregående opplæring (62 prosent) som oppgir at de har behov for støtte innen området *rusmidler* sammenliknet med skoleledere i grunn-

skole (32 prosent). Dette reflekterer funn fra Ungdata som viser at bruk av rusmidler som regel starter ut over ungdomsskolen og gjerne øker gjennom videregående opplæring (Bakken, 2024). Ser vi for eksempel på bruk av alkohol, er det færre enn tre av ti som har vært beruset på 10. trinn. På vg1 øker denne andelen til halvparten, mens på vg3 svarer hele åtte av ti at de har vært beruset.

Når vi ser på forskjeller mellom skoletyper, støtter dette vår tolkning. Kun 22 prosent av skoleledere på rene barneskoler har oppgitt at de har behov for støtte innen området *rusmidler*, sammenliknet med 34 prosent ved rene ungdomsskoler, 55 prosent ved barne- og ungdomsskoler og 62 prosent ved videregående skoler. Blant skoleeiere i kommune er andelen som oppgir at de har behov for støtte innen området *rusmidler* på 47 prosent.

Det er også en noe høyere andel skoleledere i grunnskolen som oppgir at de har behov for støtte innen området *mediebruk* (62 prosent) sammenliknet med skoleledere i videregående opplæring (56 prosent). Blant skoleeiere i kommune er andelen som oppgir at de har behov for støtte innen området *mediebruk* på 57 prosent. Forskjellene er signifikante, men ikke betydelige. Til området knytter det seg temaer som skal bidra til at barn og unge lærer å mestre livet på digitale flater - som hvordan relasjoner og tilhørighet blir påvirket av blant annet digital samhandling med andre (grunnskolen), eller reflektere over egne digitale spor og konsekvenser av disse (videregående).

Jevnt over finner vi få forskjeller mellom respondenter basert på skolestørrelse og sentralitet. Det eneste området der vi finner en tydelig forskjell, er for *fysisk aktivitet*. Her finner vi at skoleledere ved grunnskoler som ligger i de mest sentrale kommuner i mindre grad har oppgitt at de har behov for støtte innen området *fysisk aktivitet*, kun 10 prosent, sammenliknet med skoleledere ved grunnskoler i mellomsentrale og minst sentrale kommuner, henholdsvis 20 og 28 prosent.

Blant skoleeiere i fylke er ikke bildet like entydig. Det er tre av i alt ni respondenter som oppgir at de har behov for støtte innen områdene *psykisk helse*, *fysisk helse*, *rusmidler* og *mediebruk*. Det er også to respondenter som oppgir områdene *levevaner* og *seksualitet og kjønn*. Respondentene fordeler seg altså noe jevnere på svaralternativene, men det er viktig å minne om at de også kun er ni respondenter. I motsetning til skoleeiere i kommune, og begge typer skoleledere, er det ingen skoleeiere i fylke som oppgir at de har behov for støtte innen området *forbruk og personlig økonomi*.

3.3 Fag der det er behov for støtte i arbeidet med folkehelse og livsmestring

Alle respondenter som i det første spørsmålet (figur 3.2) oppga at de har behov for støtte til arbeidet med det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring, i enkeltfag og/eller på tvers av fag, fikk spørsmål om hvilke fag det kan være behov for å utvikle støtte til. Respondentene kunne velge flere svaralternativer ut ifra fag relevante for skoletype. Skoleeiere i fylke fikk ikke dette spørsmålet.

Tabell 3.1 viser svarene fordelt på de tre respondenttypene skoleleder videregående opplæring, skoleleder i grunnskole og skoleeier kommune.

Tabell 3.1. Skolene kan arbeide med områder innen folkehelse og livsmestring i eller på tvers av fag. Er det noen fag hvor dere har behov for støtte til arbeidet? etter respondenttype.

Fag	Skoleleder videregående (N=54)	Skoleleder grunnskole (N=170)	Skole- eier kom- mune (N=50)
Samfunnskunnskap	22		
Historie	15		
Religion og etikk	13		
Utdanningsvalg	4		
Samisk	4		
Samfunnsfag		16	10
KRLE		13	4
Mat og helse		9	10
Kunst og håndverk		12	6
Musikk		12	4
Naturfag	30	15	6
Engelsk	22	12	6
Ingen fag	7	16	8
Norsk	28	16	8
Matematikk	41	21	10
Kroppsøving	28	11	14
Vet ikke	39	49	68

Blant skoleledere i videregående opplæring er det flest respondenter som oppgir at de har behov for støtte til arbeidet med det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring i matematikk (41 prosent). Det er noe færre respondenter som svarer naturfag (30 prosent), norsk (28 prosent) og kroppsøving (28 prosent). Det er 22 prosent som oppgir at de har behov for støtte til arbeidet med det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring i samfunnskunnskap og i engelsk. Dessuten er det

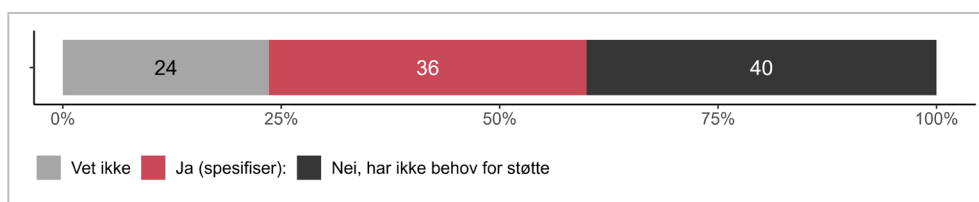
39 prosent av respondentene som oppgir at de ikke vet om de har behov for støtte og 7 prosent som oppgir at de ikke har behov for støtte i noen fag.

Blant skoleledere i grunnskole er det også flest som oppgir at de har behov for støtte til arbeidet med det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring i matematikk (21 prosent), men andelen er betydelig lavere enn for skoleledere i videregående opplæring der den som nevnt er på 41 prosent. Det er noe færre skoleledere i kommune som svarer norsk (16 prosent), samfunnsfag (16 prosent) og naturfag (15 prosent). Ser vi på de praktiske og estetiske fagene er andelen skoleledere i kommune som svarer at de har behov for støtte til arbeidet med det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring noe lavere. For henholdsvis musikk og kunst og håndverk er andelen 12 prosent, mens den er 11 prosent for kroppsøving og 9 prosent for mat og helse. Andelen som oppgir kroppsøving er betydelig lavere enn hva vi fant for skoleledere i videregående opplæring (28 prosent). Andelen skoleledere i grunnskole som oppgir at de ikke vet om de har behov for støtte er høyere (49 prosent) sammenliknet med tilsvarende andel for skoleledere i videregående opplæring (39 prosent).

Blant skoleeiere i kommune er det flest respondenter som oppgir at de har behov for støtte til arbeidet med det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring i kroppsøving (14 prosent). Det er også 10 prosent som oppgir at de har behov for støtte i henholdsvis matematikk, samfunnsfag og mat og helse. Det er noe færre skoleeiere i kommune som svarer norsk (Åtte prosent), engelsk (Seks prosent), kunst og håndverk (Seks prosent) og naturfag (Seks prosent). Blant skoleledere i grunnskole er det 16 prosent som oppgir at de ikke har behov for støtte i noen fag. Andelen skoleeiere i grunnskole som oppgir at de ikke vet om de har behov for støtte er den høyeste blant de tre respondenttypene (68 prosent).

3.4 Behov for støtte til skolens øvrige arbeid med elevenes psykiske helse

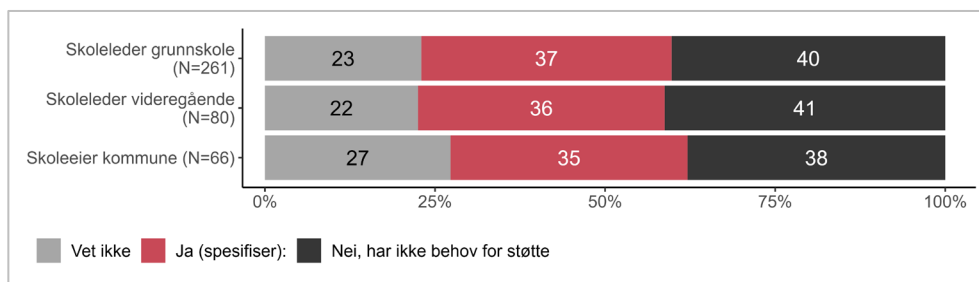
I tillegg til at elevene på fagenes premisser skal arbeide med tematikker og problemstillinger knyttet til området psykisk helse (som det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring), har skolene også andre roller og ansvar på psykisk helse-feltet. Det er blant annet knyttet til sammenhengen mellom inkluderende skolemiljø og elevenes psykiske helse, og skolens rolle i det tverrfaglige og tverrsektorielle samarbeidet om barn og unge og deres psykiske helse. Respondentene fikk spørsmål om de har behov for støtte til arbeidet på dette feltet, som vist i figur 3.5.

Figur 3.5. I tillegg til arbeid med psykisk helse som del av det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring, har skolene også andre roller og ansvar på psykisk helse-feltet. Det er blant annet knyttet til sammenhengen mellom inkluderende skolemiljø og elevenes psykiske helse, og skolenes rolle i det tverrfaglige og tverr-sektorielle samarbeidet om barn og unge og deres psykiske helse. Har dere behov for støtte til dette arbeidet? N = 407.

Av respondentene oppgir totalt 36 prosent at de har behov for støtte til skolens øvrige arbeid med psykisk helse. Det er 40 prosent som svarer at de ikke har behov for støtte og 24 prosent som svarer at de ikke vet om de har behov.

Figur 3.6 viser svar fordelt på de tre respondenttypene. Det er ikke markante forskjeller mellom respondenttypene, selv om forskjellene er statistisk signifikante. Skoleeiere i kommune oppgir i noe større grad at de ikke vet om det er behov for støtte, 27 prosent, sammenliknet med skoleledere i grunnskole, 23 prosent, og særlig skoleledere i videregående skole, 18 prosent. Blant skoleeiere i fylke er det fem av i alt ni som svarer at de ikke har behov for støtte, og det er en som svarer «Ja» og to som svarer «Vet ikke». Her er det altså en markant majoritet som opplever at de ikke har behov for støtte til det øvrige arbeidet skolen gjør på psykisk helse-feltet.

Figur 3.6. I tillegg til arbeid med psykisk helse som del av det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring, har skolene også andre roller og ansvar på psykisk helse-feltet. Det er blant annet knyttet til sammenhengen mellom inkluderende skolemiljø og elevenes psykiske helse, og skolenes rolle i det tverrfaglige og tverr-sektorielle samarbeidet om barn og unge og deres psykiske helse. Har dere behov for støtte til dette arbeidet? etter respondenttype. N = [66–261].

Respondentene ble også oppfordret til å spesifisere svaret dersom de oppga at de hadde behov for støtte. Det var flest skoleledere i grunnskolen som valgte å spesifisere svaret sitt, 76 respondenter. Blant skoleledere i videregående opplæring var antallet 22 respondenter og blant skoleeiere i kommune var antallet 21 respondenter. Det var ingen skoleeiere i fylke som la inn en kommentar for å spesifisere

sitt svar. Kommentarene for hver av respondentgruppene er analysert separat ved bruk av tematisk analyse. Analysen presenteres i det følgende, inkludert sitater som illustrerer hvert tema:

3.4.1 Skoleledere i grunnskole

Tverrfaglig- og tverrsektorielt samarbeid:

Om lag halvparten av respondentene spesifiserer at de har behov for støtte til det tverrfaglige samarbeidet, og særlig det tverrsektorielle, samarbeidet. Det kan for eksempel handle om støtte til hvordan organisere dette samarbeidet på en god måte. Denne respondenten spesifiserer: «Eksempler på hvordan det tverrfaglige og tverrsektorielle arbeidet kan organiseres rundt elevenes psykiske helse». Denne respondenten peker på behovet for støtte i form av større kapasitet hos tjenester skolen samarbeider med: «Støttetjenestene til barn og unge har for liten kapasitet til å følge opp der skolen og foreldre ser at det er behov for støtte utover det arbeidet som gjøres i skolen». En annen respondent utdyper behovet for støtte slik: «Bedre reelt samarbeid med støttetjenester. Ikke bare i form av kompetanseheving, men at støttetjenester får mer tid til å møte elevene og elevgrupper der de er i hverdagen». En tredje respondent peker også på behovet for et tettere samarbeid: «Vi har for svakt samarbeid med andre instanser, skolen blir "alene" i arbeidet».

Det er samarbeidet med ulike helsetjenester som særlig fremheves i kommentarene. Helsenyskepleier nevnes spesifikt i en del kommentarer, og flere etterlyser et behov for at helsenyskepleier kan være mer til stede på skolen. Denne respondenten spesifiserer: «Helsenyskepleier skulle hatt en større stilling slik at de kunne vært trukket mer inn i arbeidet rundt dette». Behovet for støtte til samarbeidet med barne- og ungdomspsykiatrien (BUP), PP-tjenesten (PPT) og psykolog er også nevnt spesifikt av enkelte respondenter.

Denne respondenten spesifiserer behovet for støtte og for forståelse for elevens rett til opplæring hos ulike helsetjenester: «Hvordan støtte elever som sliter, uten at de mister retten til opplæring. Forståelse for dette hos BUP, kommunepsykolog, helsenyskepleier». En annen respondent fremhever også et behov for støtte til eksisterende tiltak som de gjerne skulle ha kapasitet eller kompetanse til å videreutvikle: «Videreutvikle BTI-samarbeid». Bedre tverrfaglig innsats (BTI) er en organisasjonsmodell for tidlig innsats i møte med utsatte elever og/eller familier.

Kompetanseutviklingstiltak for ansatte i skolen:

Respondentene gir uttrykk for at de ansatte ved skolene eller i skolesektor ikke innehar tilstrekkelig kompetanse til å håndtere elevenes ikke-faglige og psykososiale utfordringer. Her er psykisk uhelse særlig fremhevet av mange, men fravær, rus og vold i nære relasjoner er også nevnt. Denne respondenten sier: «Flere elever strever med psykisk helse, mens kompetansen vår ikke er blitt større. Skaper mye frustrasjon». En annen respondent peker også på en økning i antall elever som strever med psykisk uhelse, og spesifiserer behovet for støtte slik: «Vi står stadig oftere i situasjoner som utfordrer vår kompetanse. Flere elever strever psykisk og vi tenker at vi strekker oss langt for å tilrettelegge, men at det ikke er nok likevel». En tredje respondent spesifiserer behovet for støtte spesielt rettet mot læreres kompetanse på elevsamtaler: «Gode elevsamtaler, støtte til lærere som gjennomfører samtaler med elever, tettere anbefalinger på hvor mye man skal «pushe» elever med psykisk uhelse eller skolevegrere».

Det er noen få respondenter som kommenterer på eventuelle årsaker til den økningen i psykisk uhelse blant elever som de observerer. En respondent begrunner behovet for støtte med at: «Flere unge sliter med sin psykiske helse etter pandemien». En annen respondent peker på at årsakene er mange og sammenfattede, og spesifiserer behovet for støtte slik: «Det er så mange faktorer som spiller inn her. Barn og unge er aktive på mange arenaer og disse arenaene kan være»blinde«. Utviklinga går også svært raskt og det kan være vanskeleg å følge med. Mediebruk, rusbruk, press (kropp, klær, statussymbol, trendar). Forventninger mellom heim og skule knytt til danning, utdanning og oppdragarrolla m.m.»

Et annet tema flere løfter fram er behovet for støtte til arbeidet med et inkluderende skolemiljø. Denne respondenten spesifiserer behovet for støtte, og peker på et dilemma de støter på i arbeidet med et inkluderende skolemiljø: «Inkluderende skolemiljø. Utfordringer når enkeltbarn med store atferdsutfordringer strever med regulering i klassefellesskapet, det utfordrer resten av læringsmiljøet. Bråk, trusler osv, rammer tilfeldig de rundt. De tar det personlig og tåler det dårlig». Det er også noen respondenter som spesifiserer behovet for støtte i form av mer konkrete kompetanseutviklingstiltak for de ansatte. Denne respondenten spesifiserer: «Kompetansepakker fra Udir». En annen respondent spesifiserer et behov for støtte ved at andre instanser gjennomfører opplæring og veiledning av skolens ansatte: «Skulle hatt flere fagområder inne med opplegg, veiledning osv. i emner som berører så sterkt på ulike måter. Eks helsetjenesten, politi, m.m.».

Tydeliggjøre skolens rolle og ansvar:

Grenseoppgangen mellom skolens og andre helsetjenesters rolle og ansvarsområder for elever som har utfordringer, særlig tilknyttet psykisk helse, er noe flere

etterlyser. Denne respondenten spesifiserer behovet for støtte slik: «Skolenes rolle i det tverrfaglige og tverrsektorielle samarbeidet om barn og unge og deres psykiske helse». En annen respondent spesifiserer behov for støtte til en tydeligere grenseoppgang mellom skolens ansvar og ansvaret til ulike helsetjenester: «Hvor langt skal en strekke seg? I noen tilfeller handler det ikke om skolen, men om helse».

En tredje respondent setter søkelyset på den koordinerende rollen skolen ofte får når ulike fagpersoner og helsetjenester skal involveres for å hjelpe eleven, og spesifiserer behovet for støtte slik: «Det største behovet er å få støtte til familier og elever med store utfordringer, Skolen blir ofte sittende som ansvarlig for oppfølging av det som må klassifiseres som helse, og ikke pedagogikk, og vi mangler kompetansen til å hjelpe elevene og deres familier». En fjerde respondent peker også på behovet for støtte til arbeidet med elever med særlige utfordringer og behov for hjelp: «Avklaringer om rollefordeling og ansvar i «tyngre» saker».

Behov for å styrke «laget rundt eleven»:

Behovet for å ansette fagpersoner med en annen kompetanse enn pedagogikk er også en form for støtte som flere nevner. Det er imidlertid langt flere respondenter som fremhever behovet for støtte til å styrke det tverrfaglige og særlig tverrsektorielle samarbeidet, slik det er beskrevet over. Denne respondenten spesifiserer behovet for støtte slik: «Økt kompetanse og flere ansatte med annen utdanning enn lærere».

En annen respondent formulerer behovet for støtte slik: «Flere ressurser som ikke skal telle inn i lærer-normen». Kommentaren kan tolkes dithen at respondenten ønsker flere ansatte med annen fagkompetanse enn lærer, og som ikke inngår i en vurdering av hvorvidt skolen oppfyller norm for lærertetthet. En tredje respondent fremhever imidlertid at det er spesielt lærere som melder at de ikke har tilstrekkelig kompetanse: «Lærerne opplever å ha lite kompetanse på feltet».

3.4.2 Skoleeier i kommune

Tverrsektorielt samarbeid:

Om lag en tredjedel av respondentene spesifiserer at det er det tverrsektorielle samarbeidet de ønsker støtte til. Flere spesifiserer at det er samarbeidet med skolehelsetjenesten og andre helserelaterte tjenester der de særlig har behov for støtte. En respondent spesifiserer: «Trenger tettere samarbeid og bedre samhandling med spesialist-helsetjenesten». En annen respondent spesifiserer at det særlig er behov for støtte til: «Tverrfaglig samhandling i komplekse saker». En tredje

respondent peker på behovet for konkrete eksempler på et velfungerende samarbeid: «Ønsker flere konkrete eksempler på hvordan kommuner i praksis jobber godt på tvers av velferdstjenestene».

Kompetanseutviklingstiltak:

Om lag halvparten av dem spesifiserer konkrete tematiske områder der de har behov for støtte. Dette dreier seg i flere av kommentarene om psykisk helse. En respondent spesifiserer: «Psykisk helse er noe skole generelt trenger støtte i». En annen respondent peker på behovet for støtte: «Til å normalisere - ikke sykeliggjøre». En tredje respondent beskriver et mer konkret forslag til støtte: «Et program for utvikling av sosial og emosjonell kompetanse bør bli rullet ut nasjonalt». Andre tematiske områder som nevnes av enkeltrespondenter er inkluderende skolemiljø, rus, spillproblematikk og skolefravær.

3.4.3 Skoleeier i fylke

Tverrsektorielt samarbeid:

Om lag halvparten av respondentene spesifiserer at de har behov for støtte til det tverrsektorielle samarbeidet med helsesektor, både primærhelsetjenesten i kommunen og spesialisthelsetjenesten. Det er flere som i sine kommentarer særlig fremhever samarbeidet med helsesykepleiere. En respondent spesifiserer: «Skolene har lite kompetanse på dette feltet. Det er for få helsesykepleiere i skolene til å ivareta det tverr-sektorielle arbeidet». En annen respondent spesifiserer at det særlig er innenfor området psykisk helse at de har behov for støtte til det tverrsektorielle samarbeidet: «Beholde og styrke samarbeidet med kommunen og helsesykepleier med kompetanse i psykisk helse». En tredje respondent spesifiserer at de har behov for støtte til å avklare rolle- og ansvarsfordeling mellom skole- og helsesektor: «Spesielt i skillet mellom opplæringsansvar og helserelatert arbeid: Hvor går skillet i skolens ansvar?».

Kompetanseutviklingstiltak:

Flere respondenter spesifiserer at de har behov for støtte i form av kompetanseutviklingstiltak rettet mot ansatte i skolen. En respondent spesifiserer at man: «Mangler relevant kompetanse». En annen peker på et behov for støtte til: «Kompetanseheving og oppdatert forskning». En tredje respondent kommenterer: «Vi benytter ekstern kompetanse for økt kompetanse for våre ansatte». I denne sammenheng kan denne kommentaren tolkes som et behov for egne kompetanseutviklingstiltak utviklet av og for skolesektor. Enkelte respondenter spesifiserer

også tematiske områder der det er behov for støtte som livsmestring, psykisk helse, traumer og kartlegging av skolemiljø.

Oppsummering

- Samlet sier respondentene at det er større behov for støtte til arbeidet med folkehelse og livsmestring på tvers av fag, enn i enkeltfag. Halvparten oppgir at de trenger støtte til arbeidet med den flerfaglige eller tverrfaglige undervisningen. En tredel oppgir å ikke ha behov for støtte.
- Psykisk helse er det området av i alt syv områder der respondentene oppgir å ha størst behov for støtte, 80 prosent. Det er særlig skoleledere i videregående opplæring som fremhever dette området.
- Av respondentene oppgir 60 prosent å ha behov for støtte innen området mediebruk. Andelen er noe høyere blant skoleledere i grunnskolen enn blant skoleledere i videregående opplæring og skoleeiere i kommune.
- Matematikk er det faget der flest skoleledere i videregående opplæring oppgir at de har behov for støtte i arbeidet med det tverrfaglige temaer folkehelse og livsmestring (41 prosent). Dette er også det faget som høyest andel skoleledere i grunnskole oppgir (21 prosent). Blant skoleeiere i kommune er denne andelen betydelig lavere (10 prosent).
- Det er 36 prosent som oppgir at de har et behov for støtte til skolens øvrige arbeid på psykisk helse-feltet. Her inngår blant annet sammenhengen mellom inkluderende skolemiljø og elevenes psykiske helse, og skolens rolle i det tverrfaglige og tverrsektorielle samarbeidet om barn og unge og deres psykiske helse. Et mindretall, 40 prosent, ser ikke behov, mens 24 prosent svarer at de ikke vet.
- Respondentene spesifiserer følgende behov for støtte når det gjelder skolens øvrige arbeid med elevenes psykiske helse (i tillegg arbeidet med det tverrfaglige temaet gjennom opplæringen i fagene): Styrke kompetanse blant skolens ansatte, særlig på psykisk helse. Styrke det tverrfaglige og tverrsektorielle samarbeidet med ulike helsetjenester. Behov for å tydeliggjøre skolens rolle og ansvar sett opp mot andre helsetjenester. Ressurser til å kunne styrke «laget rundt eleven», særlig ved bedre tilgang til helsesykepleier samt å ansette andre fagpersoner enn lærere.

4 Demokrati og medvirkning

I vårens undersøkelse ble skolene stilt spørsmål om demokrati og elevmedvirkning. Demokrati og medborgerskap kom inn i læreplanverket LK20/LK20S som ett av tre tverrfaglige temaer, og implementeringen er studert og presentert i artikkelen «Etter LK20: Demokrati og medborgerskap i skolen» (Vesterdal mfl., 2024).¹ Her fremkommer det at etableringen av demokrati og medborgerskap som tverrfaglig tema åpner for mer dybdelæring om demokrati, samt mer legitimitet i undervisningen om temaet. De åpne kompetansemålene gir rom for variasjon og autonomi for underviserne, men også i fagdidaktisk tilnærming, som kan føre til ulik læring for elevene.

Temaet i vårens undersøkelse knyttes både til demokrati og sentrale verdier og konsepter innenfor dette temaet, og klimaet for meningsmangfold og ytringskultur i skolen. Arbeidet med demokrati og medvirkning kan være krevende både for lærere og elever, og det er viktig å kartlegge skolenes opplevde situasjon rundt dette arbeidet. I undersøkelsen spørres det også om læreres behov for støtte i arbeidet med demokrati og medvirkning i klasserommet, i tillegg til forskjellige ressurser de anser som nyttige i dette arbeidet. Til slutt ble skolelederne spurt om skolens kjennskap til Dembra - demokratisk beredskap mot rasisme og antisemitisme, og hvorvidt skolen benytter seg av ressurser som Dembra tilbyr.

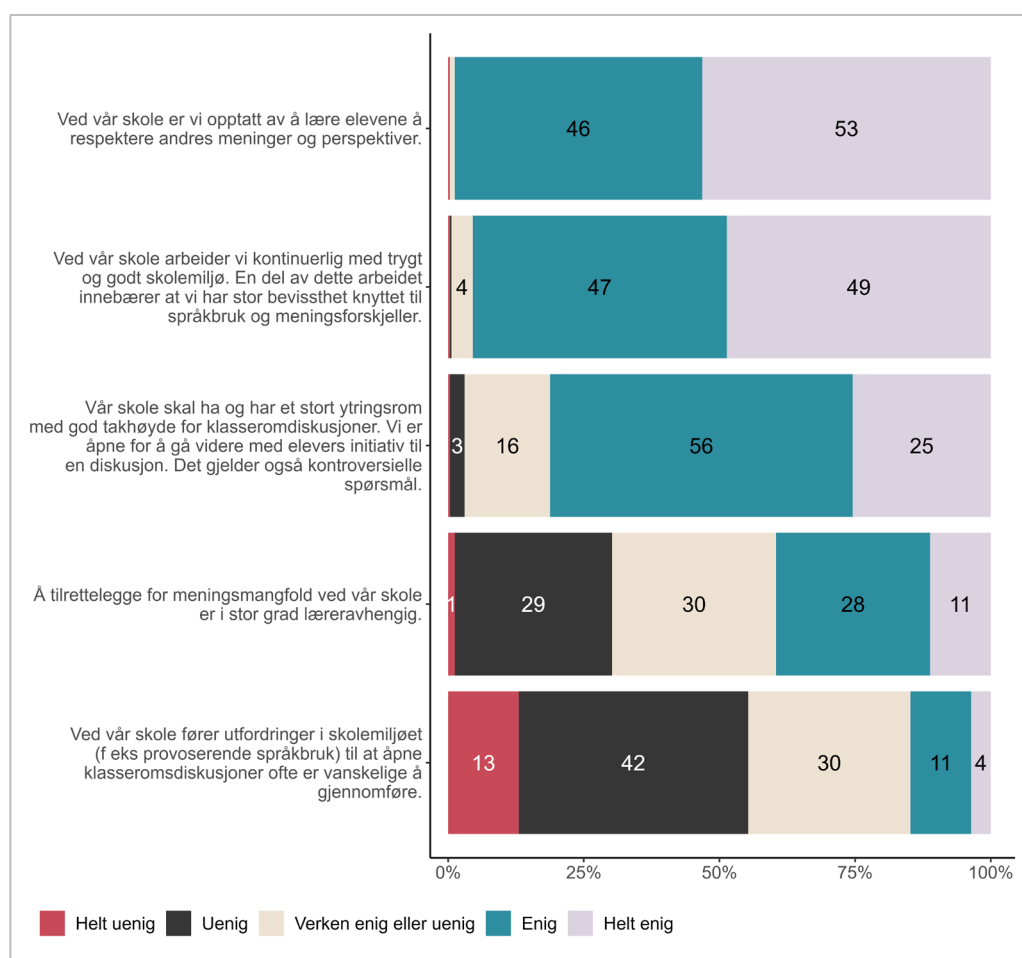
4.1 Ytringsrom i klasseromdiskusjoner

Respondentene fikk først fem påstander de skulle ta stilling til, knyttet til ytringsrom i klasseromdiskusjoner. Her skulle respondentene vurdere hvor enige i påstandene de er, på en skala fra «helt enig» til «helt uenig». Nesten samtlige av respondentene svarte at de er helt enig eller enig i påstanden «Ved vår skole er vi opptatt av å lære elevene å respektere andres meninger og perspektiver». Videre svarer også nesten alle at de arbeider kontinuerlig med trygt og godt skolemiljø, blant annet gjennom bevisstgjøring av språkbruk og meningsforskjeller. For neste

¹ <https://www.ntnu.no/documents/1272526547/1272693899/Etter-LK20-Demokrati-medborgerskap-skolen.pdf/29b63571-6b15-6611-6d0e-c68c2ed7821b?t=1708416135824>

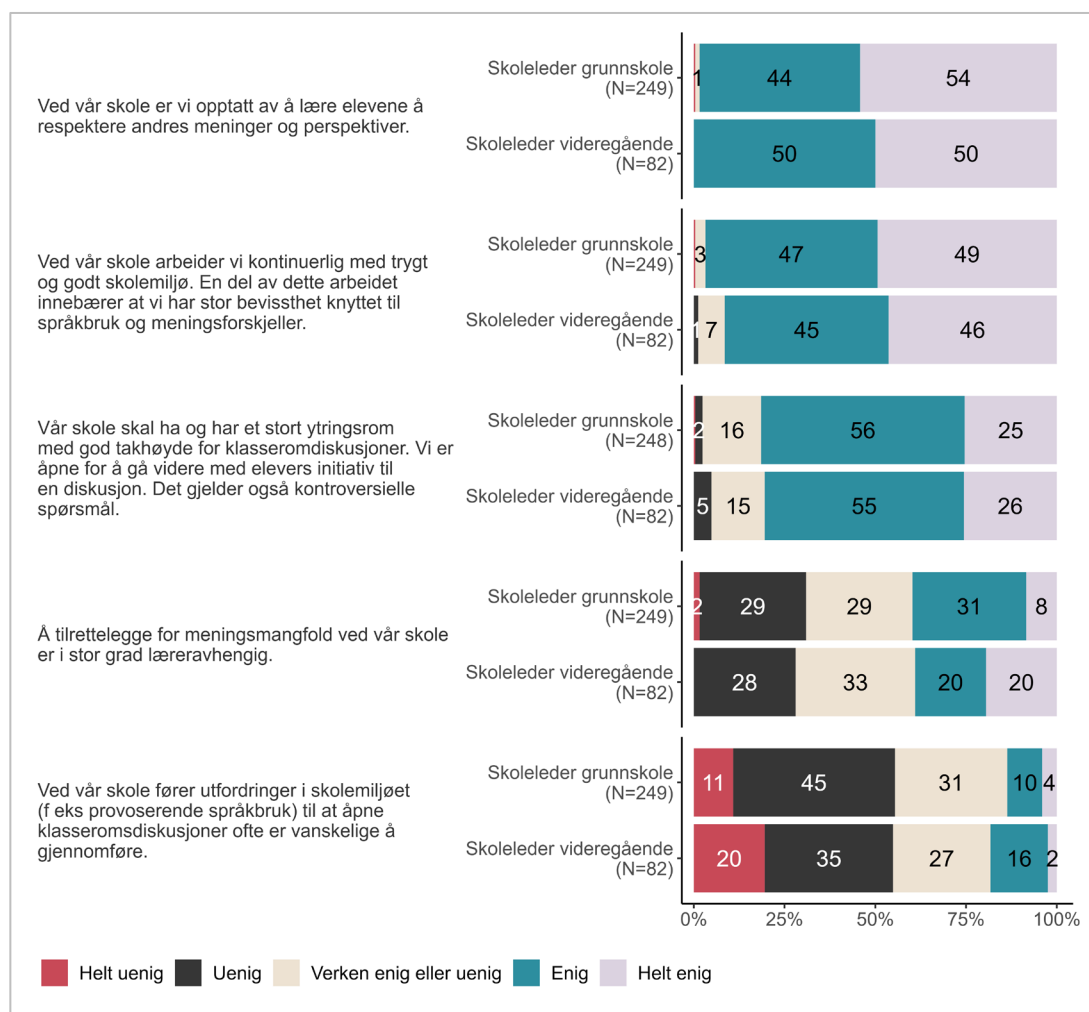
påstand «Vår skole skal ha og har et stort ytringsrom med god takhøyde for klasseromsdiskusjoner. Vi er åpne for å gå videre med elevers initiativ til en diskusjon. Det gjelder også kontroversielle spørsmål», svarer omtrent åtte av ti skoleledere at de er «helt enig» eller «enig». Disse resultatene viser at det er bred enighet om at kontinuerlig arbeid med et trygt og godt skolemiljø er sentralt i skolen, og at det jobbes mye med ytringsrom og aksept for meningsmangfold i skolen i Norge.

Det er derimot mer uenighet på påstandene «å tilrettelegge for meningsmangfold ved vår skole er i stor grad læreravhengig», der omtrent 4 av 10 respondenter har svart at de er helt enig eller enig i denne påstanden. Omtrent 3 av 10 respondenter svarte at de er uenig i påstanden, mens 3 av 10 svarte at de er verken enig eller uenig. Mer delt er også svarene på påstanden «Ved vår skole fører utfordringer i skolemiljøet (f.eks. provoserende språkbruk) til at åpne klasseromsdiskusjoner ofte er vanskelig å gjennomføre». Her er litt over halvparten av respondene helt uenig eller uenig i påstanden, og tre av ti respondenter svarer at de er verken enig eller uenig. Resten svarer at de er enig eller helt enig i påstanden. Svarfordelingen på de forskjellige påstandene illustrerer at skolene er opptatt av respekt og meningsmangfold, og at dette er noe de jobber med kontinuerlig, men at noen skoler opplever at det kan være utfordrende å få til gode klasseromsdiskusjoner, og at arbeidet kan være læreravhengig. Altså er det konsensus om idealene og målet, men noe forskjeller omkring resultatene.

Figur 4.1. Skolen kan være en viktig tilrettelegger for meningsmangfold og god ytringskultur blant unge. Hva vurderer du at kjennetegner ytringsrommet ved deres skole? Hele utvalget. Prosent. N = [330–331].

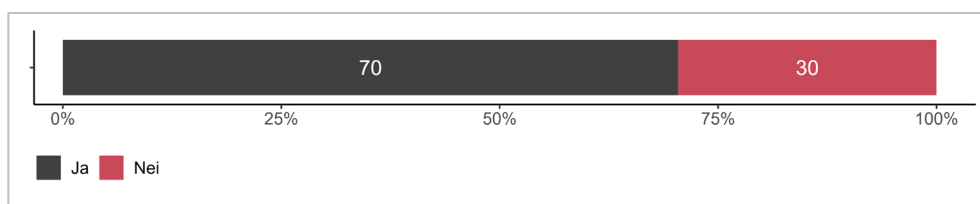
Fordelt på respondenttyper er svarfordelingen ganske lik, men den skiller seg litt ut for påstanden «Å tilrettelegge for meningsmangfold ved vår skole er i stor grad læreravhengig». Til påstanden «Ved vår skole fører utfordringer i skolemiljøet (f.eks. provoserende språkbruk) til at åpne klasseromdiskusjoner ofte er vanskelig å gjennomføre», svarer en litt høyere andel videregående skoler at de er helt uenig i påstanden, sammenliknet med andelen grunnskoler som svarer dette. Videre svarer om lag 15 prosent av skoleledere i videregående at de er enig eller helt enig i påstanden, mot en av ti grunnskoleledere.

Figur 4.2. Skolen kan være en viktig tilrettelegger for meningsmangfold og god ytringskultur blant unge. Hva vurderer du at kjennetegner ytringsrommet ved deres skole? Etter respondenttype. Prosent. N = [82–249].

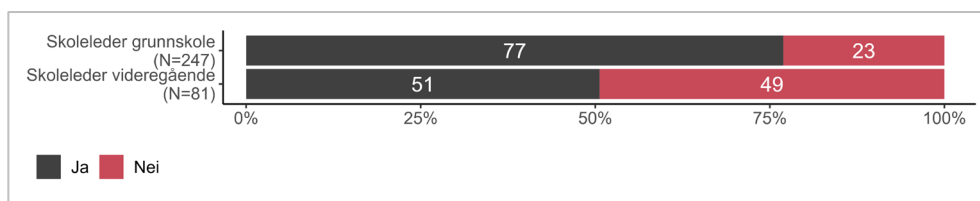
4.2 Utfordringer med språk og ytringer

Videre ble respondentene spurt om de har utfordringer med hvordan elevene ytrer seg, eksempelvis rundt personangrep, seksualisert eller rasistisk språkbruk. Her svarte syv av ti skoleledere ja, mens tre av ti svarte nei. Fordelt på type skole ser fordelingen noe annerledes ut. Skoleledere i videregående skole er delt på midten, der fem av ti oppgir at skolen har utfordringer med hvordan elevene ytrer seg, mens de resterende fem av ti oppgir at de ikke har slike utfordringer. På grunnskolen oppgir nesten åtte av ti skoleledere at skolen har problemer med hvordan elevene ytrer seg, mens rett over to av ti oppgir at de ikke har slike utfordringer.

Figur 4.3. Har dere noen utfordringer med hvordan elevene ytrer seg? (for eksempel personangrep, rasistisk eller seksualisert språkbruk). Skoleledere. Prosent. N = 328.

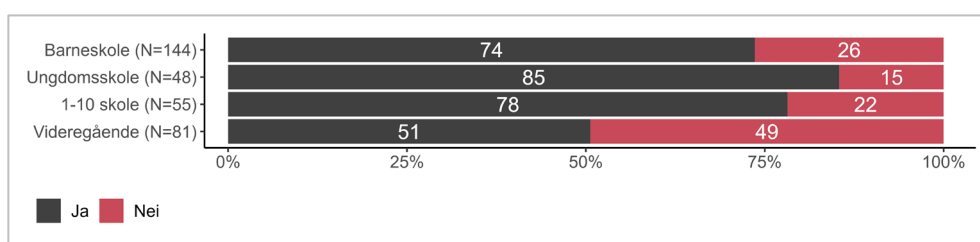
Svar fordelt etter type respondent

Figur 4.4. Har dere noen utfordringer med hvordan elevene ytrer seg? (for eksempel personangrep, rasistisk eller seksualisert språkbruk). Etter respondenttype. Prosent. N = [81–247].

Om vi deler opp kategoriene ytterligere, ser det ut til at dette er mest vanlig for ungdomsskoler. Der svarte nesten ni av ti skoleledere i undersøkelsen at de har utfordringer med hvordan elevene ytrer seg. Blant skoleledere ved 1.-10.-skoler svarte nesten åtte av ti at de har utfordringer med hvordan elevene ytrer seg, se fordeling i figur 4.5. Altså mener et klart flertall i grunnskolen at språkbruken skaper problemer, mens halvparten i videregående mener dette utgjør et problem.

Svar fordelt etter skoletype

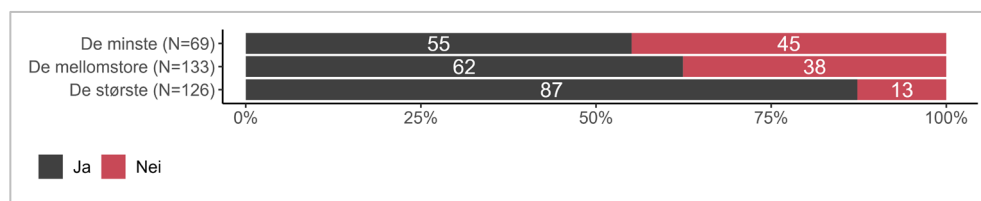
Figur 4.5. Har dere noen utfordringer med hvordan elevene ytrer seg? (for eksempel personangrep, rasistisk eller seksualisert språkbruk). Etter skoletype. Prosent. N = [48–144].

Dersom man ser på fordelingen på skolestørrelser, virker det som at utfordringer med hvordan elevene ytrer seg er mest utbredt ved de større grunnskolene (over 300 elever). Her har hele ni av ti skoleledere svart ja på spørsmålet «Har dere noen

utfordringer med hvordan elevene ytrer seg? (for eksempel personangrep, rasistisk eller seksualisert språkbruk)». Ved grunnskolene som har mellom 100 og 299 elever, svarer drøyt syv av ti skoleledere at dette er noe de har utfordringer med, mens seks av ti skoleledere ved skoler som har under 100 elever svarer ja på dette spørsmålet. Skolestørrelse ser også ut til å ha sammenheng med utfordringer med hvordan elevene ytrer seg i videregående skoler. Her svarer nesten åtte av ti skoleledere ved skoler med over 600 elever at de har utfordringer med hvordan elevene ytrer seg, sammenligner med drøyt tre av ti ved mellomstore skoler og drøyt fire av ti ved små videregående skoler (under 250 elever).

Overordnet mener et klart flertall at hvordan elever ytrer seg er et problem overalt i grunnskolen, men problemet er mer utbredt på større enn på mindre skoler og på ungdomskoler mer enn på barneskoler - og minst på videregående. Nesten ni av ti skoleledere ved de største skolene svarer at de har utfordringer med hvordan elevene ytrer seg.

Svar fordelt etter skolestørrelse

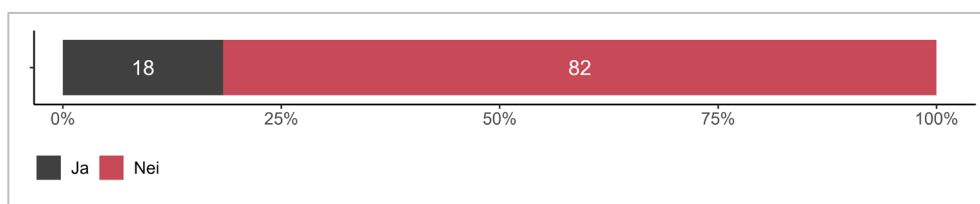

Figur 4.6. Har dere noen utfordringer med hvordan elevene ytrer seg? (for eksempel personangrep, rasistisk eller seksualisert språkbruk) Etter skolestørrelse. Prosent. N = [69–133].

Skolelederne fikk også spørsmålet «Hva slags ytringer opplever skolen som spesielt utfordrende?». Her kunne respondentene selv formulere sine svar, som 187 respondenter gjorde. Mange av tekstsvarene nevner at elevers språkbruk kan være en utfordring. Spesifikt nevnes både nedsettende språk knyttet til kjønn, kjønnsidentitet og seksualitet, samt rasistiske og diskriminerende begreper og utsagn. Noen av respondentene nevner at dette er en del av elevenes dagligtale, mens andre trekker fram at dette kun gjelder enkeltelever. Andre igjen fremhever at dette skjer i mindre grad nå, sammenliknet med tidligere.

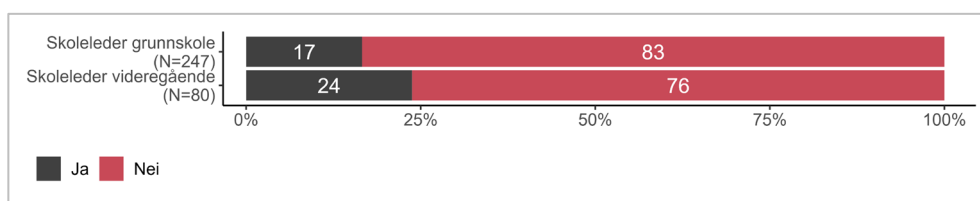
4.3 Temaer som unngås

Videre ble skolelederne stilt spørsmålet «Har dere erfart at det er tema eller spørsmål de ansatte ved deres skole unngår i diskusjoner med elevene?». Her svarte drøyt åtte av ti respondenter «nei», mens knapt to av ti svarte «ja». Fordelingen er ganske lik ved både grunnskoler og videregående skoler, og vises i figur 4.8.

Figur 4.7. Har dere erfart at det er tema eller spørsmål de ansatte ved deres skole unngår i diskusjoner med elevene?. Hele utvalget. Prosent. N = 327.

Svar fordelt etter type respondent

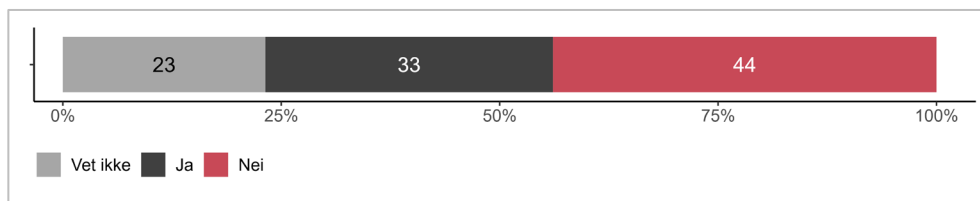

Figur 4.8. Har dere erfart at det er tema eller spørsmål de ansatte ved deres skole unngår i diskusjoner med elevene? Etter respondenttype. Prosent. N = [80–247].

Respondentene som svarte «ja» på forrige spørsmål, ble stilt oppfølgingsspørsmålet «Kan du nevne noen eksempler på tema eller spørsmål som unngås?». Her er det blant annet tematikker knyttet til seksuell legning og kjønnsidentitet som går igjen, i tillegg til tematikk om religion og tro. Et annet tema som nevnes ofte knyttes til pågående konflikter, blant annet krigen i Ukraina, og Israel-Palestina-konflikten.

4.4 Behov for støtte i arbeidet med demokrati og medvirkning

Det neste spørsmålet som ble stilt til skoleledere handler om de ansattes behov for støtte i arbeidet med demokrati og medvirkning. Her svarte drøyt fire av ti at de ansatte ikke har behov for støtte i dette arbeidet. Drøyt tre av ti svarte at de ansatte har behov for støtte, mens drøyt to av ti svarte «vet ikke». Fordelingen er lik for skoleledere ved grunnskoler og videregående skoler.

Figur 4.9. Har ansatte ved din skole behov for støtte i arbeidet med demokrati og medvirkning?. Skoleledere. Prosent. N = 328.

Respondentene som svarte «ja» på spørsmålet «Har ansatte ved din skole behov for støtte i arbeidet med demokrati og medvirkning?», fikk et oppfølgingsspørsmål om hvilke områder de har behov for støtte på. Her skulle respondentene rangere en liste med alternativer fra en til syv, der en var det viktigste behovsområdet, og syv det minst viktige. I tabell 4.1 er resultatene oppsummert. Hvert underspørsmål har fått en sum, der alternativene med en lav totalsum indikerer at mange av respondentene har rangert dem som nummer 1, 2 eller 3, altså som viktige behovsområder. Alternativene med høyere totalsum, har oftere blitt rangert som behovsområder som er mindre viktige, altså 5, 6 og 7.

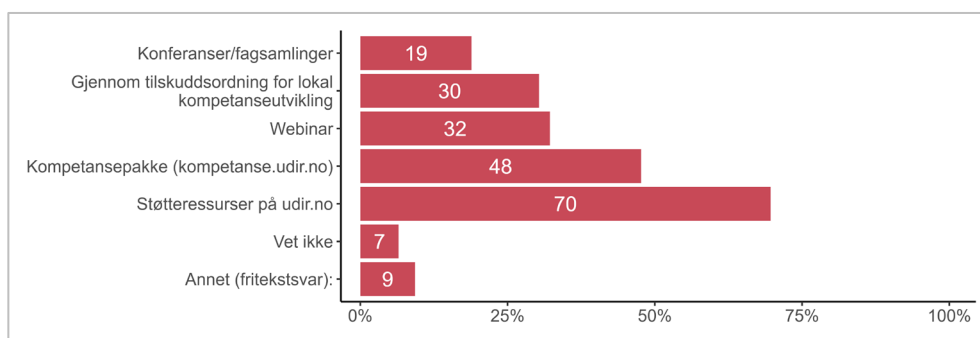
Behovsområdene/alternativene med lavest totalsum er «Fremme demokratiske verdier og holdninger som motvekt mot fordommer og diskriminering» og «Gi elevene forståelse for demokratiets spilleregler». Disse er altså områdene som anses som viktigst med tanke på behovet for støtte. Behovsområdene med minst behov for støtte er «utvikle bevissthet om både minoritets- og majoritetsperspektiver» og «gi elevene erfaring med å praktisere ulike former for demokratisk deltakelse og medvirkning».

Tabell 4.1. På hvilke områder mener du at dere har behov for støtte i arbeidet med demokrati og medvirkning? Her ønsker vi at du rangerer svaralternativene fra 1 til 7, hvor 1 angir det viktigste alternativet og 7 angir det minst viktige. Skoleledere som svarte ja på spørsmålet i figur 4.9. Prosent. N = 328.

	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	6 (%)	7 (%)	Sum
Fremme demokratiske verdier og holdninger som motvekt mot fordommer og diskriminering	22	27	13	18	10	10	NA	307
Gi elevene forståelse for demokratiets spilleregler	30	15	12	12	13	11	8	339
Lære elevene å løse konflikter på en fredelig måte	17	18	28	8	16	6	7	345
Skape rom for samarbeid, dialog og meningsbrytning	8	7	15	15	26	17	12	461
Legge til rette for at elevene erfarer å bli lyttet til i skolehverdagen og har reell innflytelse på det som angår dem	12	12	10	11	12	28	16	465
Utvikle bevissthet om både minoritets- og majoritetsperspektiver	6	9	10	29	12	16	18	474
Gi elevene erfaring med å praktisere ulike former for demokratisk deltakelse og medvirkning	6	12	12	8	11	12	39	521

4.5 Mest nyttige hjelpemidler i arbeidet med demokrati og medvirkning

Skolelederne ble videre stilt spørsmålet «Hva tenker du er de mest nyttige hjelpemidlene til å støtte arbeidet med demokrati og medvirkning i profesjonsfellesskapet?». På dette spørsmålet kunne respondentene krysse av for flere svar. Her svarte syv av ti skoleledere at støtteressurser på udir.no er mest nyttig til å støtte arbeidet med demokrati og medvirkning i profesjonsfellesskapet. Videre svarte nesten fem av ti at kompetansepakken på udir.no er nyttig for dette arbeidet, mens rundt 3 av ti svarte at webinar er nyttig, og tre av ti svarte at tilskuddsordning for lokal kompetanseutvikling er nyttig for å støtte arbeidet med demokrati og medvirkning i profesjonsfellesskapet.

Figur 4.10. Hva tenker du er de mest nyttige hjelpemidlene til å støtte arbeidet med demokrati og medvirkning i profesjonsfellesskapet? Skoleledere. Prosent. N = 323.

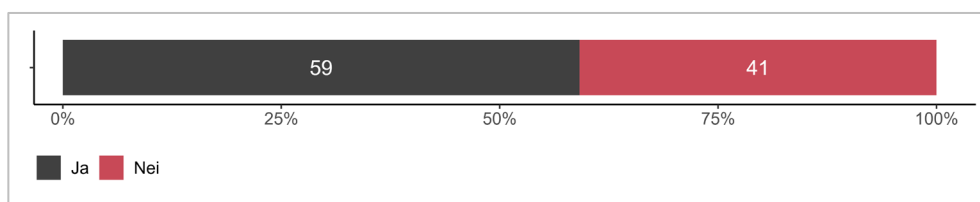
En av ti respondenter har svart at andre hjelpemidler er de mest nyttige, og fikk muligheten til å skrive inn et fritekstsvaer. Noen av det som oftest går igjen i disse svarene er utviklingsarbeid med fokus på demokrati og medvirkning internt på skolen. Noen forteller også at de benytter interne ressurser, som lærere som har mye erfaring fra feltet, mens andre forteller om bruk av eksterne aktører i dette arbeidet.

4.6 Kjennskap til og bruk av Dembra

Videre ble skolelederne spurt om de har kjennskap til Dembra - demokratisk beredskap mot rasisme og antisemittisme. Dembra er et gratis nasjonalt tilbud til både grunnskoler og videregående skoler, som ble opprettet i 2012 av Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret), Det Europeiske Wergelandssenteret (EWC) og Institutt for lærerutdanning og skoleforskning ved Universitetet i Oslo (ILS).² Dembra jobber også med lærerutdanningen, og har samarbeidet med 13 lærerutdanningsorganisasjoner siden sin oppstart. Dembra driftes i dag av HL-senteret, Raftostiftelsen, Narviksenteret, Nansen Fredssenter, ARKI-VET freds- og menneskerettighetssenter og Falstadsenteret. Hovedmålet med Dembra er å forebygge fordommer i skolen, og de jobber både med lærere, lærerstudenter og lærerutdannere.

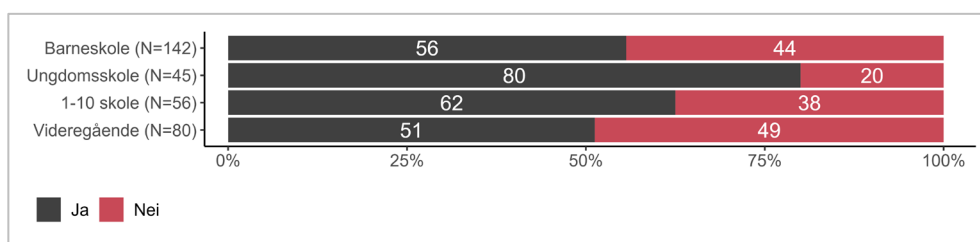
På spørsmålet om kjennskap til Dembra svarte seks av ti skoleledere ja, og fire av ti svarte nei. Altså kjenner en betydelig andel ikke til Dembra. Fordelt på skole-type svarte drøyt seks av ti skoleledere i 1.-10.-skoler ja på dette spørsmålet, mens drøyt fem av ti skoleledere i videregående svarte ja. Nesten seks av ti skoleledere ved barneskoler svarte ja på spørsmålet, mens kjennskapen til Dembra virker å være størst ved ungdomsskoler, der åtte av ti skoleledere svarte ja. Vi fant ingen sammenheng mellom kjennskap til Dembra og behov for støtte.

² <https://www.dembra.no/no/om-dembra#Hva%20er%20Dembra?>

Figur 4.11. Har dere kjennskap til Dembra – Demokratisk beredskap mot rasisme og antisemittisme? Skoleledere. Prosent. N = 323.

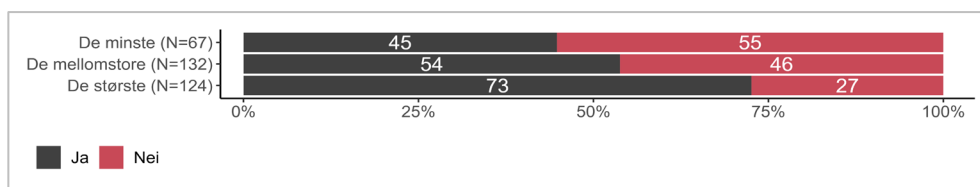
Svar fordelt etter type skole

Figur 4.12. Har dere kjennskap til Dembra – Demokratisk beredskap mot rasisme og antisemittisme? Etter skoletype. Prosent. N = [45–142].

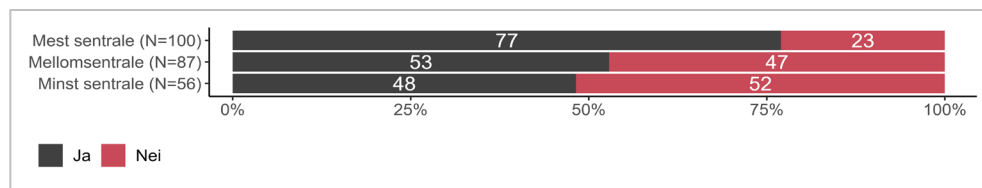
Svarene illustrerer også at kjennskapen til Dembra er mer utbredt på de større skolene. På de minste skolene svarer under halvparten av skolelederne at de kjenner til Dembra, på de mellomstore skolene svarer rett over halvparten av skolelederne ja på spørsmålet om kjennskap til Dembra, og på de største skolene svarer over syv av ti at de har kjennskap til Dembra. Tilsvarende trend ser vi når det gjelder skolenes sentralitet. Ved skolene i de minst sentrale kommunene svarer under halvparten at de kjenner til Dembra. Ved skoler i de mellomsentrale kommunene svarer rett over halvparten at de kjenner til Dembra. Ved de mest sentrale kommunene svarer nesten åtte av ti at de kjenner til Dembra.

Svar fordelt etter skolestørrelse

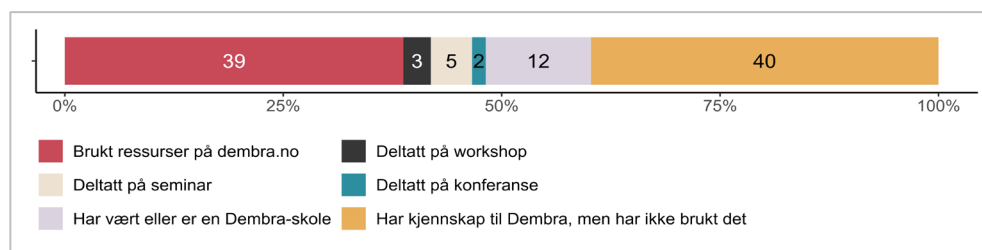
Figur 4.13. Har dere kjennskap til Dembra – Demokratisk beredskap mot rasisme og antisemittisme? Etter skolestørrelse. Prosent. N = [67–132].

Svar fordelt etter grunnskolenes sentralitet

Figur 4.14. Har dere kjennskap til Dembra – Demokratisk beredskap mot rasisme og antisemittisme? Grunnskoler, etter sentralitet. Prosent. N = [56–100].

Respondentene som svarte at de har kjennskap til Dembra, fikk oppfølgingsspørsmålet «Hvordan har dere brukt Dembra?». Omtrent fire av ti svarte at de har brukt ressurser på dembra.no, og drøyt en av ti svarte at de har vært eller er en Dembra-skole. Fire av ti svarte at de har kjennskap til Dembra, men har ikke brukt det på noen måte. Figur 4.15 viser at det er relativt få som har deltatt på workshop, seminar eller konferanse om Dembra.

Figur 4.15. Hvordan har dere brukt Dembra? Prosent. N = 191.

Oppsummering

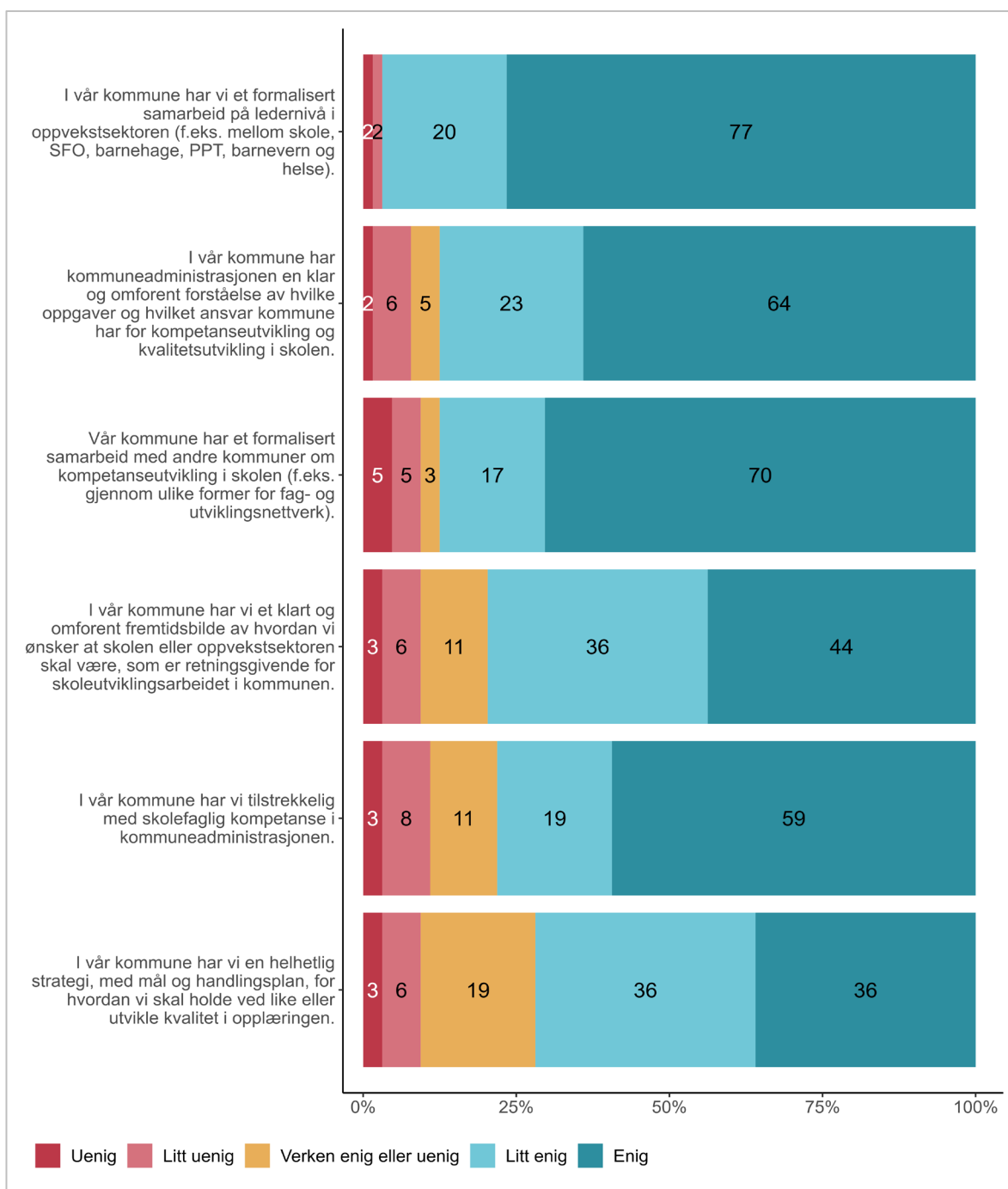
- Mange skoleledere ved grunnskoler og videregående skoler i Norge svarer at skolen arbeidet kontinuerlig med trygt og godt skolemiljø, og at dette innebærer arbeid knyttet til språkbruk og meningsforskjeller.
- Syv av ti skoleledere oppgir at de har utfordringer knyttet til elevers språkbruk. Blant typen ytringer som går igjen os flest skoler, oppgir respondentene seksualisert og nedsettende språk tilknyttet kjønn, seksualitet og kjønnsidentitet, samt rasistisk og diskriminerende språk.
- I underkant av to av ti skoleledere oppgir at de ansatte unngår visse temaer fordi de er vanskelig å snakke om, men at de mest utfordrende temaene knyttes til seksualitet og kjønnsidentitet, religion og tro, og pågående konflikter, som krigen i Ukraina, og krigen i Gaza.
- I overkant av tre av ti skoleledere svarer at de ansatte ved deres skole har behov for støtte i arbeidet med demokrati og medvirkning. Flest respondenter mener det er viktigst med støtte for å gi elevene forståelse for demokratiets spilleregler.
- Det synes å være større behov for støtte i grunnskolen enn i videregående opplæring.
- Syv av ti skoleledere svarer at støtteressurser på udir.no er det mest nyttige hjelpemiddelet til å støtte arbeidet med demokrati og medvirkning i profesjonsfellesskapet.
- Seks av ti skoleledere oppgir at de kjenner til Dembra, og fire av ti har brukt ressurser på Dembra.no, mens i overkant av en av ti skoler har vært eller er en Dembra-skole.

5 Kompetanseutvikling og kapasitetsbygging

Kommunen og fylkeskommunen skal sørge for rett og nødvendig kompetanse i skolen. Samtidig skal også kommune- og fylkesadministrasjonen ha skolefaglig kompetanse, og arbeide for å sikre god kompetanse i skolen og høyne kvaliteten på opplæringen. Det finnes i dag forskjellige virkemidler og nasjonale tilbud for å støtte skoleeiere i sitt arbeid med kompetanseutvikling og kvalitetsutvikling. For å videreføre eller -utvikle disse trenger Utdanningsdirektoratet (Udir) tilbakemeldinger fra kommuneadministrasjonen og skoleledere på skoleeiers arbeid med kompetanseutvikling og hvilke tilbud og behov skoleledere har. I analysene har vi gjennomgående kontrollert for kommunestørrelse, skolestørrelse og skoletype, men rapporterer kun om forskjeller når disse er statistisk signifikante.

5.1 Skoleeieres arbeid med kompetanseutvikling

Skoleeiere ble bedt om å ta stilling til seks påstander om deres arbeid med kompetanseutvikling. Figur 5.1 viser svarfordelingen blant skoleeiere på kommunalt nivå:

Figur 5.1. Ta stilling til følgende påstander:... Skoleeier kommune N = 64.

Vi ser at hele 97 prosent av skoleeierne på kommunalt nivå sier seg litt enige eller enige i at de har et formalisert samarbeid på ledernivå i oppvekstsektoren, for eksempel mellom skole, SFO, barnehage, PP-tjenesten, barnevern og helse. Det er også store andeler som svarer det samme når det gjelder å ha et formalisert samarbeid med andre kommuner om kompetanseutvikling i skolen, for eksempel gjen-

nom ulike former for fag- og utviklingsnettverk (87 prosent), og at kommuneadministrasjonen har en klar og omforent forståelse av hvilke oppgaver og hvilket ansvar kommunen har for kompetanse- og kvalitetsutvikling i skolen (87 prosent). Bortimot seks av ti (59 prosent) er enige i at kommunen har tilstrekkelig med skolefaglig kompetanse i kommuneadministrasjonen, og ytterligere 19 prosent er litt enige i dette. Det er imidlertid denne påstanden at den høyeste andelen også oppgir at de er uenige eller litt uenige i (11 prosent). Videre er det også mange som svarer at de er uenige eller litt uenige i utsagnet om at de har et formalisert samarbeid med andre kommuner om kompetanseutvikling i skolen (ti prosent).

Det er lavest andel som er enig i at kommunen har en helhetlig strategi med mål og handlingsplan for hvordan de skal holde ved like eller utvikle kvaliteten i opplæringen (36 prosent), etterfulgt av å ha et klart og omforent fremtidsbilde av hvordan kommunen ønsker at skolen eller oppvekstsektoren skal være, som er retningsgivende for skoleutviklingsarbeidet i kommunen (44 prosent).

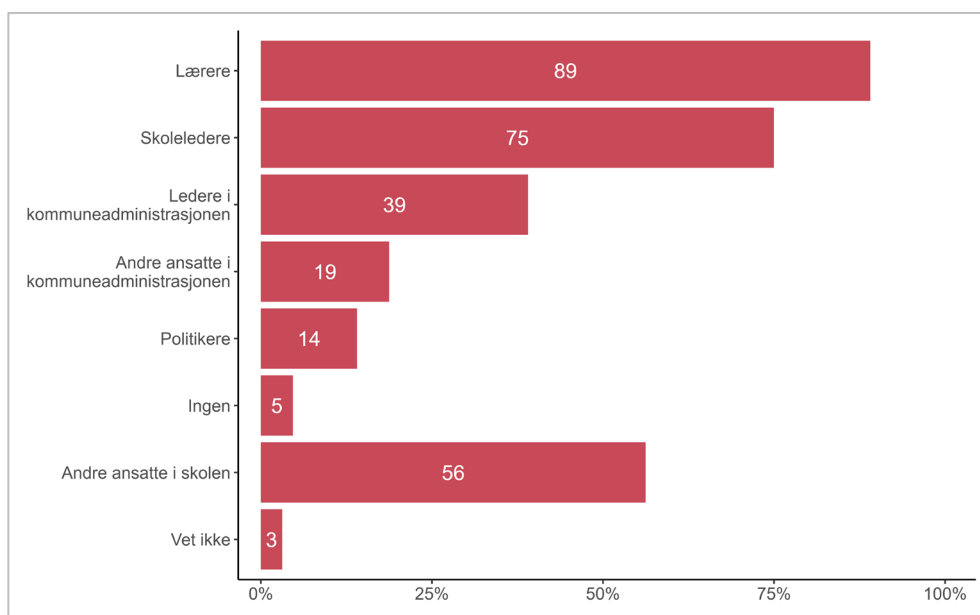
Svarene fra de åtte fylkeskommunene som har besvart spørsmålet framgår av tabell 5.1:

Tabell 5.1. Ta stilling til følgende påstander:... Skoleeier fylkeskommune.

	Uenig	Litt uenig	Verken enig eller uenig	Litt enig	Enig	Totalt (N)
I vår fylkeskommune har kommuneadministrasjonen en klar og omforent forståelse av hvilke oppgaver og hvilket ansvar fylkeskommune har for kompetanseutvikling og kvalitetsutvikling i skolen.				1	7	8
I vår fylkeskommune har vi tilstrekkelig med skolefaglig kompetanse i fylkeskommuneadministrasjonen.				4	4	8
I vår fylkeskommune har vi et klart og omforent fremtidsbilde av hvordan vi ønsker at skolen eller oppvekstsektoren skal være, som er retningsgivende for skoleutviklingsarbeidet i fylket.				4	4	8
I vår fylkeskommune har vi en helhetlig strategi, med mål og handlingsplan, for hvordan vi skal holde ved like eller utvikle kvalitet i opplæringen.			1	3	4	8
I vår fylkeskommune har vi et formalisert samarbeid på ledernivå i oppvekstsektoren (f.eks. mellom skole, SFO, barnehage, PPT, barnevern og helse).		2		4	2	8
Vår fylkeskommune har et formalisert samarbeid med andre fylker om kompetanseutvikling i skolen (f.eks. gjennom ulike former for fag- og utviklingsnettverk).	1		1	3	3	8

Syv av åtte fylkeskommuner sier seg helt enige i at fylkesadministrasjonen har en klar og omforent forståelse av hvilke oppgaver og hvilket ansvar fylkeskommunen har for kompetanseutvikling og kvalitetsutvikling i skolen. Den åttende fylkeskommunen er litt enig i dette. Det er fire fylkeskommuner som er enige både i at de har tilstrekkelig med skolefaglig kompetanse i fylkesadministrasjonen og et klart og omforent fremtidsbilde av hvordan de ønsker at skolen eller oppvekstsektoren skal være. På begge påstandene har de øvrige fire svart at de er litt enige. Det er størst spredning på påstanden om å ha et formalisert samarbeid med andre fylker om kompetanseutvikling i skolen. Her er tre enige, tre litt enige, én verken enig eller uenig, og én uenig.

Skoleeierne ble videre spurt om hvorvidt de har en plan for kompetanseutvikling for utvalgte ansattgrupper. Figur 5.2 viser svarene fra kommunene:

Figur 5.2. I vår kommune har vi en plan for kompetanseutvikling for:... Skoleeier kommune. N = 64.

Vi ser at bortimot ni av ti (89 prosent) av skoleeierne på kommunalt nivå svarer at de har en plan for kompetanseutvikling for lærere. Tre av fire (75 prosent) svarer at de har slike planer for skoleledere. Over halvparten oppgir det samme for andre ansatte i skolen (56 prosent). Det er lavest andel som svarer at de har en plan for kompetanseutvikling for politikere (14 prosent). Fem prosent har ikke planer for kompetanseutvikling for noen av ansattgruppene.

Følgende tabell viser svarene fra de åtte fylkeskommunene som har deltatt i undersøkelsen:

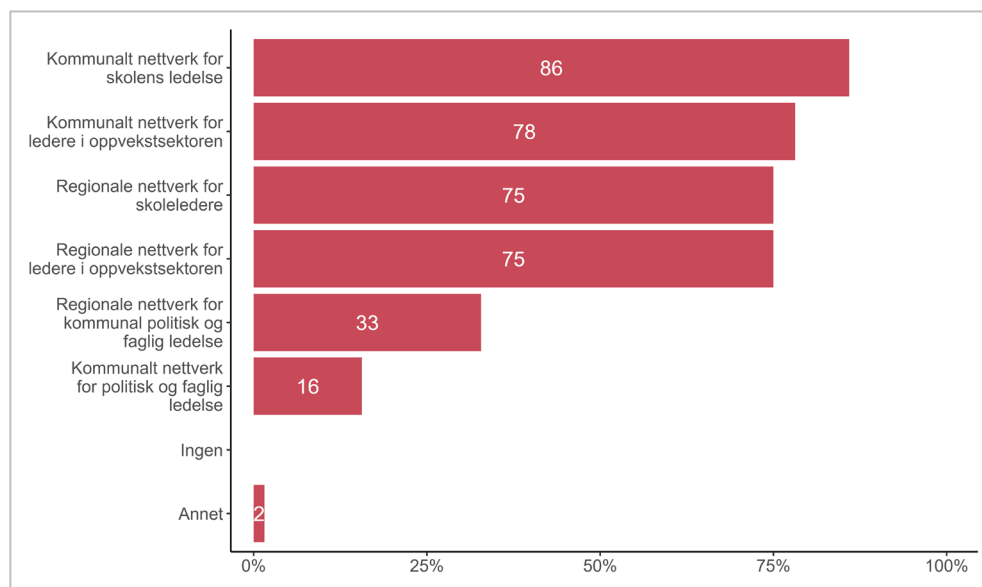
Tabell 5.2. I vår fylkeskommune har vi en plan for kompetanseutvikling for:... Skoleeier fylkeskommune.

	X	O	Totalt (N)
Ingen		8	8
Politikere	1	7	8
Ledere i fylkeskommuneadministrasjonen	4	4	8
Skoleledere	7	1	8
Lærere	8		8
Andre ansatte i skolen	2	6	8
Vet ikke		8	8
Andre ansatte i fylkeskommuneadministrasjonen	1	7	8

Samtlige åtte fylkeskommuner svarer at de har en plan for kompetanseutvikling for lærere, mens syv oppgir at de har det for skoleledere. Ingen av de åtte fylkes-

kommunene som har deltatt, svarer at de ikke har en plan for kompetanseutvikling for noen av ansattgruppene. Imidlertid er det kun én fylkeskommune som har en slik plan for politikere, og kun én har det også for andre ansatte i fylkesadministrasjonen.

Til slutt ble skoleeierne spurt om de har ulike nettverk som skal bidra til utvikling av kompetanse og kvalitet i opplæringen. Som vist i figur 5.3 svarer hele 86 prosent av kommunene at de har kommunalt nettverk for skolens ledelse. I tillegg oppgir bortimot åtte av ti (78 prosent) at de har kommunalt nettverk for ledere i oppvekstsektoren.

Figur 5.3. I vår kommune har vi følgende nettverk som skal bidra til utvikling av kompetanse og kvalitet i opplæringen. Skoleeier kommune N = 64.

Videre ser vi at tre av fire (75 prosent) kommuner har regionale nettverk for skoleledere, og samme andel (75 prosent) at de har regionale nettverk for ledere i oppvekstsektoren. Langt færre har regionale nettverk for kommunal politisk og faglig ledelse (33 prosent), og kommunalt nettverk for politisk og faglig ledelse (16 prosent). Ingen kommuner har svart at de ikke har noen nettverk ment å bidra til utvikling av kompetanse og kvalitet i opplæringen. Én kommune har krysset av for at de har andre nettverk, og spesifisert at dette er et lærende nettverk med støttetjeneste i utdanningsløpet samt et annet lærende nettverk knyttet til felles innsatsområder i tilskuddsordningen med universitets- og høyskolesektoren.

Fylkeskommunene fikk tilsvarende spørsmål, og tabell 5.3 viser svarene:

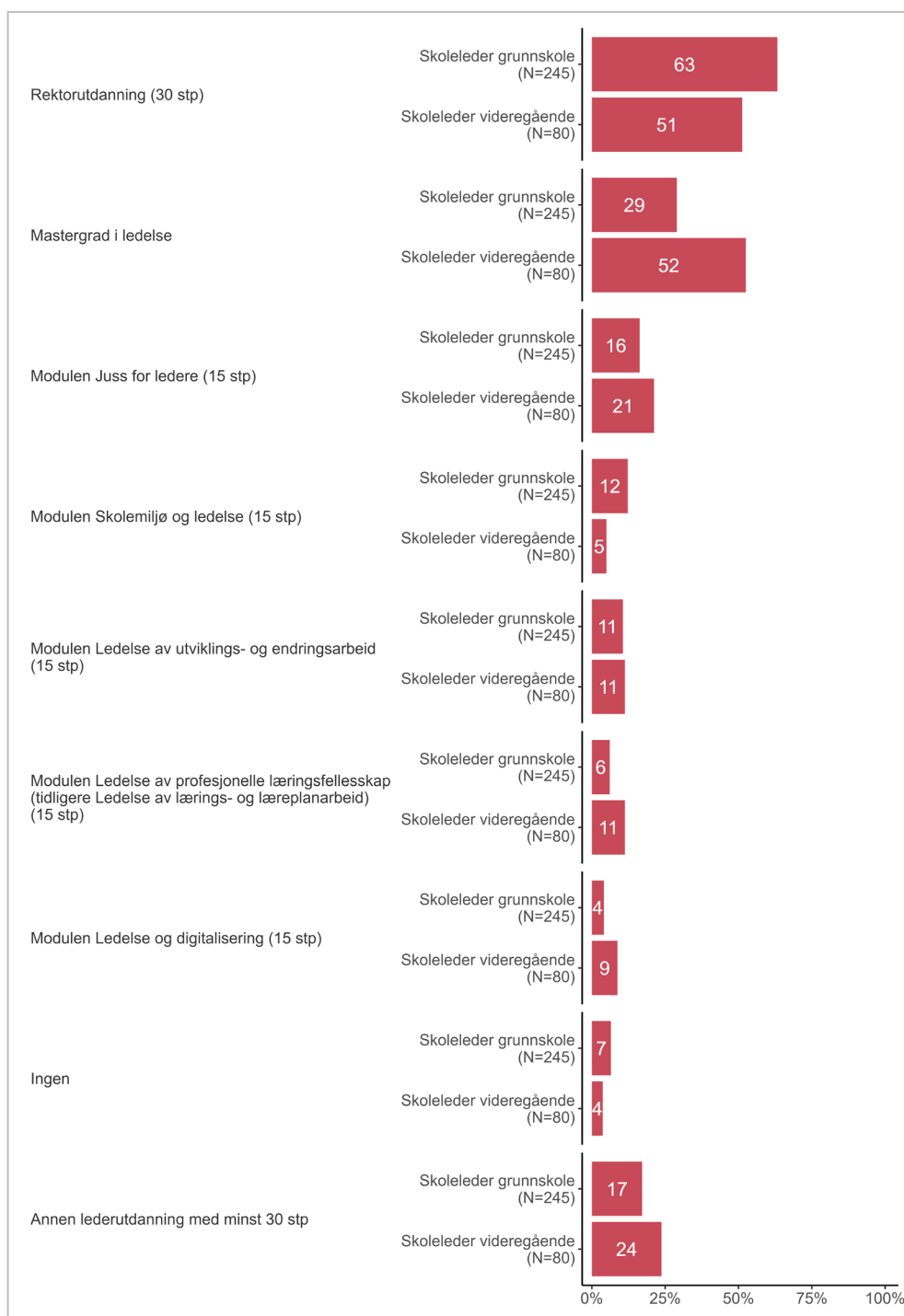
Tabell 5.3. I vår fylkeskommune har vi følgende nettverk som skal bidra til utvikling av kompetanse og kvalitet i opplæringen. Skoleeier fylkeskommune.

	X	O	Totalt (N)
Ingen		8	8
Fylkeskommunale nettverk for ledere i oppvekstsektoren	3	5	8
Regionale nettverk for fylkeskommunal politisk og faglig ledelse	3	5	8
Fylkeskommunale nettverk for politisk og faglig ledelse	3	5	8
Regionale nettverk for ledere i oppvekstsektoren	4	4	8
Fylkeskommunale nettverk for skolens ledelse	6	2	8
Regionale nettverk for skoleledere	7	1	8
Annet		8	8

Det er flest fylkeskommuner (syv av åtte) som gir uttrykk for at de har regionale nettverk for skoleledere, etterfulgt av fylkeskommunale nettverk for skolens ledelse (seks av åtte). Videre oppgir fire fylkeskommuner at de har regionale nettverk for ledere i oppvekstsektoren, og tre at de har fylkeskommunale nettverk for denne gruppen. Det er ingen fylkeskommuner som svarer at de ikke har noen nettverk.

5.2 Formell lederutdanning blant skoleledere

Skoleledere ble først stilt spørsmål om hva de har av formell lederutdanning, hvor det var mulig å krysse av for flere svaralternativer. Figur 5.4 sammenlikner svarene til skoleledere i videregående og i grunnskolen:

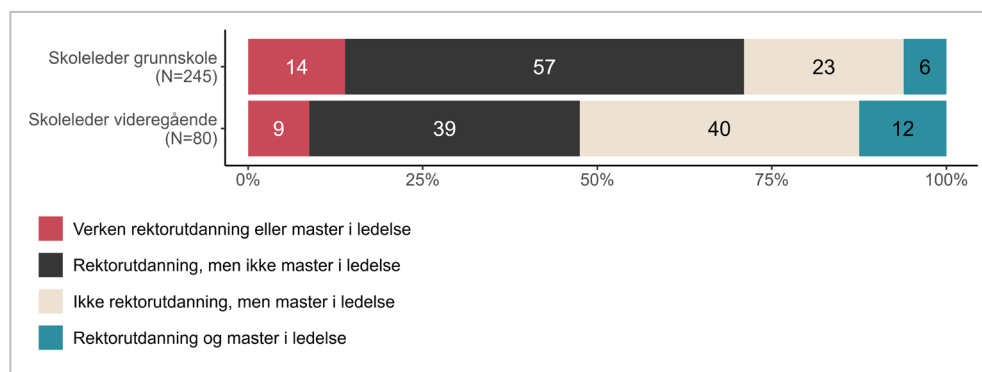

Figur 5.4. Hva har du av formell lederutdanning? Etter respondenttype.

Majoriteten av grunnskolelederne (63 prosent) svarer at de har rektorutdanning (30 studiepoeng). Blant skolelederne i videregående oppgir rundt halvparten at de har mastergrad i ledelse (52 prosent) og også at de har rektorutdanning (51 prosent). Til sammenlikning er andelen grunnskoleledere som oppgir mastergrad 29 prosent. Bortimot én av fire (24 prosent) av skolelederne i videregående svarer

at de har annen lederutdanning med minst 30 studiepoeng, mens 17 prosent av grunnskolelederne svarer det samme. Dersom vi ser på modulene som tilbys som del av videreutdanningen for skoleledere, ser vi at det er høyest andel som oppgir at de har tatt *Juss for ledere*. Dette gjelder både for videregående (21 prosent) og for grunnskole (16 prosent). Videre ser vi at det er mer utbredt blant grunnskoleledere å ha tatt modulen *Skolemiljø og ledelse* (12 prosent) enn i videregående (fem prosent), mens det forholder seg motsatt når det gjelder modulene *Ledelse av profesjonelle læringsfellesskap* (henholdsvis 6 prosent og 11 prosent) og *Ledelse og digitalisering* (henholdsvis 4 prosent og 9 prosent). Syv prosent av grunnskolelederne svarer at de ikke har formell lederutdanning, mens denne andelen er fire prosent blant skolelederne i videregående.

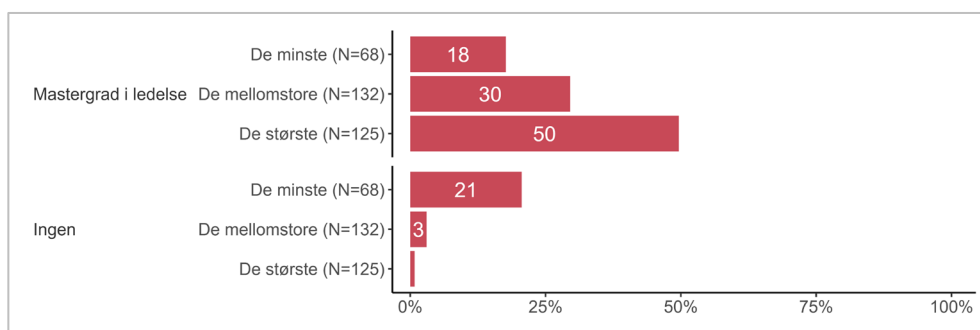
Ser vi på kombinasjonen av de mest utbredte formelle lederutdanningene, rektorutdanning og master i ledelse, får vi følgende fordeling blant henholdsvis grunnskoleledere og skoleledere i videregående (figur 5.5):

Figur 5.5. Kombinasjoner av formell lederutdanning (kun master i ledelse og/eller rektorutdanning) etter respondenttype.

Som det framgår av figuren har godt over halvparten (57 prosent) av grunnskolelederne i utvalget rektorutdanning, men ikke master i ledelse, mens 23 prosent har master i ledelse, men ikke rektorutdanning. Kun seks prosent har begge deler, mens 14 prosent har ingen av delene. Blant skolelederne i videregående er det omtrent like store andeler som har rektorutdanning, men ikke master i ledelse (39 prosent) og master i ledelse, men ikke rektorutdanning (40 prosent). Videre ser vi at 12 prosent har begge deler, mens ni prosent har ingen av delene.

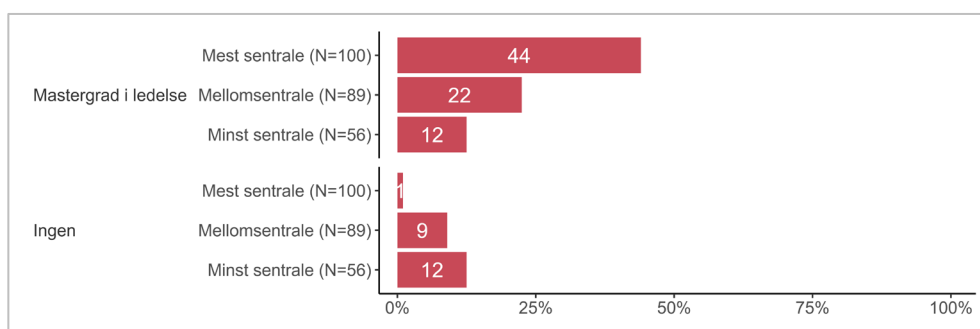
På to av svaralternativene i figur 5.4 finner vi noen signifikante forskjeller. For der første øker andelen som har mastergrad i ledelse med skolestørrelse, mens andelen som ikke har formell lederutdanning synker. Det samme bildet tegner seg om vi ser på størrelsen på grunnskoler og videregående skoler hver for seg. Følgende figur viser alle skolelederne etter skolestørrelse:

Figur 5.6. Hva har du av formell lederutdanning? etter skolestørrelse. N = [68–132].

Mens halvparten av skolelederne ved de største skolene har mastergrad i ledelse, er andelen 18 prosent ved de minste. Blant sistnevnte har 21 prosent ingen formell lederutdanning, mens tilsvarende andel er én prosent blant de største skolene.

Blant grunnskolelederne finner vi videre signifikante forskjeller på de samme to svaralternativene, der andelen med mastergrad øker med sentralitet, mens andelen uten formell utdanning synker med sentralitet. Dette vises i figur 5.7:

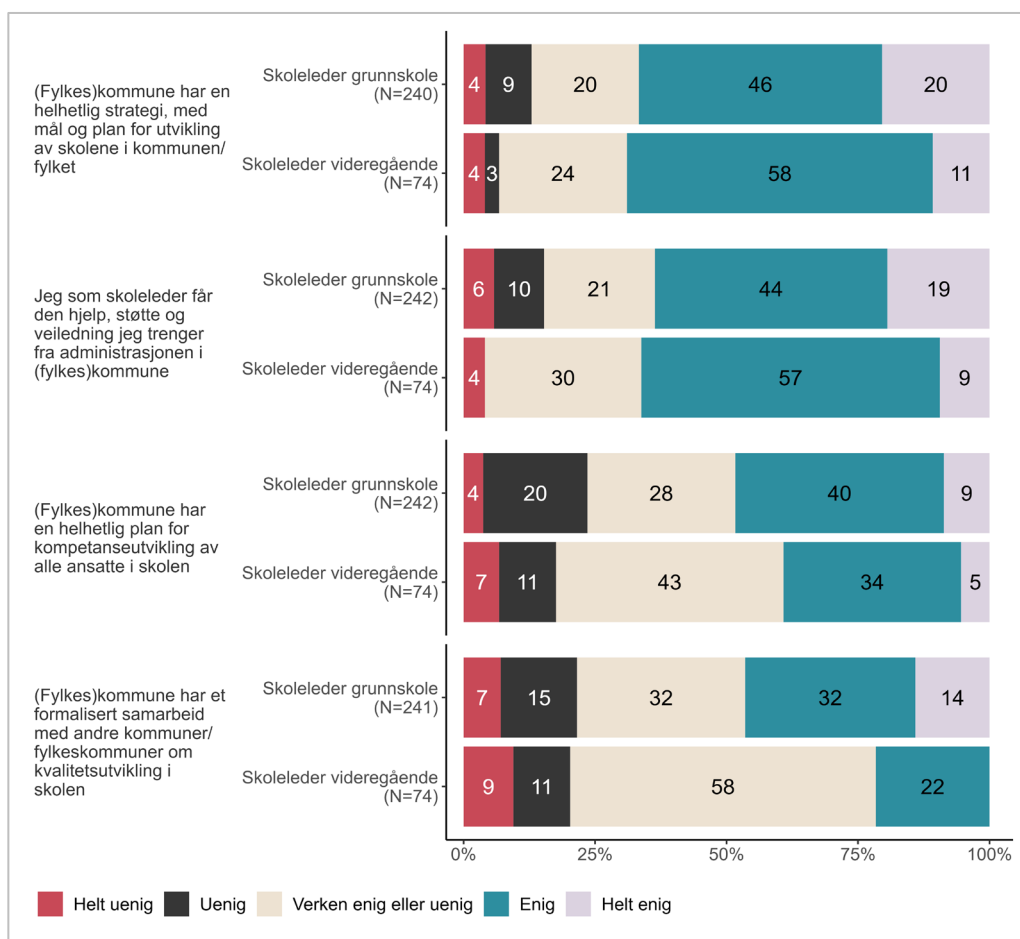

Figur 5.7. Hva har du av formell lederutdanning? etter grunnskoler, etter sentralitet. N = [56–100].

Mens 44 prosent av grunnskolelederne i de mest sentralt beliggende kommunene svarer at de har mastergrad i ledelse, er tilsvarende andel 12 prosent i de minst sentrale kommunene. Blant sistnevnte er det like høy andel (12 prosent) som svarer at de ikke har noen formell lederutdanning som at de har mastergrad, mens kun én prosent av grunnskolelederne i de mest sentrale kommunene oppgir det samme.

5.3 Skolelederes syn på skoleeiers tilnærming til kompetanseutvikling

Skolelederne ble videre bedt om å ta stilling til fire påstander om skoleeiers tilnærming til kompetanseutvikling. Figur 5.8 viser svarfordelingen for skoleledere i grunnskolen og videregående hver for seg:

Figur 5.8. Ta stilling til følgende påstander... etter respondenttype. N = [74–242].

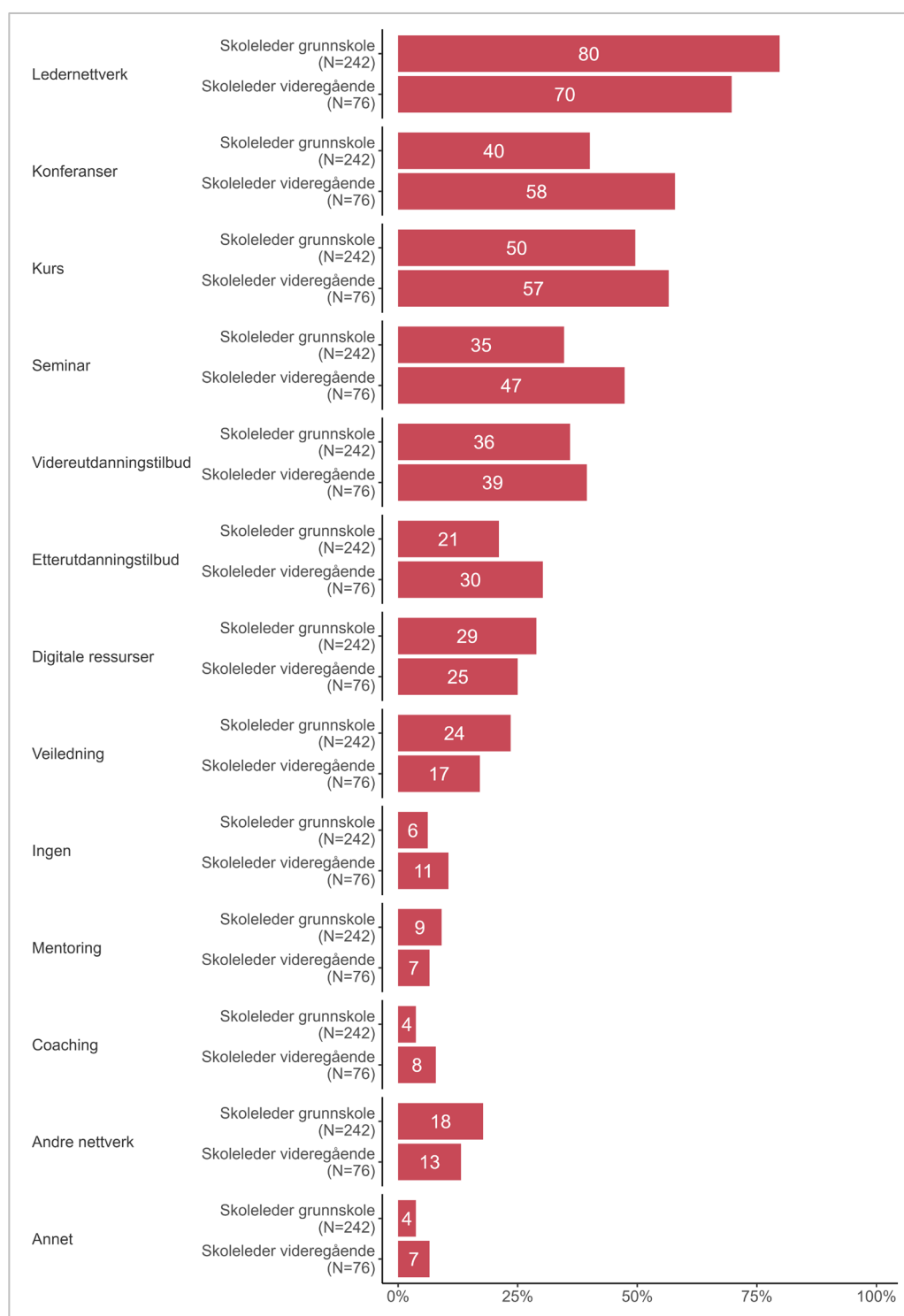
Som vi husker fra figur 5.1 svarte 72 prosent av skoleeierne på kommunalt nivå at de var litt enige eller enige i at kommunen har en helhetlig strategi med mål og handlingsplan for hvordan de skal holde ved like eller utvikle kvaliteten i opplæringen, mens fire av åtte fylkeskommuner uttrykte det samme.³ Vi ser i figur 5.8 at flertallet av skolelederne sier seg enige eller helt enige i påstandene at (fylkes)kommunen har en helhetlig strategi med mål og plan for utvikling av skolene i kommunen eller fylket, og at de som skoleledere får den hjelp, støtte og veiledning de trenger fra administrasjonen i (fylkes)kommunen. Mens 69 prosent av skolelederne i videregående og 66 prosent av grunnskolelederne er enige eller helt enige i førstnevnte påstand, er andelene henholdsvis 66 prosent og 63 prosent på den andre. Blant grunnskolelederne er imidlertid henholdsvis 13 prosent og 16 prosent uenige eller helt uenige i de samme to påstandene.

³ Spørsmålene til skoleeiere og skoleledere ble stilt med litt ulike fempunktsskalaer for enighet. Skalaene er begge balanserte og måler grad av enighet, men formuleringene kan gi små utslag i svarfordelingen. Prosentandeler bør derfor tolkes som indikative, ikke direkte sammenlignbare mål.

Det er høyest andel grunnskoleledere som er uenig eller helt uenig i at kommunen har en helhetlig plan for kompetanseutvikling av *alle* ansatte i skolen (24 prosent), etterfulgt av påstanden at kommunen har et formalisert samarbeid med andre kommuner om kvalitetsutvikling i skolen (22 prosent). To av ti (20 prosent) av skolelederne i videregående svarer det samme når det gjelder hvorvidt fylkeskommunen har et formalisert samarbeid med andre fylkeskommuner om kvalitetsutvikling i skolen, mens 18 prosent er uenige eller helt uenige i at fylkeskommunen har en helhetlig plan for kompetanseutvikling av alle ansatte i skolen. Vi husker fra figur 5.1 at det på dette utsagnet også var høye andeler blant skoleeierne som svarte bekreftende på at de har et formalisert samarbeid med andre kommuner om kompetanseutvikling i skolen, for eksempel gjennom ulike former for fag- og utviklingsnettverk (87 prosent blant kommunene og seks av åtte fylkeskommuner). Det er ingen signifikante forskjeller i svargivingen på dette spørsmålet, ut over forskjellen mellom skoleledere i grunnskole og videregående.

5.4 Skolelederes lokale kompetanseutviklingstilbud i regi av skoleeier

Skolelederne fikk også spørsmål om hvilke lokale kompetanseutviklingstilbud i regi av skoleeier de har. Figur 5.9 viser svarene for skoleledere i grunnskole og videregående hver for seg:

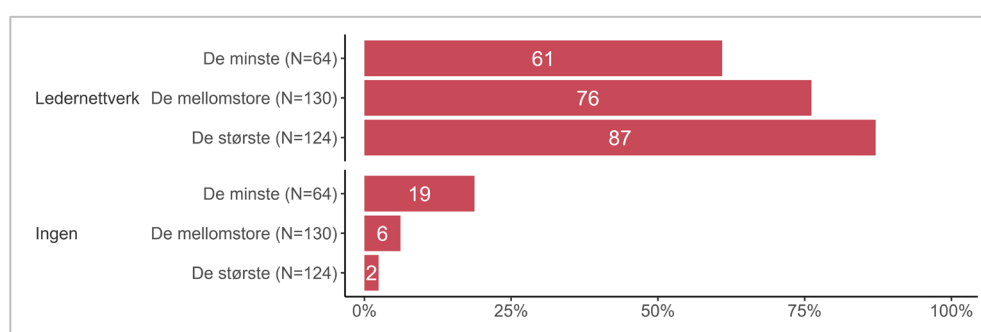
Figur 5.9. Hvilke lokale kompetanseutviklingstilbud i regi av (fylkes)kommune har du som skoleleder? etter respondenttype. N = [76–242].

Det er høyest andel både blant grunnskoleledere (80 prosent) og skoleledere i videregående (70 prosent) som oppgir at de har ledernetverk. Videre er det noe høyere andel skoleledere i videregående som svarer at de har konferanser (58

prosent) og kurs (57 prosent), enn blant grunnskoleledere (henholdsvis 40 prosent og 50 prosent). Det er lavest andel blant skoleledere i både grunnskolen og i videregående som svarer at de har coaching, med henholdsvis fire og åtte prosent.

Skolelederne som oppga at de hadde andre tilbud, ble bedt om å spesifisere. Blant de 13 som har svart er det flere som svarer at de ikke har noen tilbud fordi de er privatskoler, tre skriver at de har desentralisert ordning for kompetanseutvikling i skolen (dekomp). Andre svar er at de har et uformelt rektornettverk, tilbud i regi av bydelen, områdemøter og samarbeid med eksterne miljøer, som universitets- og høyskolesektor, eller annen innleid kompetanse.

Vi finner to signifikante forskjeller etter skolestørrelse, noe som framgår av figur 5.10:

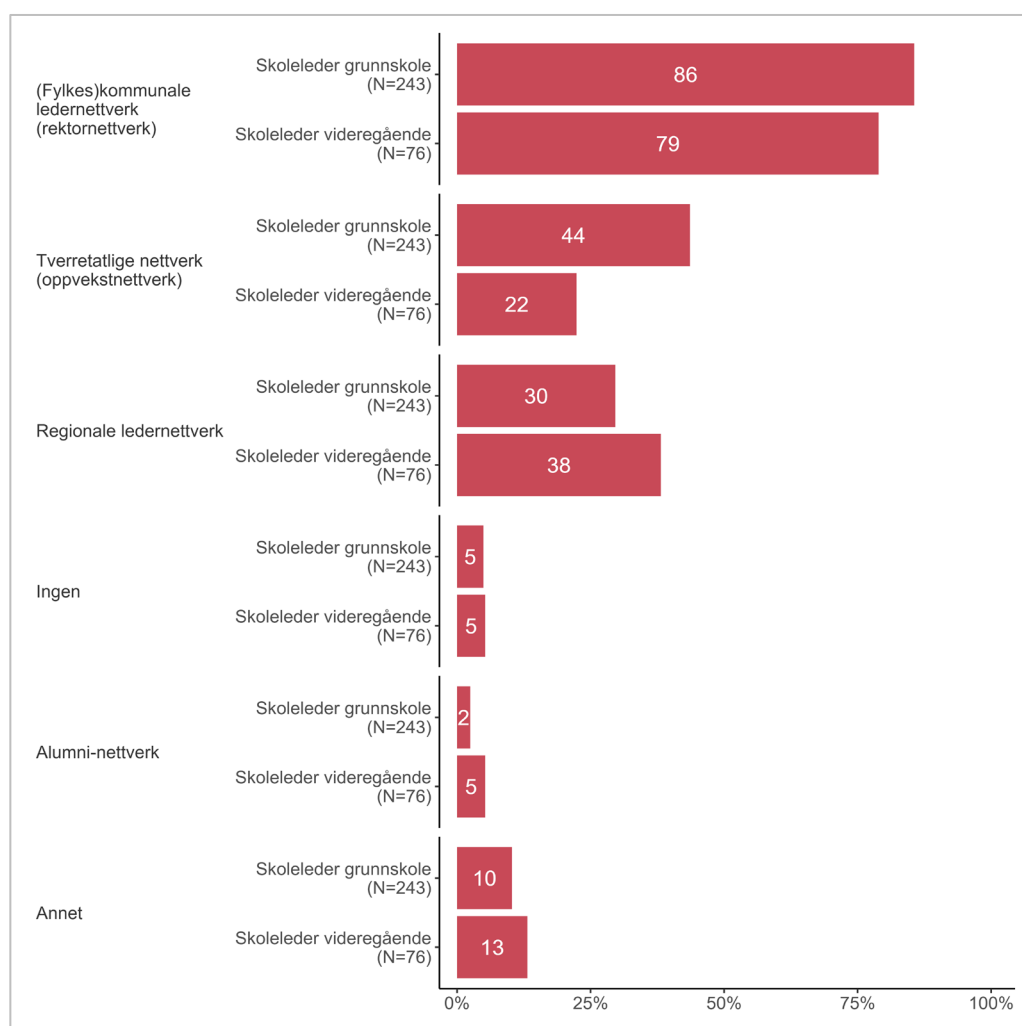
Figur 5.10. Hvilke lokale kompetanseutviklingstilbud i regi av (fylkes)kommune har du som skoleleder? etter skolestørrelse. N = [64–130].

Vi ser at andelen skoleledere som svarer at de har ledernettverk øker med skolestørrelse, fra 61 prosent ved de minste skolene til 87 prosent ved de største. Det forholder seg motsatt når det gjelder å ikke ha noen kompetanseutviklingstilbud i regi av skoleeier, hvor andelen synker fra 19 prosent blant de minste til to prosent blant de største skolene.

Når det gjelder etterutdanningstilbud finner vi at andelen grunnskoleledere som svarer at de har dette øker signifikant med kommunestørrelse, fra ni prosent i de minste kommunene til 26 prosent i de største (ikke vist i figur). Andelen grunnskoleledere som svarer at de har digitale ressurser synker videre med sentralitet, fra 37 prosent i ved grunnskoler i de mest sentralt beliggende kommunene, til 16 prosent blant de i de minst sentralt beliggende kommunene (ikke vist i figur).

5.5 Skolelederes deltakelse i faglige nettverk

Figur 5.11 viser hvilken type nettverk skolelederne oppgir at de faktisk deltar i:

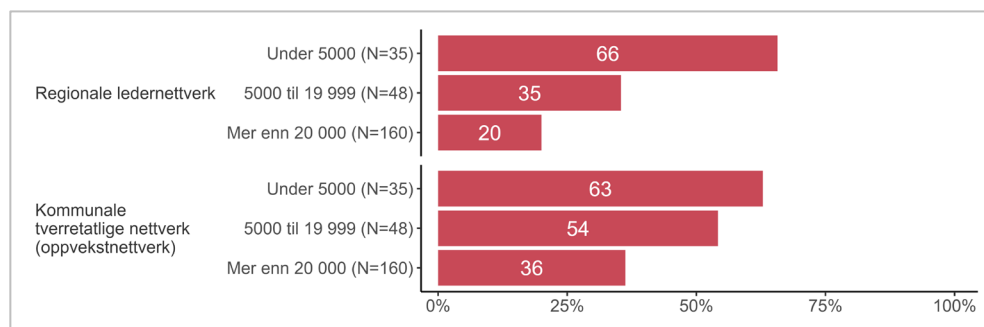
Figur 5.11. Hvilke faglige nettverk deltar du i? etter respondenttype. N = [76–243].

Vi ser at det store flertallet skoleledere deltar i (fylkes)kommunale ledernettsverk. Mens 86 prosent av grunnskolelederne deltar i *kommunale* ledernettsverk, svarer 79 prosent av skolelederne i videregående at de deltar i *fylkeskommunale*. Deltakelse i tverretatlige nettverk er langt mindre utbredt, særlig blant skoleledere i videregående. Vi ser at mens 44 prosent av grunnskolelederne oppgir at de deltar i slike kommunale tverretatlige nettverk, eller oppvekstnettverk, svarer 22 prosent av skolelederne i videregående at de deltar i tilsvarende tverretatlige nettverk. Vi ser videre at relativt store andeler i begge grupper oppgir at de deltar i regionale ledernettsverk. Dette gjelder 38 prosent av skolelederne i videregående, og 30 prosent av grunnskolelederne.

Skolelederne som oppga at de deltar i andre nettverk fikk anledning til å spesifisere svaret. Av de 33 som har valgt å gjøre det, finner vi flest som deltar i ulike ledernettsverk for privatskoler, mens tre også nevner decomp. I tillegg finner vi eksempler på andre typer nettverk, som «Nettverk Skolegruppe», nettverk med

ledere i alle sektorer i kommunen, nettverk for skoler som samarbeider, kommunedirektørens ledergruppe og nettverk for ressurspersoner.

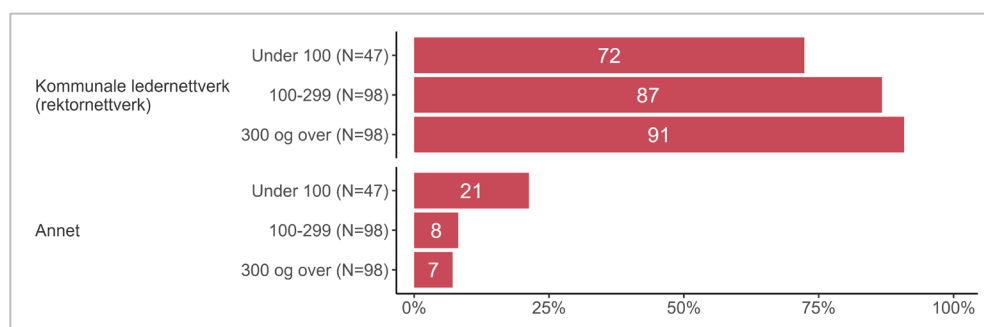
På dette spørsmålet finner vi noen signifikante forskjeller i svarene til grunnskolelederne. For det første synker andelen som deltar i både regionale ledernetttverk og kommunale tverretatlige nettverk eller oppvekstnettverk med kommune-størrelse, noe som framgår av figur 5.12:

Figur 5.12. Hvilke faglige nettverk deltar du i? etter grunnskoler, etter kommune-størrelse. N = [35–160].

Som vi ser synker andelen som deltar i regionale ledernetttverk fra 66 prosent av grunnskolelederne i de minste kommunene til 20 prosent i de største. Tilsvarende synker andelen som deltar i kommunale tverretatlige nettverk fra 63 prosent i de minste kommunene til 36 prosent i de største. Vi ser samme mønster når det gjelder kommunens plassering på sentralitetsindeksen (ikke vist i figur); andelen grunnskoleledere som svarer at de deltar i disse to nettverkene er høyest i de minst sentrale kommunene, og lavest i de mest sentrale.

Når det gjelder deltakelse i kommunale ledernetttverk eller rektornettverk øker andelen med skolestørrelse, som vi ser i figur 5.13:

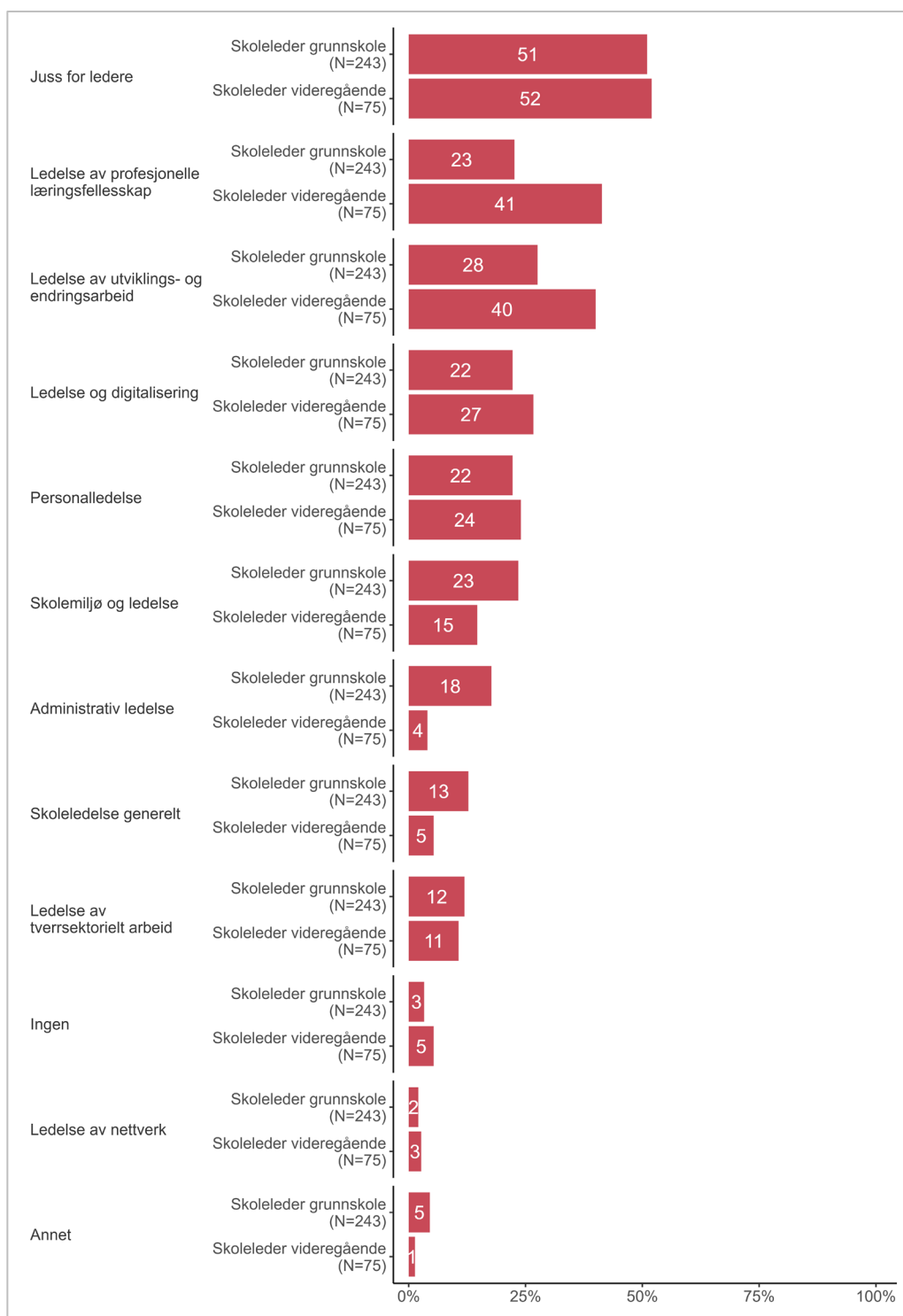
Figur 5.13. Hvilke faglige nettverk deltar du i? etter Grunnskolestørrelse. N = [47–98].

Mens i overkant av ni av ti (91 prosent) av grunnskolelederne ved de største skolene svarer at de deltar i kommunale ledernetttverk, er tilsvarende andel i overkant av syv av ti (72 prosent) ved de minste skolene. Det framgår også av figuren at det

er betydelig høyere andel grunnskoleledere ved de minste skolene (21 prosent) som har oppgitt at de deltar i et annet nettverk.

5.6 Skolelederes behov for mer kompetanse

Skolelederne ble til slutt bedt om å velge inntil tre områder hvor de har størst behov for mer kompetanse. Figur 5.14 viser svarfordelingen:

Figur 5.14. På hvilke områder har du som skoleleder størst behov for mer kompetanse (velg inntil tre)? etter respondenttype. N = [75–243].

Det er høyest andel blant skoleledere både i grunnskolen og videregående som svarer at juss for ledere er ett av områdene de har størst behov for mer kompetanse. Rundt halvparten svarer dette (henholdsvis 51 prosent og 52 prosent).

Blant skolelederne i videregående gir videre rundt fire av ti uttrykk for at de har behov for mer kompetanse i ledelse av profesjonelle læringsfellesskap (41 prosent), og ledelse av utviklings- og endringsarbeid (40 prosent). Andelen grunnskoleledere som oppgir det samme er noe lavere (henholdsvis 23 prosent og 28 prosent), men det er likevel de to områdene som flest av disse også har oppgitt.

Det er lavest andel i begge grupper som anser at de har størst behov for mer kompetanse i ledelse av nettverk (2-3 prosent). Videre svarer kun tre prosent av grunnskolelederne og fem prosent av skolelederne i videregående at de ikke har behov for mer kompetanse innen de gjeldende områdene.

Blant skolelederne som har oppgitt at det er andre områder de har størst behov for mer kompetanse på har syv valgt å spesifisere svaret. Fire har skrevet økonomi, mens de øvrige har oppgitt vold og trusler, psykisk helse for barn og unge og prosjektledelse.

Det kan se ut til at behovet for mer kompetanse i ledelse av profesjonelle læringsfellesskap er noe større blant grunnskoleledere i de minste kommunene (37 prosent), enn blant de mellomstore (15 prosent) og de største (22 prosent) (ikke vist i figur). Når det gjelder behov for mer kompetanse i skoleledelse generelt, ser det ut til at dette synker med skolestørrelse, fra 23 prosent blant grunnskolelederne ved de minste skolene, til ni prosent blant de største (ikke vist i figur).

Oppsummering

- Så å si samtlige skoleeiere på kommunalt nivå hevder at de har et formalisert samarbeid på ledernivå i oppvekstsektoren. Samtlige fylkeskommuner sier seg enige eller litt enige i at fylkesadministrasjonen har en klar og omforent forståelse av hvilke oppgaver og hvilket ansvar fylkeskommunen har for kompetanseutvikling og kvalitetsutvikling i skolen.
- Bortimot ni av ti skoleeiere på kommunalt nivå har en plan for kompetanseutvikling for lærere. Tre av fire har det for skoleledere. Samtlige fylkeskommuner svarer at de har en plan for kompetanseutvikling for lærere, mens syv av åtte oppgir at de har det for skoleledere.
- Fem prosent av skoleeierne på kommunalt nivå har ikke planer for kompetanseutvikling for noen av ansattgruppene.
- Nesten ni av ti skoleeiere på kommunalt nivå har et kommunalt nettverk for skolens ledelse, og åtte av ti har et tilsvarende nettverk for ledere i oppvekstsektoren. Det er flest fylkeskommuner som gir uttrykk for at de har regionale nettverk for skoleledere, etterfulgt av fylkeskommunale nettverk for skolens ledelse.
- Godt over halvparten av grunnskolelederne har rektorutdanning, men ikke master i ledelse. Kun seks prosent har begge deler. Blant skolelederne i videregående er det omtrent like store andeler som har rektorutdanning, men ikke master i ledelse og master i ledelse, men ikke rektorutdanning. Her har 12 prosent begge deler.

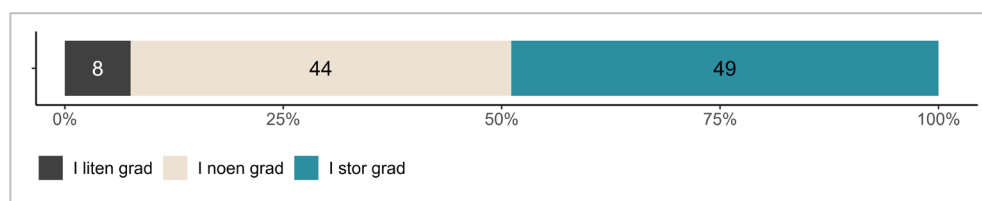
- Syv prosent av grunnskolelederne og fire prosent av skolelederne i videregående svarer at de ikke har noen formell lederutdanning. Dette er mest utbredt ved de minste skolene, og blant skoleledere i de minst sentrale kommunene.
- Det store flertallet av skolelederne uttrykker at (fylkes)kommunen har en helhetlig strategi med mål og plan for utvikling av skolene i kommunen eller fylket, og at de som skoleledere får den hjelp, støtte og veiledning de trenger fra administrasjonen i (fylkes)kommunen.
- Når det gjelder lokale kompetanseutviklingstilbud i regi av skoleeier er det høyest andel både blant grunnskoleledere og skoleledere i videregående som oppgir at de har ledernetttverk. Det er noe høyere andel skoleledere i videregående som svarer at de har konferanser og kurs, enn det er blant grunnskoleledere. Det er lavest andel blant begge som svarer at de har coaching.
- Rundt én av ti skoleledere i videregående og seks prosent av grunnskolelederne oppgir at de ikke har noen lokale kompetanseutviklingstilbud i regi av skoleeier. Dette er mest utbredt blant skoleledere ved de minste skolene.
- Det store flertallet skoleledere deltar i (fylkes)kommunale ledernetttverk. Andelen grunnskoleledere som deltar i både regionale ledernetttverk og kommunale tverretatlige nettverk eller oppvekstnettverk synker med kommunestørrelse. Når det gjelder deltakelse i kommunale ledernetttverk eller rektornettverk øker andelen med skolestørrelse.
- Fem prosent av skolelederne både i grunnskolen og i videregående deltar ikke i noen faglige nettverk.
- Det er høyest andel blant skoleledere både i grunnskolen og videregående som svarer at juss for ledere er ett av områdene de har størst behov for mer kompetanse. Det er også høye andeler som svarer ledelse av profesjonelle læringsfellesskap og ledelse av utviklings- og endringsarbeid.

6 Underveisvurdering

Underveisvurdering er all vurdering fram til sluttvurderingen. Siden innføringen av Kunnskapsløftet LK06/LK06S har det vært stort fokus både nasjonalt, gjennom satsingen *Vurdering for læring (2010-2018)*, og i skolene, på å utvikle en læringsfremmende vurderingspraksis i tråd med føringer i vurderingsforskriften. Underveisvurdering i fag skal være en integrert del av opplæringen, og skal brukes til å fremme læring, tilpasse opplæringen og bidra til økt kompetanse i fagene. Underveisvurdering kan ta mange former og uttrykkes både muntlig og skriftlig.

6.1 Underveisvurdering som tema i utviklingsarbeidet

Først spurte vi skolelederne om i hvor stor grad underveisvurdering er et tema i utviklingsarbeidet på skolene de arbeider på. Svarene viser at underveisvurdering er et tema i utviklingsarbeidet. Omtrent halvparten (49 prosent) svarer at det *i stor grad* er et tema. Nesten like stor andel svarer også at det er et tema i utviklingsarbeidet på skolen i *noen grad* (44 prosent). Et fåtall (Åtte prosent) svarer at det *i liten grad* er et tema i utviklingsarbeidet.

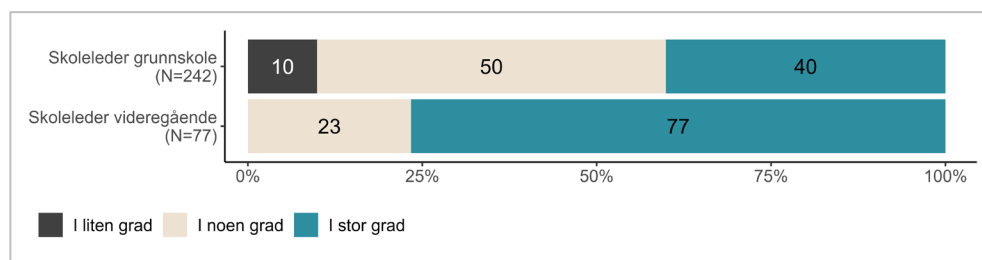

Figur 6.1. I hvor stor grad er underveisvurdering et tema i utviklingsarbeidet på din skole? Prosent. N = 319.

Svarene fra skoleledere i grunnskole og videregående viser tydelige forskjeller i hvor stor grad underveisvurdering er et tema i skolens utviklingsarbeid. Dette er illustrert i figur 6.2 nedenfor.

Blant skolelederne i videregående opplæring svarer 77 prosent at underveisvurdering *i stor grad* er et tema i utviklingsarbeidet. Til sammenlikning er det bare 40 prosent av skolelederne i grunnskolen som svarer det samme – en forskjell på

hele 37 prosentpoeng. Halvparten av grunnskolelederne oppgir at undervisvurdering *i noen grad* er et tema, mens 23 prosent av lederne i videregående gir dette svaret. Videre svarer 10 prosent av skolelederne i grunnskolen at undervisvurdering i liten grad er et tema, mens ingen i videregående velger dette alternativet. Svarfordelingen på dette spørsmålet viser med andre ord at undervisvurdering i større grad er et tema i utviklingsarbeidet i videregående enn på ungdomsskolen.. Fordi skolelederne i grunnskolen omfatter både skoleledere ved ungdomsskoler, 1.-10.-skoler og barneskoler, kan en forklaring være at det på grunn av trinn uten karaktergivning blir mindre total oppmerksomhet på vurderingsproblematikk i grunnskoler enn i videregående opplæring.

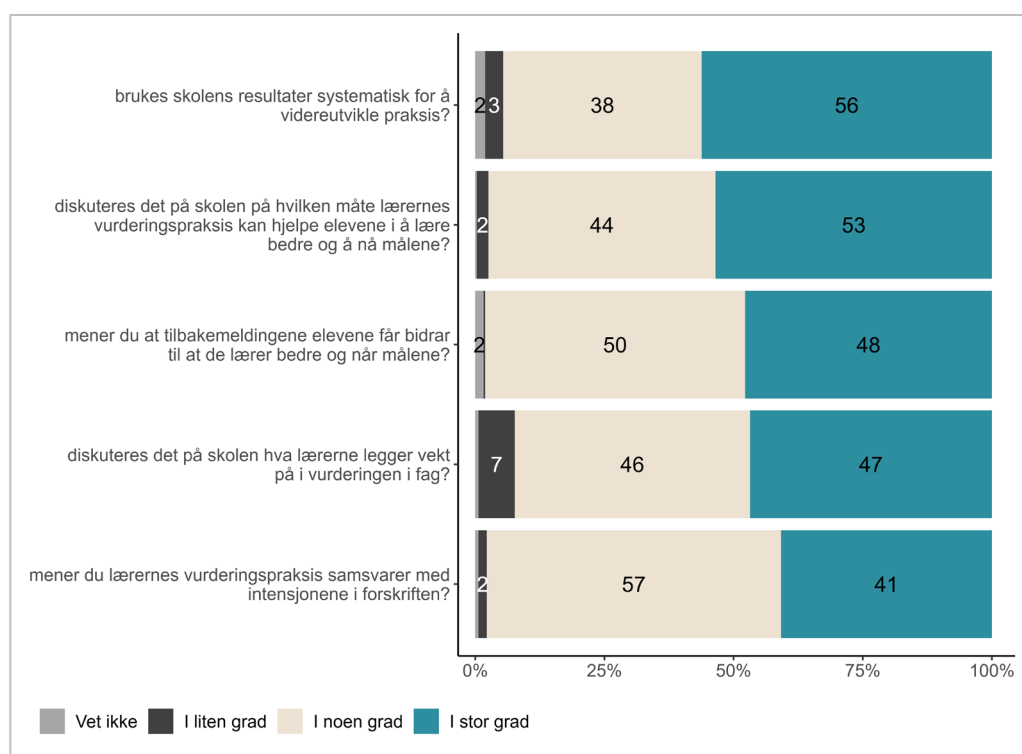
Figur 6.2. I hvor stor grad er undervisvurdering et tema i utviklingsarbeidet på din skole? etter respondenttype. Prosent. N = [77–242].

6.2 Skoleledernes oppfatninger av vurderingspraksis, læring og regelverk

Det neste spørsmålet i undersøkelsen kartlegger hvordan skolelederne vurderer skolens vurderingspraksis. Skolelederne ble bedt om å ta stilling til fem påstander knyttet til systematisk bruk av resultater, profesjonelle samtaler om vurdering, kvaliteten på tilbakemeldingene til elevene, enighet om vurderingskriterier, og samsvar med intensjonene i forskriften. De kunne krysse av for følgende alternativer: *i stor grad*, *i noen grad*, *i liten grad* og *vet ikke*

Vi presenterer først resultatene samlet for alle respondenter, før de vises fordelt på skoleledere i grunnskolen og videregående opplæring.

Nedenfor ser vi på svarene samlet for alle skoleledere, uavhengig av skoleslag. Figur 6.3 viser hvordan respondentene samlet vurderer skolens arbeid på fem områder som omhandler vurderingspraksis.

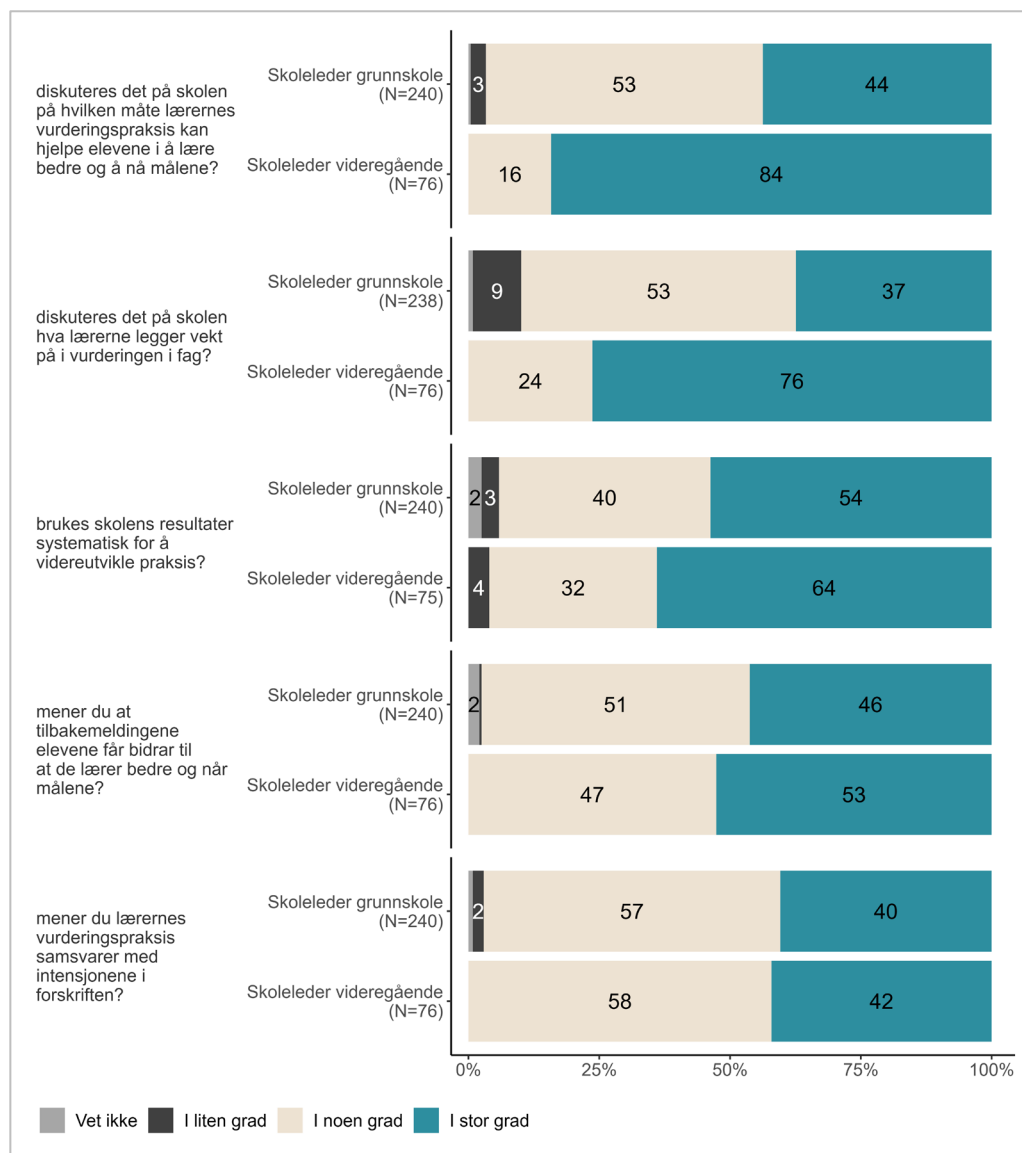

Figur 6.3. I hvilken grad... Prosent. N = [314–316].

På de fleste delspørsmålene fordeler svarene seg relativt jevnt mellom alternativene *i noen grad* og *i stor grad*. Mer enn halvparten har svart at de *i stor grad* bruker skoles resultater systematisk for å videreutvikle praksis (56 prosent), og at de diskuterer hvordan lærernes vurderingspraksis kan hjelpe elevene å lære bedre og å nå målene (53 prosent). Ellers svarer mer enn halvparten (57 prosent) *i noen grad* på spørsmålet om i hvilken grad lærernes vurderingspraksis samsvarer med intensjonene i forskriften. Videre har også mer enn halvparten (56 prosent) svart *i stor grad* på spørsmålet om skolens resultater brukes systematisk for å utvikle praksis. Systematisk bruk av resultater og diskusjon av hvordan lærernes vurderingspraksis kan hjelpe elevene fremstår altså som et sterkere etablert område i skolens utviklingsarbeid enn samsvar med forskriftskravene. Det ser altså ut til at pedagogiske hensyn får sterkere tilslutning enn policykrav i vurderingsarbeidet.

For å undersøke om det er forskjeller mellom skoleslagene, presenterer vi videre svarene fordelt på skoleledere i grunnskolen og i videregående opplæring, slik illustrert i figur 6.4 under.

6.2.1 Forskjeller mellom ulike skoletyper

Figur 6.4. I hvilken grad... etter respondenttype. Prosent. N = [75–240].

Figur 6.4 viser at skolelederne i grunnskolen og i videregående opplæring i stor grad svarer likt på spørsmålene om hvorvidt lærernes vurderingspraksis samsvarer med intensjonene i forskriften, og om tilbakemeldingene elevene får bidrar til at de lærer bedre og når målene. Her er svarmønstrene relativt samstemte mellom de to gruppene.

Det er imidlertid noe større forskjell i hvordan skolelederne vurderer bruken av skolens resultater i utviklingsarbeidet. I videregående svarer 10 prosentpoeng flere skoleledere at resultatene *i stor grad* brukes systematisk for å videreutvikle praksis, sammenliknet med skoleledere i grunnskolen. Dette peker i retning av at systematisk bruk av resultater kan være sterkere forankret i utviklingsarbeidet på

videregående nivå. Samtidig vil evaluering ha en bredere betydning for skoleledere i grunnskolen, som også omfatter 1-10 og barneskoler, enn for ledere i videregående.

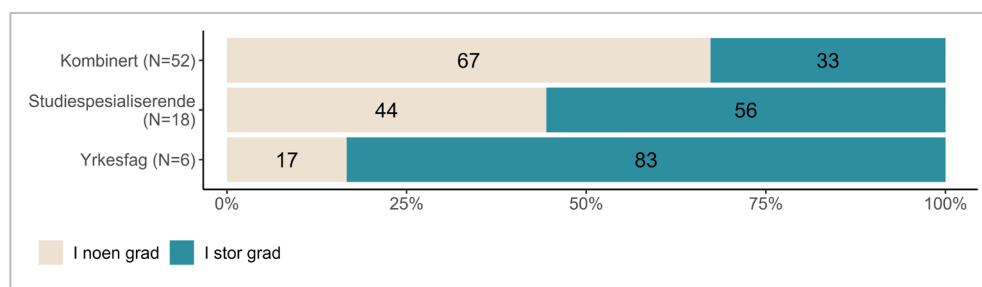
Forskjellen er markant når det kommer til spørsmålet om i hvilken grad det diskuteres på skolen hva lærerne legger vekt på i vurderingen i fag. Av skolelederne i videregående skole svarer 76 prosent at de oppfatter at dette diskuteres i *stor grad*, mens 37 prosent av skolelederne i grunnskolen svarer det samme. Blant skolelederne i grunnskolen er det dessuten 9 prosent som svarer at de oppfatter at slike diskusjoner skjer i *liten grad*, mens ingen av skolelederne i videregående har valgt dette alternativet.

En tilsvarende forskjell finner vi i svarene når det kommer til spørsmålet om det diskuteres på skolen hvordan lærernes vurderingspraksis kan hjelpe elevene å lære bedre og nå målene. Her svarer 84 prosent av skolelederne i videregående opplæring at dette diskuteres i *stor grad*, mens andelen i grunnskolen er betydelig lavere med 44 prosent. Det gir en differanse på 40 prosentpoeng, noe som kan tyde på at vurderingspraksis i større grad er gjenstand for profesjonell refleksjon og diskusjon i videregående opplæring enn i grunnskolen. En mulig forklaring på forskjellene, særlig når det gjelder graden av profesjonell dialog om vurderingspraksis, kan, slik tidligere nevnt, handle om at vurdering muligens oppleves som mer avgjørende i videregående opplæring, hvor karakterene har direkte konsekvenser for elevenes videre utdanning og yrkesliv. Dette kan bidra til økt bevissthet hos lærerne om et større behov for felles forståelse og koordinering av vurderingspraksis.

6.2.2 Samsvar med forskriftenes intensjoner - forskjeller mellom ulike typer videregående skoler

Et av spørsmålene som i de forrige delavsnittene ble behandlet samlet, handler om i hvilken grad skolelederne mener at lærernes vurderingspraksis samsvarer med intensjonen i forskriften. Med dette sikter vi blant annet til § 9-11 i forskriften til opplæringslova og § 6-11 i forskriften til privatskolelova, der det understrekes at underveisvurdering skal være en integrert del av opplæringen og bidra til å fremme læring, øke kompetansen i fagene og tilpasse opplæringen til den enkelte eleven. Videre fremgår det av forskriften at elevene skal få vite hva de mestrer, hva som forventes av dem, og hvordan de kan arbeide videre for å utvikle seg faglig.

I det følgende ser vi nærmere på svarene til skoleledere i ulike typer videregående skoler, for å undersøke om det finnes mønstre eller forskjeller i hvordan de vurderer samsvaret mellom praksis og forskriftens intensjoner.

Figur 6.5. I hvilken grad... etter type videregående. Prosent. N = [6–52].

Slik figur 6.5 viser, er det tydelige forskjeller mellom de ulike typene videregående skoler i oppfatningen av hvorvidt lærernes vurderingspraksis er i samsvar med intensjonene i forskriften. Blant skoleledere ved kombinerte skoler svarer 33 prosent at vurderingspraksisen i stor grad samsvarer med forskriftens intensjoner, mens 67 prosent svarer at den samsvarer i noen grad. Skoleledere ved studiespesialiserende skoler gir et noe mer positivt bilde, der 56 prosent mener det er samsvar i stor grad, og 44 prosent i noen grad. Blant skoleledere ved yrkesfaglige skoler mener 83 prosent at vurderingspraksisen *i stor grad* er i tråd med intensjonen i forskriften, mens 17 prosent svarer *i liten grad*. Det er verdt å merke seg at utvalget for yrkesfag og studiespesialiserende er lite (N=6 og N=18). Forskjellen er likevel statistisk signifikant, og funnet kan slik indikere forskjeller i hvordan vurderingsforskriften tolkes og praktiseres i ulike utdanningsprogram.

Forskjellene kan reflektere ulik forståelse av forskriftens intensjoner, variasjoner i hvor mye skolene har arbeidet med vurderingsutvikling i profesjonsfellesskapet eller praktiske forskjeller i hvordan ulike skoletyper gjennomfører og organiserer vurdering.

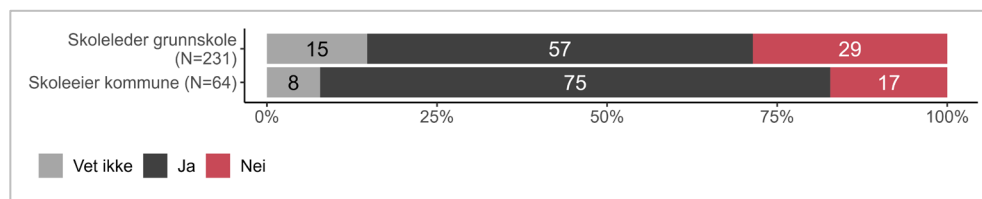
Oppsummering

- Undervisvurdering er i større grad et tema i utviklingsarbeidet i videregående skole (77 prosent) enn i grunnskolen (40 prosent).
- Skoleledere i videregående rapporterer oftere om profesjonelle samtaler om hva lærerne legger vekt på i vurderingen enn skoleledere i grunnskolen (76 prosent hhv. 37 prosent).
- 84 prosent av skolelederne i videregående sier det diskuteres hvordan vurdering kan støtte elevenes læring, mot 44 prosent i grunnskolen.
- Bruk av skolens resultater for å utvikle praksis vurderes som relativt godt etablert, særlig i videregående skole.
- Samsvar mellom vurderingspraksis og forskriftens intensjoner vurderes som svakere enn andre områder.
- Skoleledere ved yrkesfaglige skoler oppgir i størst grad at vurderingspraksisen samsvarer med forskriften (83 prosent), lavest andel finner vi ved kombinerte skoler (33 prosent). N for yrkesfaglige skoler er likevel svært lav (N=6)
- Forskjellene kan henge sammen med vurderingens rolle i ulike skolekontekster, samt ulik grad av profesjonell forankring og felles refleksjon om vurderingsarbeidet. I tillegg kan vurdering i videregående skole i større grad være koblet til faglig læring og progresjon, noe som bidrar til at vurdering gis mer oppmerksomhet i utviklingsarbeidet.

7 Kvalitet i SFO

Sluttrapporten fra Evaluering av implementering av rammeplan for SFO (NTNU Samfunnsforskning, 2024) fremhever at innføringen av gratis tolv timers plass på SFO for elever på 1.–3. trinn har ført til rekordhøy deltakelse i skolefritidsordningen. Samtidig peker evalueringen på flere utfordringer knyttet til kvaliteten i tilbudet. Det vises blant annet til manglende samsvar mellom nye forventninger og tilgjengelige rammer, utilstrekkelig bemanning, og et svakt samarbeid mellom skole og SFO. På bakgrunn av disse funnene er skoleledere i grunnskolen og kommunale skoleeiere blitt spurt om ulike aspekter ved kvaliteten i SFO. Kapitlet belyser temaer som personalets kompetanse, samhandling mellom skole og SFO, og barn med behov for særskilt tilrettelegging. Resultatene gir et innblikk i hvordan kommuner og skoler vurderer kvaliteten i dagens SFO-tilbud, og peker ut områder som fremstår som særlig krevende.

7.1 Veiledende bemanningsnorm i SFO – en vanlig, men ikke universell praksis

Figur 7.1. Har dere en veiledende bemanningsnorm for SFO? Etter respondenttype. Prosent. N = [64–231].

Som vist i figur 7.1, er det tydelige forskjeller mellom respondentgruppene når det gjelder veiledende bemanningsnorm for SFO. Blant skoleeiere i kommunene oppgir tre av fire at de har en slik norm, mens andelen blant skoleledere i grunnskolen ligger noe lavere, med litt under seks av ti. Selv om flertallet av skolelederne rapporterer at de har en veiledende bemanningsnorm, er det også større usikkerhet i denne gruppen. Rundt 15 prosent svarer *vet ikke*, sammenliknet med under 10 prosent blant skoleeierne. I tillegg er det flere skoleledere som oppgir at de ikke

har en bemanningsnorm – nær tre av ti – mot under to av ti blant kommunale skoleeiere.

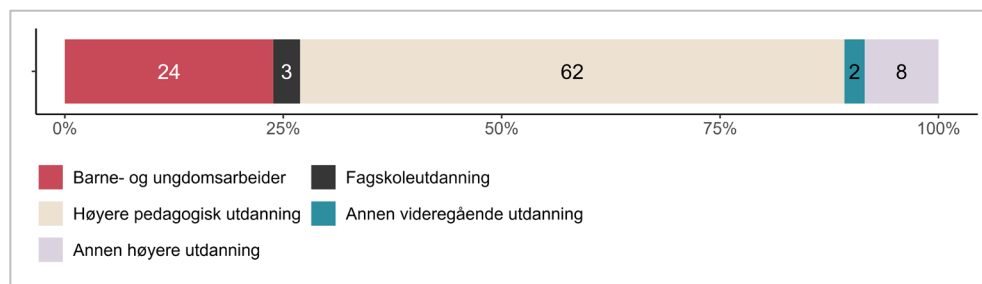
7.2 Femten barn per voksen – den vanligste normen i et sprikende bemanningslandskap

Tabell 7.1 viser veiledende bemanningsnorm for 1. trinn. Resultatene viser at det er relativt små forskjeller mellom skoleledere i grunnskolen og skoleeiere i kommunen når det gjelder hva som er fastsatt i den veiledende bemanningsnormen. Likevel rapporterer skoleledere noe oftere en norm på femten barn per voksen – litt under halvparten oppgir dette, sammenliknet med rundt fire av ti blant skoleeierne. Begge respondentgrupper følger et lignende mønster: Tolv barn per voksen er det nest mest vanlige svaret, etterfulgt av atten barn per voksen.

Tabell 7.1. Hvor mange barn per voksen er det fastsatt i den veiledende bemanningsnormen? Dersom bemanningsnormen skiller mellom trinnene, ber vi om at dere bruker det som gjelder for 1. trinn. Prosent. N = [45 – 128].

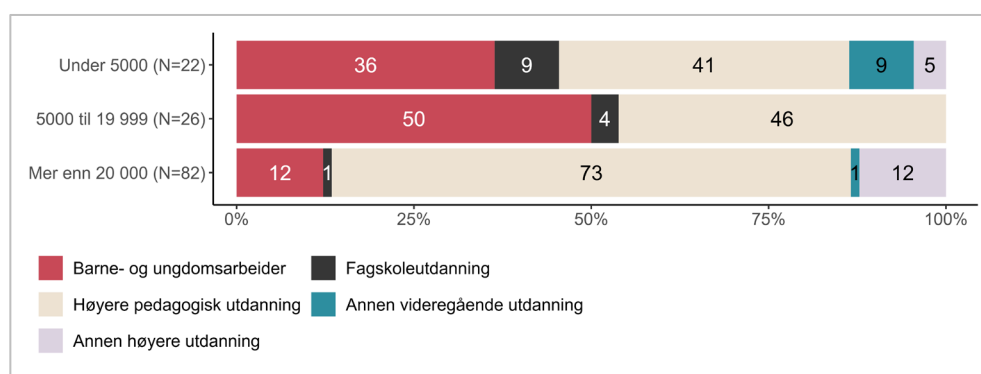
Antall barn per voksen	Skoleleder grunnskole % (N =128)	Skoleeier kommune % (N = 45)
1	2	0
2	1	0
5	1	0
6	0	2
8	0	4
9	2	0
10	5	0
11	1	2
12	18	16
13	2	2
14	3	4
15	47	40
16	2	7
17	1	0
18	9	13
19	1	0
20	8	9

7.3 Formell kompetanse i ledelse: Pedagoger i byene, fagarbeidere i distriktene

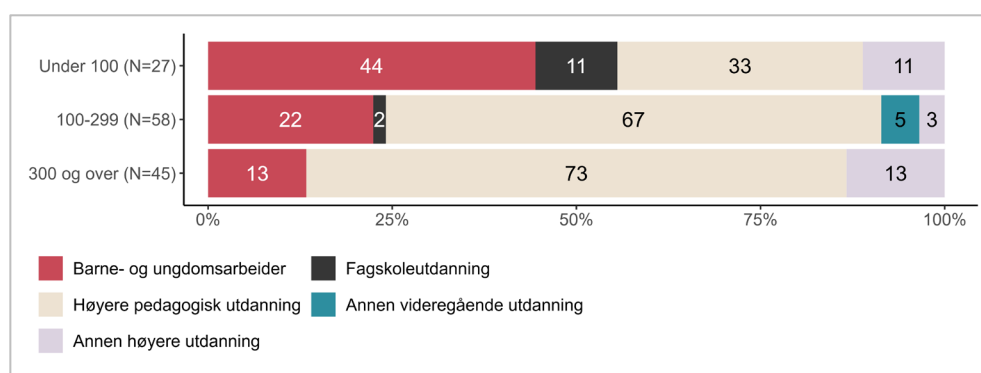
Figur 7.2. Hvilken utdanningsbakgrunn har leder i SFO? Skoleleder grunnskole. Prosent. N = 130.

Som vist i figur 7.2, har ledere i SFO varierende utdanningsbakgrunn, men to grupper skiller seg klart ut: Rundt seks av ti skoleledere oppgir at ledere i SFO har *høyere pedagogisk utdanning*, mens omtrent én av fire har fagbrev som *barne- og ungdomsarbeider*. *Annen høyere utdanning*, *fagskoleutdanning* og *annen videregående utdanning* er mindre utbredt, og ingen overstiger 10 prosent.

Figur 7.3. Hvilken utdanningsbakgrunn har leder i SFO? Grunnskoler, etter kommunestørrelse. Prosent. N = [22–82].

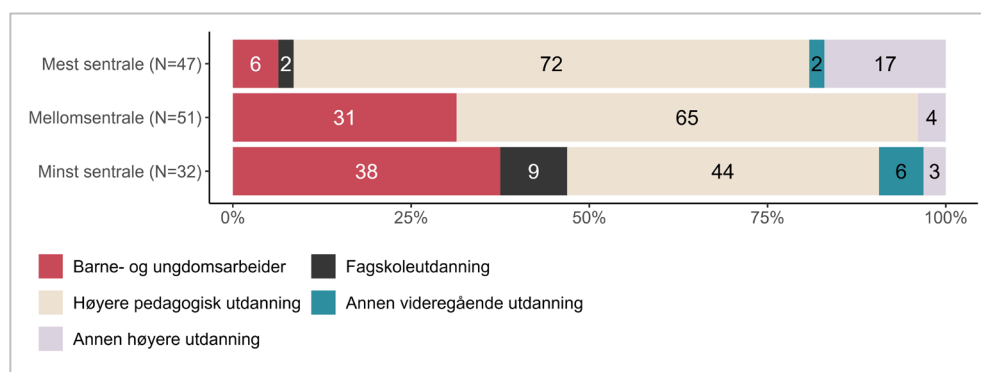
Som det fremgår av figur 7.3, er det store forskjeller i utdanningsbakgrunn blant ledere i SFO, avhengig av kommunestørrelse. I store kommuner oppgir over syv av ti skoleledere at lederen i SFO har *høyere pedagogisk utdanning*, mens det tilsvarende gjelder for om lag fire av ti i de minste kommunene. Dette tyder på at ledere uten *høyere pedagogisk utdanning* er vanligere i mindre kommuner. Videre ser vi at bakgrunn som *barne- og ungdomsarbeider* er langt mer utbredt i små og mellomstore kommuner. I de mellomstore kommunene rapporterer halvparten av skolelederne at leder i SFO har bakgrunn som *barne- og ungdomsarbeider*, noe som er betydelig høyere enn i både små og store kommuner. Også når det gjelder *annen videregående opplæring* som høyeste fullførte utdanning, skiller små kommuner seg ut. Her oppgir én av ti skoleledere at dette er tilfellet for lederen i SFO, mens andelen er tilnærmet null i større kommuner. Det er en svak tendens til at *fagskoleutdanning* er noe vanligere i mindre kommuner. *Annen høyere utdanning* forekommer hyppigst i store kommuner, men er også noe mer representert i små enn i mellomstore kommuner.

Figur 7.4. Hvilken utdanningsbakgrunn har leder i SFO? Etter grunnskolestørrelse. Prosent. N = [27–58].

Som vist i figur 7.4, varierer utdanningsbakgrunnen til ledere i SFO markant med skolestørrelse. Ved små skoler med færre enn 100 elever oppgir nær halvparten

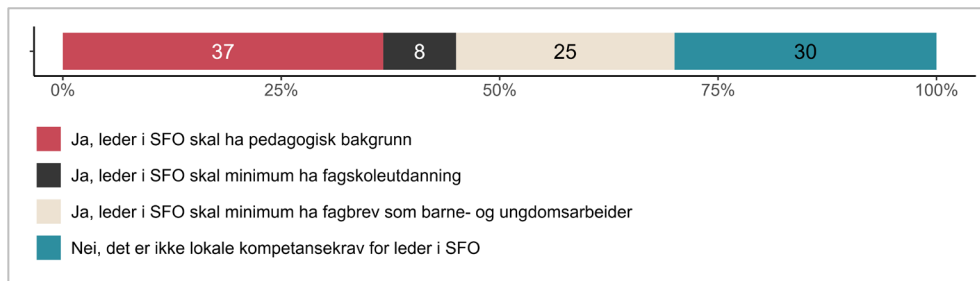
av skolelederne at lederen i SFO har utdanning som *barne- og ungdomsarbeider*. I motsetning til de mindre skolene gjelder dette kun for om lag én av åtte ved skoler med 300 elever eller flere. Motsatt tendens finner vi når det gjelder *høyere pedagogisk utdanning*. I de minste skolene oppgir én av tre skoleledere at ledere i SFO har slik bakgrunn, mens andelen stiger til rundt tre av fire i de største skolene. Dette tyder på en sterk sammenheng mellom skolestørrelse og pedagogisk kompetanse i SFO. For de øvrige utdanningskategoriene er mønsteret mindre tydelig. *Annen høyere utdanning* forekommer noe hyppigere ved store skoler, mens *annen videregående utdanning* er mest utbredt i mellomstore skoler. *Fagskoleutdanning* er derimot noe vanligere i de minste skolene. Funnene samlet sett peker mot at ledere i SFO ved større skoler i større grad har høyere pedagogisk utdanning, mens fagbrev som barne- og ungdomsarbeider er vanligere i mindre skoler.

Figur 7.5. Hvilken utdanningsbakgrunn har leder i SFO? Grunnskoler, etter sentralitet. Prosent. N = [32–51].

Som vist i figur 7.5, varierer utdanningsbakgrunnen til ledere i SFO tydelig mellom grunnskoler i kommuner med ulik sentralitet. I de mest sentrale kommunene rapporterer sju av ti skoleledere at lederen i SFO har *høyere pedagogisk utdanning*, mens dette gjelder fire av ti i de minst sentrale. Tendensen er motsatt når det gjelder fagbrev som *barne- og ungdomsarbeider*. I de minst sentrale kommunene oppgir litt under fire av ti skoleledere at leder i SFO har denne bakgrunnen, sammenliknet med under én av ti i de mest sentrale kommunene. Når det gjelder *annen høyere utdanning*, er det en svak overvekt i de mest sentrale kommunene sammenliknet med de minst sentrale. *Fagskoleutdanning* og *annen videregående utdanning* forekommer i liten grad, og er noe mer representerte i de minst sentrale grunnskolene.

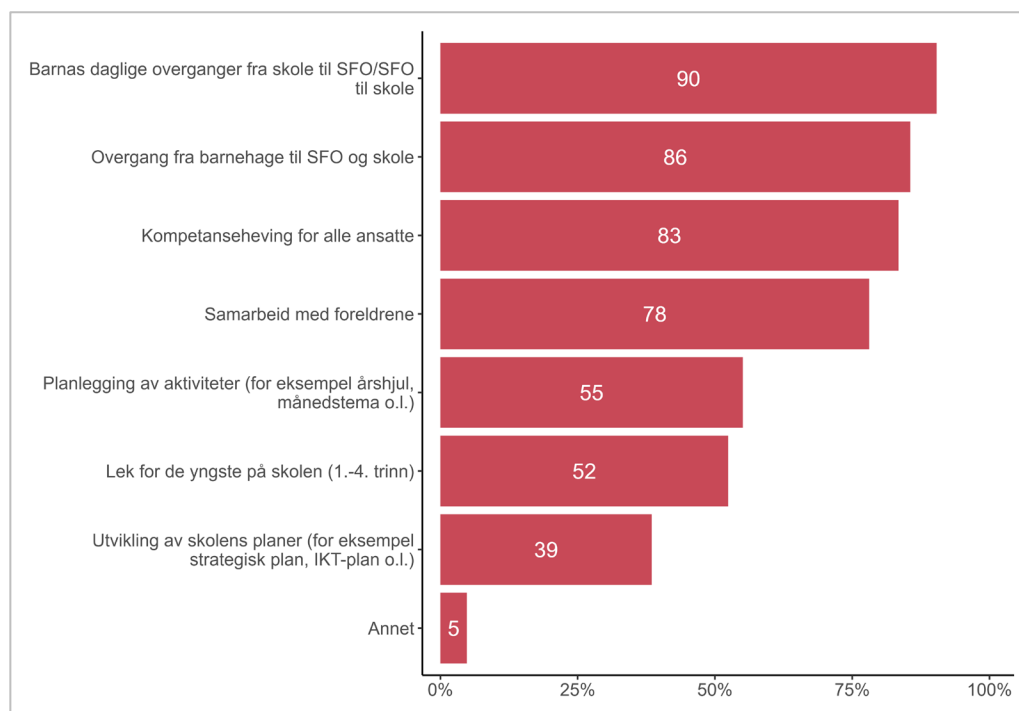
7.4 SFO-ledelse med eller uten lokale kompetansekrav – forskjeller i kommunenes forventninger

Figur 7.6. Er det lokale kompetansekrav for leder i SFO? Skoleeier kommune. Prosent. N = 60.

Når skoleeiere i kommunen ble spurt om det finnes lokale kompetansekrav for ledere i SFO, viser figur 7.6 en relativt jevn fordeling. Den vanligste praksisen er å stille krav om at *leder i SFO skal ha pedagogisk bakgrunn*, noe som gjelder i nesten 40 prosent av kommunene. Tretti prosent svarer *nei, det er ikke lokale kompetansekrav*. Videre fremgår det at *leder i SFO skal minimum ha fagbrev som barne- og ungdomsarbeider* i 25 prosent av kommunene. Minimumskrav om å ha *fagskoleutdanning* rapporteres i 8 prosent av tilfellene.

7.5 Overganger som hovedområde i samarbeidet mellom skole og SFO

Figur 7.7. Hva samarbeider skole og SFO om? Flere svaralternativer mulig. Skoleledere grunnskole. Prosent. N = 187.

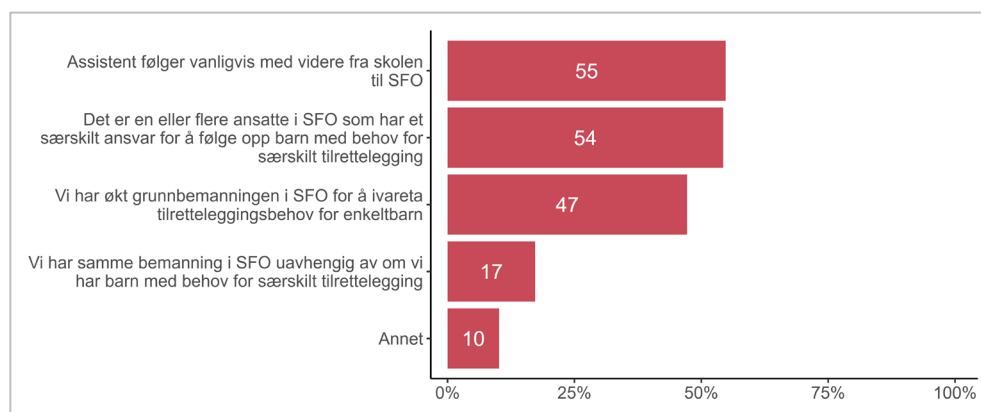
På spørsmålet om hva skole og SFO samarbeider om ble bare ledere i grunnskolen spurt. Som det fremgår av figur 7.7, er det særlig *barnas daglige overganger fra skole til SFO/SFO til skole* som utmerker seg som et sentralt samarbeidsområde mellom skole og SFO. Hele ni av ti skoleledere oppgir at det samarbeides om dette. Deretter følger *overgang fra barnehage til SFO og skole*, som rapporteres i underkant av ni av ti. *Kompetanseheving for alle ansatte* og *samarbeid med foreldre* er også relativt utbredt, men ligger noen prosentpoeng lavere. Rundt halvparten av skolelederne svarer at det foregår samarbeid om *planlegging av aktiviteter og lek for de yngste på skolen*. De færreste oppgir å samarbeide om *utvikling av skolens planer*. Her svarer under fire av ti skoleledere bekreftende. Kategorien *annet* rapporteres av omtrent 5 prosent.

I undersøkelsen fikk deltakerne anledning til å utdype hvordan samarbeidet mellom skole og SFO er organisert. Mange beskriver et tett og ofte godt strukturert samarbeid, der felles organisering trekkes fram som et sentralt grep. Særlig blir det fremhevet at leder i SFO inngår i skolens ledergruppe, noe som muliggjør deltakelse i både daglig drift og utviklingsarbeid. Samarbeidet omfatter en rekke områder, blant annet arbeidsmiljø, fordeling av personalressurser, rekruttering og ansettelsesprosesser, samt tilrettelegging for enkeltbarn – både i skole og SFO.

Noen skoleledere viser også til samarbeid i saker som faller inn under kapittel 12 i opplæringsloven, noe som kan tyde på en delt forståelse av ansvaret for oppfølgingen av sårbare elever.

De fikk også muligheten til å utdype hvilke områder som har utviklingspotensial i samarbeidet mellom skole og SFO. Svarene viser stor variasjon, men flere gjennomgående temaer peker seg ut. Et sentralt funn er ønsket om økt helhet og bedre sammenheng mellom de to tilbudene, blant annet gjennom felles planverk, tematisk koordinering og en mer samstemt pedagogisk tilnærming. Mange skoleledere etterlyser mer tid til felles planlegging og dialog, og understreker at dette forutsetter økte ressurser. Løk trekkes særlig fram som et område med behov for videreutvikling – både som aktivitet og som pedagogisk verktøy. Det pekes også på behovet for å styrke gjensidig forståelse mellom profesjoner, forbedre informasjonsflyten og etablere felles arenaer for profesjonsutvikling. Samtidig nevnes ulikheter i arbeidstidsavtaler og utdanningsbakgrunn som praktiske hindringer for samarbeid. Flere respondenter fremhever behovet for tettere samhandling om enkeltbarn og elevgrupper, særlig i overgangssituasjoner og i arbeidet med tilrettelegging. Også kvalitetsutvikling i SFO, innholdet i tilbudet og samarbeid med foreldre nevnes som relevante forbedringsområder.

7.6 Tilrettelegging i SFO

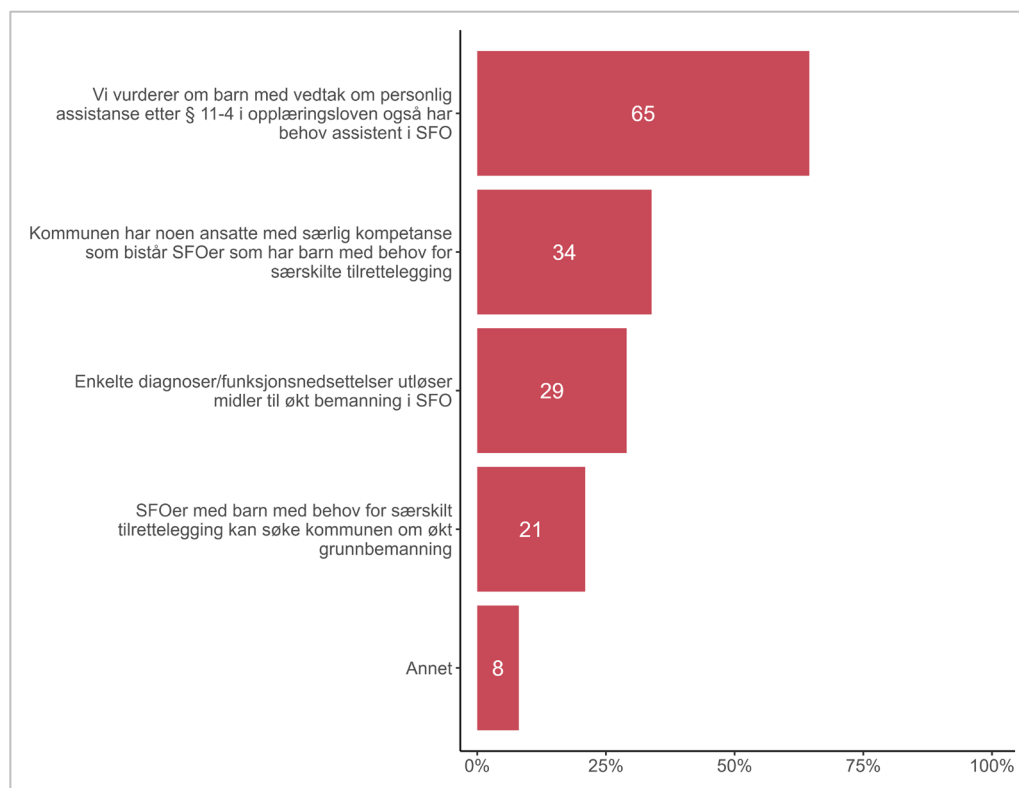

Figur 7.8. Hvordan tilrettelegger dere for barn med behov for særskilt tilrettelegging i SFO? Flere svaralternativer mulig. Skoleleder grunnskole. Prosent. N = 187.

Som vist i figur 7.8 er det litt under én av fem skoleledere som oppgir at de ikke har gjort endringer i bemanningen, uavhengig av om SFO har barn med særskilte behov eller ikke. I tillegg rapporterer 10 prosent at de har valgt andre løsninger.

Omtrent 55 prosent svarer at assistent vanligvis følger med barnet fra skolen til SFO. Nesten like mange oppgir at én eller flere ansatte i SFO har et særskilt ansvar for å følge opp barn med behov for særskilt tilrettelegging. I underkant av

halvparten svarer at bemanningen i SFO er økt for å ivareta tilretteleggingsbehov for enkeltbarn.

Figur 7.9. Hvordan tilrettelegger dere for barn med behov for særskilt tilrettelegging i SFO? Flere svaralternativer mulig. Skoleeier kommune. Prosent. N = 187.

Som det fremgår av figur 7.9, er det blant skoleeiere i grunnskolen særlig vanlig å ta utgangspunkt i vedtak etter opplæringsloven § 11-4 når det vurderes behov for assistent i SFO. Omtrent 65 prosent oppgir at de vurderer om barn med slik rettighet også har behov for assistanse i SFO.

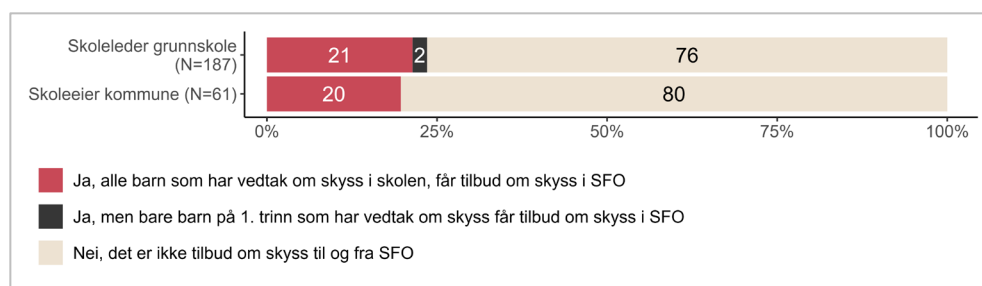
Om lag én av tre skoleeiere svarer at kommunen har ansatte med særskilt kompetanse som bistår SFO-er med barn med behov for særskilt tilrettelegging. Noen færre svar viser til at enkelte diagnoser eller funksjonsnedsettelse automatisk utløser ekstra midler til bemanning i SFO, mens kun to av ti svarer at det er mulig å søke kommunen om økt grunnbemanning ved behov.

Tallene indikerer at individuell vurdering basert på eksisterende vedtak er den mest brukte tilnærmingen til skoleeier, mens mer strukturelle ordninger som søknadsbasert grunnbemanning eller automatisk utløste midler benyttes i betydelig mindre grad.

Skolelederne og skoleeierne i undersøkelsen fikk anledning til å gi et utdypende svar på spørsmålet om hvordan de tilrettelegger for barn med behov for særskilt tilrettelegging i SFO. Selv om individuell vurdering og enkeltvedtak er den mest brukte tilnærmingen, viser svarene at økonomiske rammebetingelser i praksis

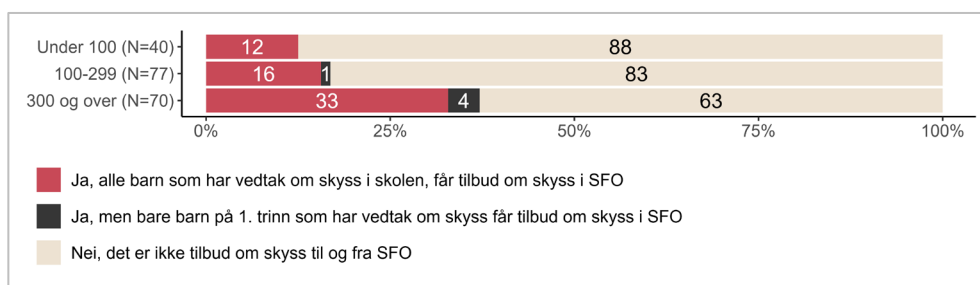
fungerer som en modererende faktor for hvordan rettighetene blir realisert. Flere respondenter viser til at tilrettelegging primært skjer gjennom økt bemanning, enten som fast ressurs eller i forbindelse med enkeltvedtak. Enkelte oppgir at det er mulig å søke om tilleggsbevilgning ved særskilte behov. Samtidig uttrykkes det bekymring for at tilgjengelige ressurser ofte ikke strekker til, og at tilrettelegging må løses innenfor eksisterende budsjetttrammer. Flere påpeker at det ikke automatisk utløses ekstra midler til særskilt tilrettelegging i SFO, selv om barnet har vedtak i skoletiden. Enkelte opplever dessuten at det eksisterer en implisitt forventning om at behovet for tilrettelegging ikke er like stort i SFO som i skoletiden, noe som oppleves som problematisk. Flere respondenter viser til konkrete tiltak, som tilpasning i valg av aktiviteter eller én-til-én-oppfølgning i enkelte tilfeller.

7.7 Begrenset tilgang til skyss til og fra SFO – særlig ved små og mindre sentrale skoler

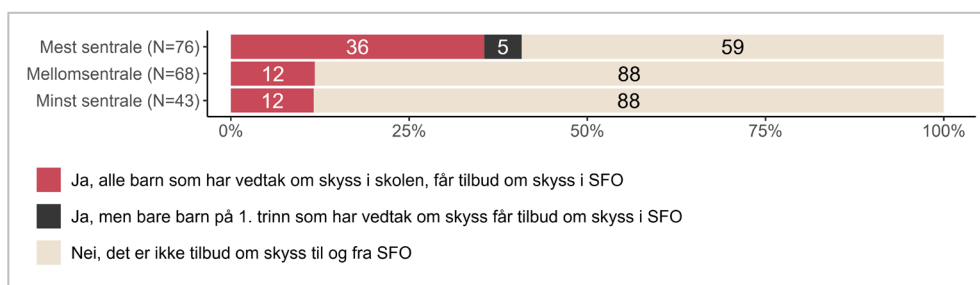
Figur 7.10. Har barn som har vedtak om skyss til og fra skolen, også tilbud om skyss til og fra SFO? Etter respondenttype. Prosent. N = [61–187].

På spørsmålet om hvorvidt barn med vedtak om skyss til og fra skolen også får skyss til og fra SFO, svarer både skoleledere og skoleeiere nokså likt. Omtrent åtte av ti oppgir at *det ikke er tilbud om skyss til og fra SFO*, mens de øvrige svarer at de har det. Kun en liten andel, rundt 2 prosent av skolelederne i grunnskolen, oppgir at skyss kun tilbys *til barn på 1. trinn*. Hos skoleeierne er det 80 prosent som oppgir at *nei, det er ikke tilbud om skyss til og fra SFO*, og 20 prosent som svarer *ja, alle barn som har vedtak om skyss i skolen, får tilbud om skyss i SFO*.

Figur 7.11. Har barn som har vedtak om skyss til og fra skolen, også tilbud om skyss til og fra SFO? Etter grunnskolestørrelse. Prosent. N = [40–77].

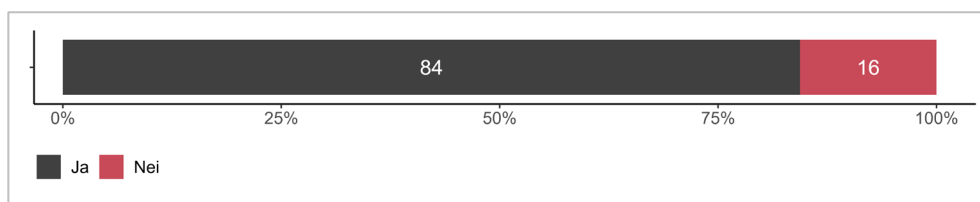
En nærmere gjennomgang av svarene fordelt etter skolestørrelse viser klare forskjeller i hvilke tilbud som gis. Blant de største grunnskolene oppgir litt over 30 prosent av skoleledere og skoleeiere at *alle barn med vedtak om skyss i skolen også får skyss til og fra SFO*, og i underkant av fem prosent svarer at dette kun gjelder barn på 1. trinn. De minste skolene skiller seg ut ved at nær 90 prosent oppgir at de *ikke* har et slikt skyss-tilbud knyttet til SFO. Disse funnene kan tyde på at større skoler har bedre forutsetninger for å etablere skyssordninger til og fra SFO.

Figur 7.12. Har barn som har vedtak om skyss til og fra skolen, også tilbud om skyss til og fra SFO? Grunnskoler, etter sentralitet. Prosent. N = [43–76].

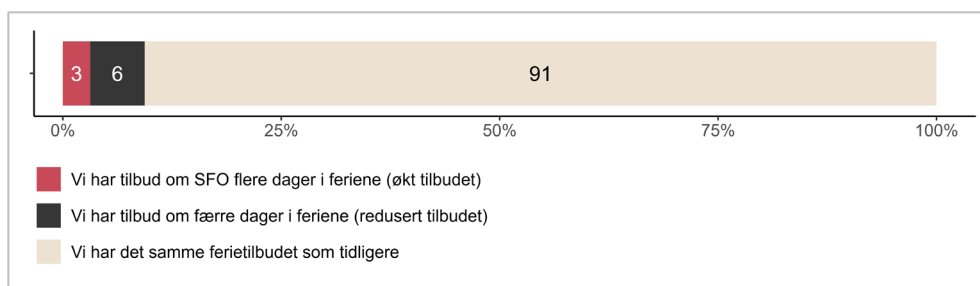
I underkant av fire prosent av skolelederne ved grunnskoler i sentrale områder svarer at *alle barn som har vedtak om skyss i skolen, får tilbud om skyss til og fra SFO*. Samtidig oppgir om lag seks av ti at *det er ikke tilbud om skyss til og fra SFO*. En liten andel oppgir at det *bare er barn på 1. trinn som får dette tilbudet*. Når det gjelder mer perifere områder, er andelen som svarer at det ikke finnes skyssordning til og fra SFO enda høyere. Blant skoleledere ved både mellomsentrale og minst sentrale grunnskoler oppgir rundt ni av ti at *det ikke er tilbud om skyss til og fra SFO*.

7.8 Ferie-SFO tilbys i de fleste kommuner – få endringer etter innføring av gratis 12 timers plass på SFO

Figur 7.13. Har kommunen tilbud om SFO i ferier (utenom juli og helligdager). Skoleeier kommune. Prosent. N = 64.

På spørsmålet om kommunen tilbyr SFO i ferier (utenom juli og helligdager), oppgir et stort flertall av skoleeierne at de har et slikt tilbud, der 84 prosent svarer bekreftende.

Figur 7.14. Har kommunen endret tilbudet om SFO i ferier (antall dager) etter at det ble innført 12. timer gratis SFO på 1. – 3. trinn? Skoleeier kommune. Prosent. N = 64.

På spørsmål om kommunen har endret tilbudet om SFO i ferier etter innføringen av tolv timer gratis SFO for elever på 1.–3. trinn, svarer et klart flertall av skoleeierne – 91 prosent – at det ikke er gjort endringer i antall dager med ferie-SFO. Blant dem som oppgir at det er gjort endringer, er det langt vanligere å ha redusert tilbudet enn å ha økt det.

Oppsummering

- Et flertall har en veiledende bemanningsnorm for SFO kun for 1. trinn, og den vanligste veiledende normen er femten barn per voksen.
- De fleste ledere i SFO har enten høyere pedagogisk utdanning (seks av ti) eller fagbrev som barne- og ungdomsarbeider (én av fire). Nesten 40 prosent av kommunene har lokale krav om pedagogisk bakgrunn, mens rundt 30 prosent ikke har formelle krav.
- Samarbeidet mellom skole og SFO er særlig tett om overganger mellom skole og SFO, samt fra barnehage til skole. Nær ni av ti skoleledere rapporterer slikt samarbeid. Færre samarbeider om skolens planer. Der ledere i SFO inngår i skolens ledergruppe, nevnes tettere samarbeid om personalressurser, arbeidsmiljø og oppfølging av sårbare elever. Utviklingsbehov inkluderer bedre sammenheng i det pedagogiske innholdet, mer bruk av lek som virkemiddel, felles profesjonsutvikling og tettere oppfølging av enkeltbarn.
- Tilrettelegging for barn med behov for særskilt tilrettelegging i SFO skjer i hovedsak gjennom bruk av assistenter og ansatte med særskilt ansvar, mens formelle tiltak er sjeldne. Skoleeiere vektlegger samarbeid med eksterne instanser, mens skoleledere trekker fram konkrete løsninger som aktiviteter og én-til-én-oppfølging. Bruken av tiltak øker med skole- og kommunestørrelse, men mange peker på begrensede ressurser som en utfordring.
- Om lag åtte av ti skoleledere og skoleeiere oppgir at barn med vedtak om skyss til og fra skolen ikke får skyss til og fra SFO. Skyss tilbys noe oftere i større og mer sentrale skoler, men også der er tilbudet begrenset.
- De fleste kommuner tilbyr SFO i ferier. Innføringen av tolv timer gratis SFO har i liten grad påvirket dette. Blant dem som har gjort endringer, er det oftere snakk om reduksjon enn utvidelse av ferietilbudet.

8 Søkere uten læreplass og tilbudet de får

Dette kapittelet handler om søkere uten læreplass og tilbudet de får. I 2024 fikk 15 prosent av søkerne ikke læreplass i bedrift⁴. Lærebedriftene står fritt frem til å velge hvem de vil inngå lærekontrakt med, og det er flere grunner til at søkere ikke får læreplass. Det kan blant annet skyldes at antallet skoleplasser ikke samsvarer med antallet tilgjengelige læreplasser, at samarbeidet i formidlingsprosessen av læreplasser ikke fungerer godt nok, eller at søkerne ikke vurderes som kvalifiserte eller er klare for overgangen til læretid. I tillegg trekkes manglende insentiver for å bli lærebedrift og lite gunstige rammevilkår frem som barrierer, samt at bedrifters kapasitet og vilje til å ta inn læringer kan påvirkes av forhold i arbeidsmarkedet⁵.

Fylkeskommunen har etter forskrift til opplæringsloven plikt til å tilby søkere som står uten læreplass et tilbud med oppstart så tidlig som mulig, men senest innen 1. oktober. Dette er som regel i form av vg3 i skole i et lærefag som bygger på programområdet de har fullført. Den nye opplæringsloven styrker denne rettigheten ved å formalisere retten til læreplass eller et annet opplæringstilbud på tredje trinn i videregående opplæring. Fylkeskommunen er også forpliktet til å fortsette arbeidet med å formidle eleven til læreplass selv om vedkommende har påbegynt skolebasert opplæring.

I tillegg til lærekontrakter finnes det også opplæringskontrakter, som ble gitt til fire prosent av søkerne i 2024. Dette er en ordning for lærekandidater som får opplæring i bedrift med sikte på et kompetansebevis – et mindre omfattende dokument enn fag- eller svennebrev.

Statistikken for 2024 viser at tre prosent av søkerne uten læreplass startet på fagopplæring i skole (vg3 i skole). Dette tilbudet organiseres av skoleeier, og elevene følger læreplanen for det aktuelle lærefaget. De fleste begynte før 1. september, men registreringene viser en tydelig økning fram mot fristen 1. oktober. Av om lag 900 kandidater som startet dette opplæringstilbudet, var 840 – eller

⁴ Se [Utdanningsdirektoratet \(2025\)](#)

⁵ Se for eksempel [Utdanningsdirektoratet \(2024\)](#), samt Høst, Seland, Sjaastad og Skålholt (2014) og Aspøy og Nyen (2016).

94 prosent – registrert innen 31. oktober. Til sammenligning var andelen i 2023 på 81 prosent. Denne utviklingen kan tyde på at fylkeskommunene i større grad får registreringene på plass innen fristen fastsatt i forskriften til opplæringsloven – eller at flere nå får et tilbud tidligere enn i 2023.

Likevel er det fortsatt et stort gap mellom antallet elever uten læreplass og de som faktisk benytter seg av vg3 i skole. For å øke kunnskapen om tilbudet som blir gitt elever som ikke har læreplass, har vi spurt fylkene i Norge om hva slags rutiner de har relatert til dette. Av de 8 fylkeskommunene som har svart, har samtlige sagt at de har rutiner både for når opplæringen skal starte for de som ikke får læreplass, men som ønsker et vg3 tilbud i regi av fylkeskommunen, og for å følge opp elever der man tidlig i opplæringsløpet erfarer at de trolig vil ha vanskeligheter med å få læreplass.

8.1 Rutiner for oppstart av opplæringen

Tabell 8.1. Når starter tilbudet om opplæring for de som ikke får læreplass?

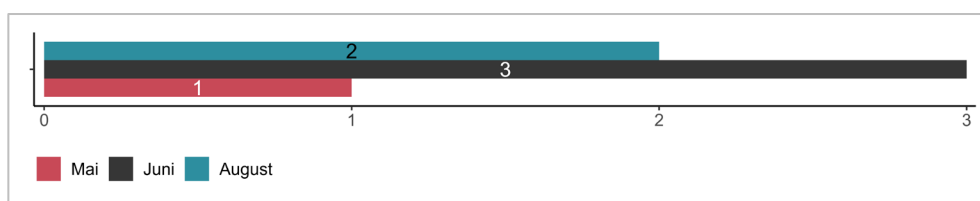
August	September	Oktober	November	Oppstart varierer mellom fag	Totalt (N)
3	3	1		1	8

I henhold til § 6-2 i Forskrift til Opplæringslova skal tilbudet starte så snart som mulig, og senest innen 1. oktober. Det er noe variasjon når det kommer til fylkeskommunenes oppstart for selve opplæringen av elever i vg3 i skole. I Telemark, Innlandet og Møre og Romsdal begynner de allerede i august, mens de i Nordland, Trøndelag og Vestland begynner i september. Det er kun Buskerud som har svart at de begynner i oktober. Rogaland oppgir at oppstart varierer mellom fag. De har imidlertid ikke spesifisert videre når de ulike tilbudene starter opp. Ingen av respondentene oppgir at oppstart skjer i november. Det er likevel mulig at det varierer mellom fagområder, slik Rogaland svarte, og at tidspunktet endrer seg fra år til år. Sammenligner vi årets resultater med fylkeskommunenes svar våren 2024, så ser vi for eksempel at Nordland da svarte at de startet opp i august, mens de i år oppgav at de starter opp i september. Møre og Romsdal, oppgav våren 2024 at de starter opp i oktober, mens de i år svarte at de starter i august. I spørringene som ble gjennomført i 2020, ble svarene ikke sortert etter fylke, men etter landsdel definert som Sør- og Vest-Norge, Midt- og Nord-Norge, Øst-Norge og Oslo-området. I denne inndelingen svarte to av tre skoleeiere i Sør- og Vest-Norge at oppstart varierte. Det samme svarte en skoleeier i Oslo-området, og en skoleeier i Midt- og Nord-Norge. Skoleeierne i Øst-Norge svarte enten august eller november, mens en skoleeier i Sør- og Vest-Norge svarte september, En skoleeier i Midt- og Nord-Norge svarte også at oppstart var i oktober. Dette antyder at praksis ikke nødvendigvis er fast etablert og kan påvirkes av både fag og lokale forhold, samtidig som det kan se ut som at det er en tendens til at fylkene starter opp tidligere.

Kunnskapsdepartementet vurderer sen oppstart på vg3 i skole som problematisk, da et lengre opphold i utdanningsløpet kan øke risikoen for at elever ikke fullfører⁶. Samtidig forsøker fylkeskommunene å unngå for tidlig oppstart, ettersom dette kan gjøre vg3 i skole til en konkurrent til læreplassene. Derfor er det viktig at fylkeskommunene har god oppfølging av søkerne, slik at de ikke mister motivasjon i ventetiden⁷.

8.2 Informasjon om vg3 i skole til elever uten læreplass

For å sikre en tidlig oppstart av vg3 i skole, er det viktig at elevene blir gjort kjent med muligheten på et tidlig tidspunkt.

Figur 8.1. Når blir informasjon om vg3 i skole gitt til elever som ennå ikke har fått læreplass? N = 6.

Når det kommer til når informasjonen om vg3 i skole blir gitt til elevene, ser vi at det også er variasjon mellom fylkeskommunene. Mens Nordland formidler informasjon allerede i mai, gir Trøndelag, Rogaland og Telemark informasjonen i juni. Vestland og Buskerud gir informasjonen i august. Sammenligner vi dette med resultatene fra spørringene i 2024 og 2020, svarte flesteparten av respondentene for begge år at de gav denne informasjonen i august eller september. Det er med andre ord en tendens til at informasjonen blir gitt tidligere enn før.

⁶ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-21-20202021/id2840771/?ch=3>

⁷ <https://www.udir.no/regelverkstolkninger/opplaring/Inntak-til-videregaende-opplaring/inntak-videregaende-opplaring-formidling-lareplass-udir-2-2021/kapittel-6a/6a-9/>

Oppsummering

- Av de åtte fylkeskommunene som har svart på undersøkelsen, har alle svart at de har rutiner for når opplæringen skal starte for de som ikke får læreplass og som ønsker et vg3 tilbud i regi av fylkeskommunen
- Samtlige fylkeskommuner som svarte på undersøkelsen, har også svart at de har rutiner for å følge opp elever der man tidlig i opplæringsløpet erfarer at de trolig vil ha vanskeligheter med å få læreplass.
- I Telemark, Innlandet og Møre og Romsdal begynner opplæringen for elever som ikke har fått læreplass i august, mens Nordland, Trøndelag og Vestland begynner i september. I Buskerud begynner de i oktober, mens Rogaland oppgir at oppstart varierer mellom fag. Rogaland har imidlertid ikke spesifisert videre når de ulike tilbudene starter opp.
- Oppstartstidspunktet for vg3 i skole kan variere fra år til år i fylkene, noe som antyder at praksis ikke nødvendigvis er fast etablert og kan påvirkes av både fag og lokale forhold.
- Nordland formidler informasjon til elevene om vg3 i skole i mai, Trøndelag, Rogaland og Telemark gir informasjonen i juni, mens Vestland og Buskerud gir informasjonen i august.

9 Tilgang til læreplasser

Fylkeskommunenes vurdering av læreplassituasjonen har vært et gjennomgående tema i tidligere gjennomføringer av Spørsmål til skole-Norge (våren 2022, 2023 og 2024). På grunn av reformer med sammenslåing og oppsplitting av fylker, er det imidlertid vanskelig å sammenlikne situasjonen i eller mellom fylker over tid.

Mangel på læreplasser er en av årsakene til frafall i yrkesfaglig opplæring. Kunnskap om læreplassituasjonen og fylkeskommunenes arbeid med å skaffe læreplasser er derfor viktig for Utdanningsdirektoratet.

Tilgangen til læreplasser er også aktualisert gjennom oppfølging av fullføringsreformen, ny opplæringslov og *Samfunnskontrakten for flere læreplasser 2022-2026*. Fylkeskommunen plikter å tilby vg3 i skole til de som ønsker opplæring i bedrift, men som ikke har fått tilbud om læreplass innen 1. september. Med ny opplæringslov ble rett til læreplass eller et annet opplæringstilbud på trinn 3 innført fra 2024.

Dette kapitlet beskriver hvordan fylkeskommunene vurderer tilgangen på læreplasser, særskilte fag de opplever utfordringer med å skaffe læreplasser i, og tiltak de har iverksatt for å bedre tilgangen.

9.1 Vurdering av tilgang på læreplasser

Fylkeskommunene ble bedt om å ta stilling til hvor godt utvalgte beskrivelser passer for situasjonen i eget fylke. Tabell 9.1 viser svarene fra syv eller åtte av landets 11 fylkeskommuner:

Tabell 9.1. Ta stilling til hvor godt beskrivelsene nedenfor passer for situasjonen i din fylkeskommune.

	Passer svært dårlig	Passer ganske dårlig	Verken eller	Passer ganske godt	Passer svært godt	Totalt (N)
Vi antar at de fleste kvalifiserte søkere vil få læreplass				6	2	8
Vi arbeider hele tiden med å skaffe læreplasser. Dette inngår i det daglige arbeidet			1	3	4	8
Vi har utviklet fylkeskommunale mål for inntak av lærlinger på de enkelte fagområder (jf. samfunnskontrakten)		1	2	2	3	8
Vi har konkrete planer om rekruttering av lærebedrifter		1	2	4		7
Vi vil bare kunne skaffe læreplass til søkere med opplæringsrett	1	4	1	2		8
Lærebedrifter ser det som aktuelt å si opp eller ta inn færre lærlinger	3	4		1		8
Vi vil gjennomføre en egen informasjonskampanje for å skaffe flere læreplasser	1	1	5	1		8
Vi er svært bekymret for situasjonen til elever som søker læreplass	2	3	3			8

I vårens undersøkelse svarer samtlige åtte fylkeskommuner som har deltatt i spørringene at utsagnet om at de antar at de fleste kvalifiserte søkere vil få læreplass passer ganske eller svært godt for situasjonen i eget fylke. Det er imidlertid kun to av disse som svarer at beskrivelsen passer svært godt. Våren 2024 svarte fire av ni fylkeskommuner at dette passet ganske godt, mens fem av ni at det passet svært godt, mens antallet i 2023 var henholdsvis to og ni av 11. Det kan dermed se ut til at færre fylkeskommuner anser beskrivelsen som svært passende for situasjonen i fylket nå enn tidligere.

Det er flest fylkeskommuner (4) som uttrykker at utsagnet om at de hele tiden arbeider med å skaffe læreplasser og at det inngår i det daglige arbeidet passer svært godt. Videre uttrykker tre at dette passer ganske godt. Vi ser også at tre fylkeskommuner anser at utsagnet at de har utviklet fylkeskommunale mål for inntak av lærlinger på enkelte fagområder passer svært godt. Det er imidlertid her ganske stor spredning i svarene, og én fylkeskommune mener beskrivelsen passer ganske dårlig.

På motsatt ende av svarskalaen ser vi at tre fylkeskommuner mener utsagnet om at lærebedrifter ser det som aktuelt å si opp eller ta inn færre lærlinger passer svært dårlig, og ytterligere fire mener det passer ganske dårlig. Kun én fylkeskommune mener denne beskrivelsen passer ganske godt for situasjonen i fylket. Vi ser på den andre siden at det er relativt stor spredning i vurderingen av å bare kunne skaffe læreplass til søkere med opplæringsrett. Mens fem fylkeskommuner mener

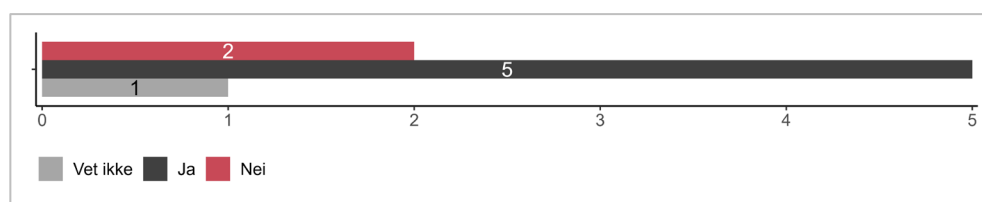
denne beskrivelsen passer ganske eller svært dårlig, mener to at den passer ganske godt.

I vårens undersøkelse uttrykker samtlige åtte fylkeskommuner at de ikke er spesielt bekymret for situasjonen til elever som søker læreplass. To fylkeskommuner mener beskrivelsen passer svært dårlig, og ytterligere tre at den passer ganske dårlig. I 2025 er det ingen som mener at denne beskrivelsen passer, verken ganske eller svært godt.

Fem av åtte fylkeskommuner mener at utsagnet at de vil gjennomføre en egen informasjonskampanje for å skaffe flere læreplasser verken passer godt eller dårlig.

9.2 Utfordringer med læreplasser i særskilte fag

Fylkeskommunene ble også spurt om det er særskilte fag hvor de forventer at det blir spesielt utfordrende å finne læreplasser i eget fylke høsten 2025. Fem har svart bekreftende på dette, mens to svarer nei og én vet ikke. Dette framgår av figur 9.1:

Figur 9.1. Er det særskilte fag i deres fylkeskommune hvor dere forventer at det blir spesielt utfordrende å finne læreplasser høsten 2025? N = 8.

De som svarte at de forventer utfordringer i særskilte fag, ble videre bedt om å beskrive hvorfor. Alle fem har valgt å gjøre det. To har trukket fram helse- og oppvekstfag, hvor den ene fylkeskommunen også skriver at de forventer utfordringer fordi det er stor økning i voksne som søker. Den andre fylkeskommunen trekker også fram enkelte fagretninger innen EL (elektrikerfaget) og TIF (teknologi- og industrifag), uten å beskrive hvorfor de forventer utfordringer innen disse. En annen fylkeskommune svarer at det er få læreplasser på medieproduksjon og informasjonsteknologi, og at det utfordringer knyttet til HDP (håndverk, design og produktutvikling), fordi det er «mange små fag og få læreplasser». Tilsvarende skriver en fylkeskommune at enkelte «små fag er spesielt utsatt i forhold til læreplasser». Den siste fylkeskommunen forventer utfordringer i særskilte fag på grunn av konjunkturer og økonomi.

9.3 Lokale eller regionale tiltak

Til slutt ble fylkeskommunene bedt om å gi eksempler på planlagte eller iverksatte lokale eller regionale tiltak for å sikre at alle kvalifiserte elever blir formidlet til læreplass. Kun to fylkeskommuner har valgt å gjøre det. Den ene fylkeskommunen har skrevet at de har læreplassgaranti og den andre at de har «[m]øter og samarbeid med opplæringskontorene/samarbeidsorgan».

Oppsummering

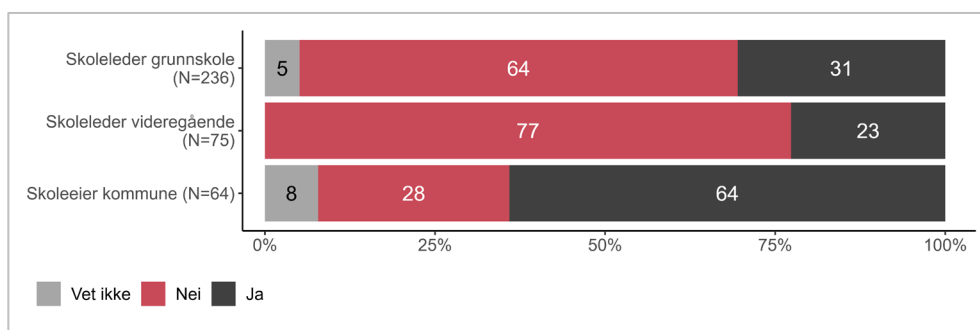
- Alle fylkeskommunene i utvalget forventer at de fleste kvalifiserte søkere vil få læreplass. Det kan imidlertid se ut til at færre fylkeskommuner anser denne beskrivelsen som svært passende for situasjonen i fylket over tid.
- Ingen fylkeskommuner uttrykker at de er svært bekymret for situasjonen til elever som søker læreplass i fylket.
- Kun én fylkeskommune mener at utsagnet om at lærebedrifter ser det som aktuelt å si opp eller ta inn færre lærlinger passer ganske godt. De øvrige synes ikke denne beskrivelser betegner situasjonen i fylket.
- Fem av åtte fylkeskommuner forventer utfordringer med å finne læreplasser i særskilte fag høsten 2025. To nevner helse- og oppvekstfag, mens to også påpeker at det generelt er utfordringer i små fag med få læreplasser.
- De to fylkene som gir eksempler på tiltak for å sikre at alle kvalifiserte elever blir formidlet til læreplass nevner læreplassgaranti og samarbeidsorgan.

10 Treffsikkerhet ved tilsyn

I dette kapitlet tar vi for oss spørsmål som går på treffsikkerhet ved tilsyn fra statsforvalteren. Formålet med denne ordningen er å gi barn og voksne rettigheter som sikrer et godt, trygt og likeverdig tilbud når de går på skolen. Nasjonale regelverk gir kommuner og skoler et rammeverk for hvordan disse rettighetene ivaretas. Derfor har vi spurt både skoleeiere og skoleledere om blant annet de har hatt tilsyn, om tilsynet sikret regelverksetterlevelse, og om tilsynet førte til endringer i praksis. I tillegg sammenligner vi resultatene fra denne gjennomføringen med tall fra sist det ble kartlagt i 2021 der det er relevant. Dermed handler dette kapitlet om skoleeiers og skoleleders oppfatning av tilsynenes treffsikkerhet.

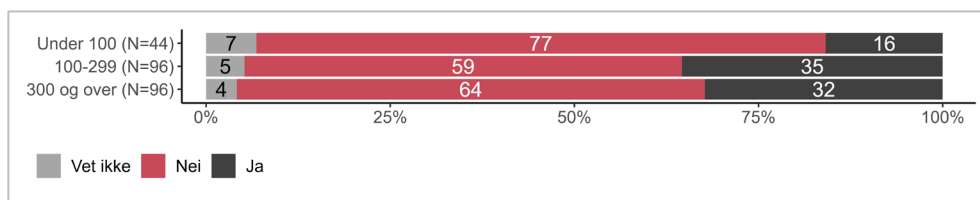
10.1 Tilsyn fra statsforvalteren de siste tre årene

Figur 10.1 viser at omtrent en av tre grunnskoler, og en av fem videregående skoler har hatt tilsyn fra statsforvalteren i løpet av de siste tre årene. Samtidig har 64 prosent av skoleeiere i kommuner hatt tilsyn. Andel som svarte «ja» i 2021 stemmer nokså godt overens med tall for denne gjennomføringen, der det største avviket er for skoleeier kommune hvor 69 prosent svarte «ja» i 2021 og 64 prosent svarte «ja» i år. Ved denne gjennomføringen svarte syv skoleeiere for fylkeskommunen «ja», mens en svarte «nei».

Figur 10.1. Har dere hatt tilsyn fra statsforvalteren i løpet av de siste tre årene? etter respondenttype. N = [64–236].

Hvis vi ser nærmere på svarene fra lederne i grunnskolen finner vi noen forskjeller etter skolestørrelse. Figur 10.2 viser svarfordelingen. Her er det skoler med under 100 elever som skiller seg ut, der 77 prosent svarte at de ikke har hatt tilsyn fra statsforvalteren, og 16 prosent svarte at de har hatt det, mens de resterende syv prosent svarte at de ikke vet. Svarfordelingen avviker lite fra tall fra 2021.

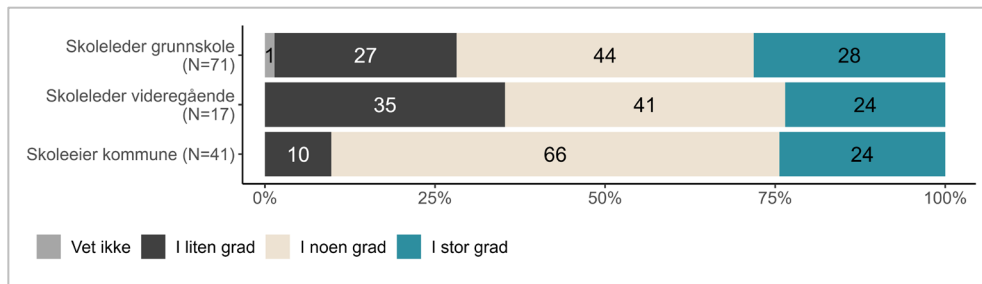

Figur 10.2. Har dere hatt tilsyn fra statsforvalteren i løpet av de siste tre årene? grunnskoler, etter skolestørrelse. N = [44–96].

10.2 Treffsikkerhet ved tilsyn i regelverket som ikke har blitt oppfylt

Det neste spørsmålet om i hvilken grad statsforvalterens tilsyn traff områder i regelverket som ikke har blitt oppfylt, ble stilt kun til de som svarte ja på om de har hatt tilsyn i løpet av de siste tre årene. Som vist i figur 10.3 ser vi at 90 prosent av skoleeiere i kommunen svarte enten «i noen grad» eller «i stor grad» at statsforvalteren traff tilsynsområder i regelverket de ikke har oppfylt. Dette ligner på tall fra 2021 der 29 prosent av skoleeiere svarte «i stor grad» og 57 prosent svarte «i noen grad» (totalt 86 prosent). For skoleledere ved grunnskoler svarte 28 prosent at tilsyn fra statsforvalteren traff «i stor grad», mens 44 prosent svarte «i noen grad». For skoleleder ved videregående svarte 24 prosent at tilsyn traff «i stor grad», mens 41 prosent svarte «i noen grad». Sammenliknet med 2021, hvor skoleledere for både videregående og grunnskole samlet sett hadde 26 prosent som svarte «i liten grad», er det en større andel som svarte «i liten grad» for skoleledere i år. Dette er hovedsakelig drevet av svar fra skoleledere ved videregående (35

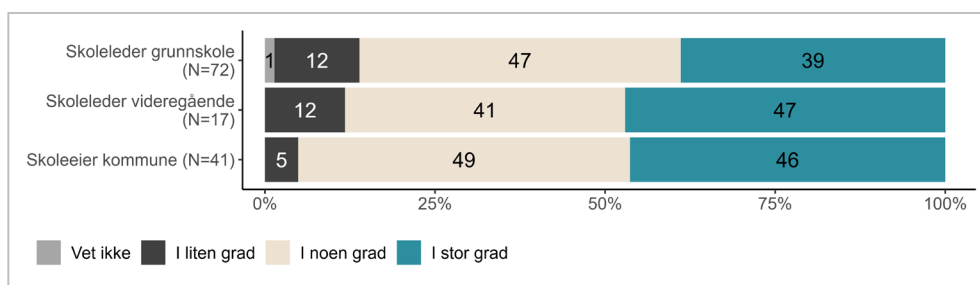
prosent). For skoleeiere i fylkeskommunen var det fire som svarte «i noen grad» og tre som svarte «i stor grad».

Figur 10.3. Tilsyn skal sikre regelverksetterlevelse. I hvilken grad traff statsforvalterens tilsyn områder i regelverket dere ikke har oppfylt? etter respondenttype. N = [17–71].

10.3 Konkrete endringer som følge av tilsynsrapporter

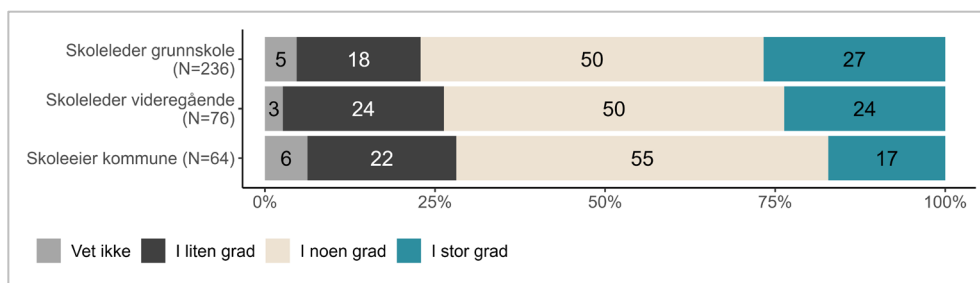
Om tilbakemeldingene fra tilsynsrapportene fører til konkrete endringer på skolen/skolene, kan si oss noe om hvordan skoleledere og skoleeiere bruker tilsynsrapportene. Figur 10.4 viser svarene på spørsmål om nettopp dette. Kun de som svarte ja på at de har hatt tilsyn de siste tre årene fikk spørsmålet. Generelt kan vi si at tilbakemeldingene har ført til konkrete endringer på skolene. I år oppgir kun 12 prosent av skoleledere ved grunnskoler og skoleledere ved videregående at det i liten grad har skjedd en endring, mens fem prosent svarte «i liten grad» blant skoleeiere i kommunen. I 2021 fant vi omtrent den samme fordelingen. Når det gjelder svar fra fylkeskommuner i år svarte to «i noen grad» mens fem svarte «i stor grad».

Figur 10.4. I hvilken grad førte tilbakemeldingene i tilsynsrapportene til konkrete endringer på skolen/skolene? etter respondenttype. N = [17–72].

10.4 Informasjon fra andre tilsynsrapporter i endringsarbeid på skolen/skolene

Rundt halvparten av skolelederne for både videregående og grunnskoler bruker informasjon fra andre tilsynsrapporter i noen grad i sitt endringsarbeid. En noe større andel grunnskoleledere (27 prosent) enn videregående ledere (24 prosent) oppgir at de benytter slik informasjon i stor grad. Andelen som ikke vet er lav i begge grupper, henholdsvis på tre til fem prosent. For skoleeiere i kommunen svarte 17 prosent «i stor grad», 55 prosent «i noen grad» og 22 prosent «i liten grad». Det er ingen store avvik fra tallene som ble rapportert i 2021. For fylkeskommunen er det noe spredning i svarene, to svarte «i liten grad», fire svarte «i noen grad», mens to svarte «i stor grad».

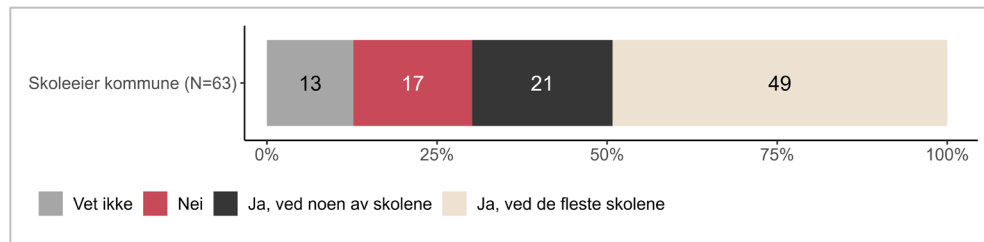

Figur 10.5. I hvilken grad bruker dere informasjon fra andre tilsynsrapporter fra statsforvalteren i endringsarbeid på skolen? etter respondenttype. N = [64–236].

10.5 Endringer ved øvrige skoler i (fylkes)kommunen basert på tidligere tilsyn

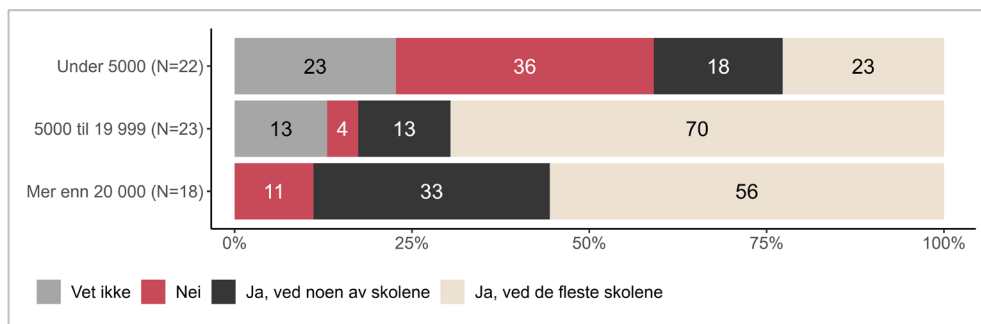
På spørsmål om skoleeiere har gjort endringer ved øvrige skoler basert på funn fra tilsyn, ser vi at omtrent halvparten av skoleeiere for kommunen har svart «ja, ved de fleste skolene», mens 21 prosent har svart «ja, ved noen av skolene». Dette er noe færre sammenliknet med 2021 hvor 65 prosent av skoleeiere i kommunen svarte «ja, ved de fleste skolene» og 25 prosent svarte «ja, ved noen av skolene».

For svarene i denne gjennomføringen fra skoleeier i fylkeskommunen svarte tre «ja, ved noen av skolene», mens fem svarte «ja, ved de fleste skolene».

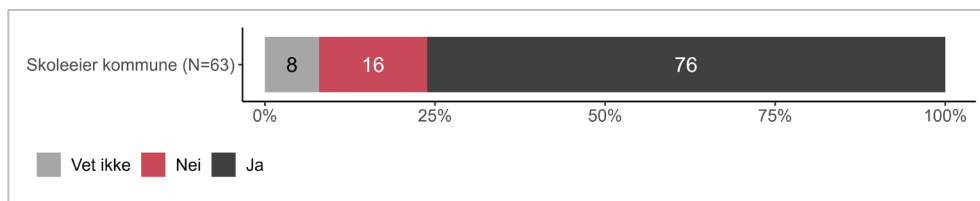
Figur 10.6. Har dere gjort endringer ved øvrige skoler i (fylkes)kommune basert på funn fra tilsyn? Skoleeier kommune. N = 63.

Bryter vi ned spørsmålet på kommunestørrelse, ser vi store forskjeller. Hele 36 prosent av de minste kommunene svarte at de ikke har gjort endringer ved skolene sine basert på funn fra tilsyn, og 23 prosent av de minste kommunene svarte at de ikke visste. Svar for de mellomste og største kommunene ligner mer på svarfordelingen samlet sett for skoleeiere og på svar fra 2021, selv om det her også er noen avvik. Blant de mellomstore kommunene er det for eksempel 13 prosent som har svart «vet ikke» på dette spørsmålet. Det er verdt å nevne at gruppene her er relativt små, som kan være grunnen til den store variasjonen i svar.

Figur 10.7. Har dere gjort endringer ved øvrige skoler i (fylkes)kommune basert på funn fra tilsyn? Kommuner, etter kommunestørrelse. N = [18–23].

I figur 10.8 viser vi svarfordelingen på spørsmål om skoleeier for kommune har brukt resultater fra tilsyn for å gjøre endringer i internkontrollen for å følge opp at kravene i regelverket blir oppfylt. 16 prosent svarte «nei», 76 prosent har svart «ja», og åtte prosent har svart «vet ikke». Dette er en liten nedgang fra 2021 der 84 prosent svarte «ja», og kun 10 prosent svarte «nei». Alle de åtte skoleeierne for fylkeskommunen som svarte på spørsmålet svarte «ja».

Figur 10.8. Har dere brukt resultater fra tilsyn for å gjøre endringer i internkontrollen for å følge opp at kravene i regelverket blir oppfylt? N = 63.

Oppsummering

- Omtrent en av tre grunnskoler, og en av fem videregående har hatt tilsyn fra statsforvalteren i løpet av de siste tre årene. Samtidig har 64 prosent av skoleeiere for kommuner hatt tilsyn.
- 90 prosent av skoleeiere i kommunen svarte enten i noen grad eller i stor grad at statsforvalteren traff tilsynsområder i regelverket de ikke har oppfylt. For samme spørsmål svarte 35 prosent av skoleledere ved videregående i liten grad, noe som skiller seg litt fra svarene i 2021.
- Generelt fører tilbakemeldingene fra tilsynsrapportene til konkrete endringer på skolen/skolene, og det er liten endring sammenliknet med svar fra 2021.
- Flertallet av skoleledere og skoleeiere rapporterer at de benytter seg av informasjon fra andre tilsynsrapporter i endringsarbeid på skolen/skolene.
- Når det kommer til svar fra skoleeier om endringer blir gjort ved øvrige skoler basert på tidligere tilsyn svarte over halvparten ja. Bryter vi dette ned på kommune-størrelse er det store forskjeller, hvor de minste kommunene generelt sett gjør færre endringer basert på tidligere tilsyn enn de største kommunene. Her er gruppene imidlertid svært små, noe som øker sjansen for at resultatene skyldes tilfeldig variasjon.
- 76 prosent av skoleeiere i kommunene svarte at de har brukt resultater fra tilsyn for å gjøre endringer i internkontroll for å følge opp at kravene i regelverket blir oppfylt. Dette er en liten nedgang fra 2021 der 84 prosent svarte ja.

Tabelloversikt

Tabell 1.1. Tema og målgrupper i Utdanningsdirektoratets spøringer denne runden	7
Tabell 2.1. Bakgrunnsvariabler for respondentgruppene	12
Tabell 2.2. Bruttoutvalg og status etter respondentgruppe, antall	12
Tabell 2.3. Sammenlikning, godkjente og ikke godkjente svar	13
Tabell 2.4. Bruttoutvalg, populasjon (antall) og svarprosent	13
Tabell 2.5. Populasjon, bruttoutvalg (antall) og svarprosent grunnskoler etter fylke	14
Tabell 2.6. Svarprosent grunnskole etter landsdel og skoletype	15
Tabell 2.7. Svarprosent grunnskole etter landsdel og skolestørrelse	16
Tabell 2.8. Sammensetning av nettoutvalg grunnskoler etter landsdel og skoletype sammenliknet med populasjonen	16
Tabell 2.9. Sammensetning av nettoutvalg grunnskoler etter landsdel og skolestørrelse sammenliknet med populasjonen	17
Tabell 2.10. Sammensetning av nettoutvalg grunnskoler etter eierskap og målform	17
Tabell 2.11. Populasjon, bruttoutvalg (antall) og svarprosent videregående skoler etter fylke	18
Tabell 2.12. Sammensetning av nettoutvalg videregående skole etter landsdel og skoletype sammenliknet med populasjonen	20
Tabell 2.13. Sammensetning av nettoutvalg videregående etter landsdel og skolestørrelse sammenliknet med populasjonen	20
Tabell 2.14. Sammensetning av nettoutvalg videregående skoler etter organisering og målform	21
Tabell 2.15. Populasjon, bruttoutvalg (antall) og svarprosent kommuner etter fylke	21
Tabell 2.16. Svarprosent kommuner etter landsdel og innbyggertall	22
Tabell 2.17. Sammensetning av nettoutvalg kommuner etter landsdel og innbyggertall sammenliknet med populasjonen	23

Tabell 2.18. Hvem svarer på vegne av skolen? Flere kryss mulig.....	24
Tabell 2.19. Hvem svarer på undersøkelsen på vegne av (fylkes)kommunen?, flere kryss mulig.....	24
Tabell 3.1. Skolene kan arbeide med områder innen folkehelse og livsmestring i eller på tvers av fag. Er det noen fag hvor dere har behov for støtte til arbeidet? etter respondenttype.....	33
Tabell 4.1. På hvilke områder mener du at dere har behov for støtte i arbeidet med demokrati og medvirkning? Her ønsker vi at du rangerer svaralternativene fra 1 til 7, hvor 1 angir det viktigste alternativet og 7 angir det minst viktige. Skoleledere som svarte ja på spørsmålet i figur 4.9. Prosent. N = 328.....	49
Tabell 5.1. Ta stilling til følgende påstander:... Skoleeier fylkeskommune.	57
Tabell 5.2. I vår fylkeskommune har vi en plan for kompetanseutvikling for:... Skoleeier fylkeskommune.....	58
Tabell 5.3. I vår fylkeskommune har vi følgende nettverk som skal bidra til utvikling av kompetanse og kvalitet i opplæringen. Skoleeier fylkeskommune.	60
Tabell 7.1. Hvor mange barn per voksen er det fastsatt i den veiledende bemanningsnormen? Dersom bemanningsnormen skiller mellom trinnene, ber vi om at dere bruker det som gjelder for 1. trinn. Prosent. N = [45 – 128].....	83
Tabell 8.1. Når starter tilbudet om opplæring for de som ikke får læreplass?	95
Tabell 9.1. Ta stilling til hvor godt beskrivelsene nedenfor passer for situasjonen i din fylkeskommune.....	99

Figuroversikt

Figur 2.1. Den geografiske beliggenheten til inviterte grunnskoler, videregående skoler og kommuner.....	10
Figur 2.2. Svarprosent grunnskoler etter fylke, antall i utvalget vist per fylke	15
Figur 2.3. Svarprosent videregående skoler etter fylke samt antall i utvalget per fylke	19
Figur 2.4. Svarprosent kommuner etter fylke, antall i utvalget vist per fylke.....	22
Figur 3.1. Til hvilke deler av arbeidet med det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring har dere behov for støtte? Hele utvalget. N = 414.	26
Figur 3.2. Til hvilke deler av arbeidet med det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring har dere behov for støtte? etter respondenttype. N = [67–266].....	28
Figur 3.3. Innen hvilke områder som er aktuelle innenfor det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring har dere behov for støtte? N = 286.....	30
Figur 3.4. Innen hvilke områder som er aktuelle innenfor det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring har dere behov for støtte? etter respondenttype. N = [53–178].....	31
Figur 3.5. I tillegg til arbeid med psykisk helse som del av det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring, har skolene også andre roller og ansvar på psykisk helse-feltet. Det er blant annet knyttet til sammenhengen mellom inkluderende skolemiljø og elevenes psykiske helse, og skolenes rolle i det tverrfaglige og tverrsektorielle samarbeidet om barn og unge og deres psykiske helse. Har dere behov for støtte til dette arbeidet? N = 407.	35
Figur 3.6. I tillegg til arbeid med psykisk helse som del av det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring, har skolene også andre roller og ansvar på psykisk helse-feltet. Det er blant annet knyttet til sammenhengen mellom inkluderende skolemiljø og elevenes psykiske helse, og skolenes rolle i det tverrfaglige og tverrsektorielle samarbeidet om barn og unge og deres psykiske helse. Har dere behov for støtte til dette arbeidet? etter respondenttype. N = [66–261].....	35

Figur 4.1. Skolen kan være en viktig tilrettelegger for meningsmangfold og god ytringskultur blant unge. Hva vurderer du at kjennetegner ytringsrommet ved deres skole? Hele utvalget. Prosent. N = [330–331].....	43
Figur 4.2. Skolen kan være en viktig tilrettelegger for meningsmangfold og god ytringskultur blant unge. Hva vurderer du at kjennetegner ytringsrommet ved deres skole? Etter respondenttype. Prosent. N = [82–249].....	44
Figur 4.3. Har dere noen utfordringer med hvordan elevene ytrer seg? (for eksempel personangrep, rasistisk eller seksualisert språkbruk). Skoleledere. Prosent. N = 328.	45
Figur 4.4. Har dere noen utfordringer med hvordan elevene ytrer seg? (for eksempel personangrep, rasistisk eller seksualisert språkbruk). Etter respondenttype. Prosent. N = [81–247].....	45
Figur 4.5. Har dere noen utfordringer med hvordan elevene ytrer seg? (for eksempel personangrep, rasistisk eller seksualisert språkbruk). Etter skoletype. Prosent. N = [48–144].....	45
Figur 4.6. Har dere noen utfordringer med hvordan elevene ytrer seg? (for eksempel personangrep, rasistisk eller seksualisert språkbruk) Etter skolestørrelse. Prosent. N = [69–133].	46
Figur 4.7. Har dere erfart at det er tema eller spørsmål de ansatte ved deres skole unngår i diskusjoner med elevene?. Hele utvalget. Prosent. N = 327.	47
Figur 4.8. Har dere erfart at det er tema eller spørsmål de ansatte ved deres skole unngår i diskusjoner med elevene? Etter respondenttype. Prosent. N = [80–247].....	47
Figur 4.9. <i>Har ansatte ved din skole behov for støtte i arbeidet med demokrati og medvirkning?</i> . Skoleledere. Prosent. N = 328.....	48
Figur 4.10. Hva tenker du er de mest nyttige hjelpemidlene til å støtte arbeidet med demokrati og medvirkning i profesjonsfellesskapet? Skoleledere. Prosent. N = 323.	50
Figur 4.11. <i>Har dere kjennskap til Dembra – Demokratisk beredskap mot rasisme og antisemittisme?</i> Skoleledere. Prosent. N = 323.....	51
Figur 4.12. Har dere kjennskap til Dembra – Demokratisk beredskap mot rasisme og antisemittisme? Etter skoletype. Prosent. N = [45–142].	51
Figur 4.13. Har dere kjennskap til Dembra – Demokratisk beredskap mot rasisme og antisemittisme? Etter skolestørrelse. Prosent. N = [67–132].	51
Figur 4.14. Har dere kjennskap til Dembra – Demokratisk beredskap mot rasisme og antisemittisme? Grunnskoler, etter sentralitet. Prosent. N = [56–100].	52
Figur 4.15. <i>Hvordan har dere brukt Dembra?</i> Prosent. N = 191.....	52

Figur 5.1. <i>Ta stilling til følgende påstander:... Skoleeier kommune</i> N = 64.....	55
Figur 5.2. <i>I vår kommune har vi en plan for kompetanseutvikling for:...</i> <i>Skoleeier kommune.</i> N = 64.	58
Figur 5.3. <i>I vår kommune har vi følgende nettverk som skal bidra til</i> <i>utvikling av kompetanse og kvalitet i opplæringen.</i> Skoleeier kommune N = 64.....	59
Figur 5.4. <i>Hva har du av formell lederutdanning? Etter respondenttype.</i>	61
Figur 5.5. <i>Kombinasjoner av formell lederutdanning (kun master i ledelse</i> <i>og/eller rektorutdanning) etter respondenttype.</i>	62
Figur 5.6. <i>Hva har du av formell lederutdanning? etter skolestørrelse.</i> N = [68–132].	63
Figur 5.7. <i>Hva har du av formell lederutdanning? etter grunnskoler, etter</i> <i>sentralitet.</i> N = [56–100].	63
Figur 5.8. <i>Ta stilling til følgende påstander:... etter respondenttype.</i> N = [74– 242].	64
Figur 5.9. <i>Hvilke lokale kompetanseutviklingstilbud i regi av</i> <i>(fylkes)kommune har du som skoleleder? etter respondenttype.</i> N = [76– 242].	66
Figur 5.10. <i>Hvilke lokale kompetanseutviklingstilbud i regi av</i> <i>(fylkes)kommune har du som skoleleder? etter skolestørrelse.</i> N = [64– 130].	67
Figur 5.11. <i>Hvilke faglige nettverk deltar du i? etter respondenttype.</i> N = [76–243].	68
Figur 5.12. <i>Hvilke faglige nettverk deltar du i? etter grunnskoler, etter</i> <i>kommunestørrelse.</i> N = [35–160].	69
Figur 5.13. <i>Hvilke faglige nettverk deltar du i? etter Grunnskolestørrelse.</i> N = [47–98].	69
Figur 5.14. <i>På hvilke områder har du som skoleleder størst behov for mer</i> <i>kompetanse (velg inntil tre)? etter respondenttype.</i> N = [75–243].	71
Figur 6.1. <i>I hvor stor grad er undervisvurdering et tema i</i> <i>utviklingsarbeidet på din skole? Prosent.</i> N = 319.....	74
Figur 6.2. <i>I hvor stor grad er undervisvurdering et tema i</i> <i>utviklingsarbeidet på din skole? etter respondenttype. Prosent.</i> N = [77– 242].	75
Figur 6.3. <i>I hvilken grad... Prosent.</i> N = [314–316].	76
Figur 6.4. <i>I hvilken grad... etter respondenttype. Prosent.</i> N = [75–240].	77
Figur 6.5. <i>I hvilken grad... etter type videregående. Prosent.</i> N = [6–52].	79

Figur 7.1. <i>Har dere en veiledende bemanningsnorm for SFO? Etter respondenttype.</i> Prosent. N = [64–231].	81
Figur 7.2. <i>Hvilken utdanningsbakgrunn har leder i SFO? Skoleleder grunnskole.</i> Prosent. N = 130.	83
Figur 7.3. <i>Hvilken utdanningsbakgrunn har leder i SFO? Grunnskoler, etter kommunestørrelse.</i> Prosent. N = [22–82].	84
Figur 7.4. <i>Hvilken utdanningsbakgrunn har leder i SFO? Etter grunnskolestørrelse.</i> Prosent. N = [27–58].	84
Figur 7.5. <i>Hvilken utdanningsbakgrunn har leder i SFO? Grunnskoler, etter sentralitet.</i> Prosent. N = [32–51].	85
Figur 7.6. <i>Er det lokale kompetansekrav for leder i SFO? Skoleeier kommune.</i> Prosent. N = 60.	86
Figur 7.7. <i>Hva samarbeider skole og SFO om? Flere svaralternativer mulig.</i> Skoleledere grunnskole. Prosent. N = 187.	87
Figur 7.8. <i>Hvordan tilrettelegger dere for barn med behov for særskilt tilrettelegging i SFO? Flere svaralternativer mulig.</i> Skoleleder grunnskole. Prosent. N = 187.	88
Figur 7.9. <i>Hvordan tilrettelegger dere for barn med behov for særskilt tilrettelegging i SFO? Flere svaralternativer mulig.</i> Skoleeier kommune. Prosent. N = 187.	89
Figur 7.10. <i>Har barn som har vedtak om skyss til og fra skolen, også tilbud om skyss til og fra SFO? Etter respondenttype.</i> Prosent. N = [61–187].	90
Figur 7.11. <i>Har barn som har vedtak om skyss til og fra skolen, også tilbud om skyss til og fra SFO? Etter grunnskolestørrelse.</i> Prosent. N = [40–77].	91
Figur 7.12. <i>Har barn som har vedtak om skyss til og fra skolen, også tilbud om skyss til og fra SFO? Grunnskoler, etter sentralitet.</i> Prosent. N = [43–76].	91
Figur 7.13. <i>Har kommunen tilbud om SFO i ferier (utenom juli og helligdager).</i> Skoleeier kommune. Prosent. N = 64.	92
Figur 7.14. <i>Har kommunen endret tilbudet om SFO i ferier (antall dager) etter at det ble innført 12. timer gratis SFO på 1. – 3. trinn? Skoleeier kommune.</i> Prosent. N = 64.	92
Figur 8.1. <i>Når blir informasjon om vg3 i skole gitt til elever som ennå ikke har fått læreplass? N = 6.</i>	96
Figur 9.1. <i>Er det særskilte fag i deres fylkeskommune hvor dere forventer at det blir spesielt utfordrende å finne læreplasser høsten 2025? N = 8.</i>	100
Figur 10.1. <i>Har dere hatt tilsyn fra statsforvalteren i løpet av de siste tre årene? etter respondenttype.</i> N = [64–236].	103

Figur 10.2. Har dere hatt tilsyn fra statsforvalteren i løpet av de siste tre årene? grunnskoler, etter skolestørrelse. N = [44–96].....	103
Figur 10.3. Tilsyn skal sikre regelverksetterlevelse. I hvilken grad traff statsforvalterens tilsyn områder i regelverket dere ikke har oppfylt? etter respondenttype. N = [17–71].	104
Figur 10.4. I hvilken grad førte tilbakemeldingene i tilsynsrapportene til konkrete endringer på skolen/skolene? etter respondenttype. N = [17–72].	105
Figur 10.5. I hvilken grad bruker dere informasjon fra andre tilsynsrapporter fra statsforvalteren i endringsarbeid på skolen? etter respondenttype. N = [64–236].....	105
Figur 10.6. <i>Har dere gjort endringer ved øvrige skoler i (fylkes)kommune basert på funn fra tilsyn?</i> Skoleeier kommune. N = 63.....	106
Figur 10.7. Har dere gjort endringer ved øvrige skoler i (fylkes)kommune basert på funn fra tilsyn? Kommuner, etter kommunestørrelse. N = [18–23].	106
Figur 10.8. Har dere brukt resultater fra tilsyn for å gjøre endringer i internkontrollen for å følge opp at kravene i regelverket blir oppfylt? N = 63.....	107

Nordisk institutt for studier av
innovasjon, forskning og utdanning

Nordic institute for Studies in
Innovation, Research and Education

www.nifu.no